

Suutari Hanna-Leena

ITSE HOKSATTU REITTI

Vanhempien kokemuksia vanhemmuuden matalan kynnyksen tuesta

Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustieteiden koulutus
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Itse hoksattu reitti. Vanhempien kokemuksia vanhemmuuden matalan kynnyksen tuesta
(Hanna-Leena Suutari)

Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkielma, 71 sivua, 1 liitesivu

Syyskuu 2019

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tuesta. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin polarisaatiokehityksen voimistumisen takia julkisessa keskustelussa ollaan 2000-luvulla oltu huolissaan vanhemmuuden tilasta. 1990-luvun taloudellisen laman seurauksena lapsi- ja perhepalveluista karsittiin voimakkaasti ennaltaehkäiseviä palveluja ja resurssit ovat menneet paljolti korjaavaan työhön. Se on näkynyt muun muassa lastensuojelun tarpeen lisääntymisenä. Monet järjestöt ovatkin paikanneet julkisen puolen resurssipulaa tarjoamalla tällaista varhaista tukea erilaisten hankkeiden turvin. Yksi esimerkki tällaisen hankkeen kautta aloittaneesta toiminnasta on Nuorten Ystävien Vanhempien Akatemia, jonka asiakkaita olen haastatellut.

Tutkimuksen lähestymistapa aiheeseen on fenomenologinen niin tieteenteoreettiselta perustaltaan kuin metodiltaan. Kasvatuspsykologisen kokemuksen tutkimuksen subjektitieteellinen näkökulma ja arkipäivän tutkimus (conduct of everyday life) tarjoavat teorianmallin tarkastella vanhemmuutta yksilöiden välisten suhteiden lisäksi laajemmassa kontekstissa ottaen huomioon kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutuksen ihmisten vuorovaikutukseen.

Tutkimustulokset piirtävät kuvan vanhemmuudesta, jonka keskeiset haasteet muodostavat riittämättömyyden kokemukset, ajankäytön haasteet sekä kasvatustilanteisiin liittyvät tunteiden säätelyn ongelmat. Apua saatiin vertaistuesta ja oman toiminnan kriittisestä arvioinnista. Vanhemmuuden tuessa keskeiseksi vaikuttavaksi tekijäksi nousi itseymmärryksen ja oman oppimisprosessin kehittyminen, työntekijän ammattimaisuus ja lämmin ja empaattinen persoona sekä asiakkaan itseymmärrystä ja oppimisprosessia tukevat menetelmät. Matalan kynnyksen periaatteet toteutuivat vanhempien mielestä erittäin hyvin: palveluun oli helppo päästä ja se oli joustavaa ja asiakasta huomioivaa. Tutkimuksen johtopäätöksinä voidaan todeta, että matalan kynnyksen palveluita kannattaa kehittää laajamittaisemmin Suomessa myös julkisiin palveluihin ja että Vanhempien akatemian vanhemmuuden tuki on vaikuttavaa ja tärkeää ennaltaehkäisevää työtä.

Avainsanat: vanhemmuus, vanhemmuuden tukeminen, matala kynnyks, ennaltaehkäisy, kasvatuspsykologia, kokemuksen tutkimus, arkipäivän tutkimus, fenomenologia

University of Oulu

Faculty of Education

When you yourself find the route. Parents' experiences of low threshold parenthood support
(Hanna-Leena Suutari)

Master's thesis, Educational Psychology, 71 pages, 1 appendix page

September 2019

This master's thesis concerns with parents experiences of low threshold parenthood support and of parenthood. There has been discussion of stead of parenthood in respect of increasing problems, and polarization of youth and children in Finland in the 21st century. Because of economic depression in the 90s there has cut a lot of preventive services and the resources has targeted only to remedial work. Consequently, the need of child welfare work has increased. . The public sector hasn't been able to serve preventive and low threshold service enough. Because of this, there has been many projects in many associations in which they have ordered many kind of service to families and parents. The good example of this kind of service is the work in "Parent's Academy". I have interviewed the parents who has visited in Parent's Academy.

The methodology of this thesis is phenomenology, both as approach and material collecting. The research of experience in educational psychology and the conduct of everyday life offer the theoretical model, by which you can regard parenthood except as interaction between ones but also in societal and cultural context.

The main results tell that there are challenges in parenthood. The experiences of insufficiency, the challenges in schedule, and emotion regulation in rearing were the main challenges. The peer support and self-reflection helped parents. The central effective matter in support was improvement of self-understanding. Parents thought that the vocational touch of employee, his/her warmth and empathy and the professional methods that support parent's own process of learning, was effective, also. The idea of low threshold service actualized very well: parents told that it was very easy to get in service, which was very flexible and the welcome was very nice and mindful.

Conclusion of this thesis is that it is worth of to develop to low threshold parenthood support also in the public sector in Finland. We can also say, that the work of Parents' Academy is very important and effective preventive parenting support.

Keywords: parenthood, parenthood support, low threshold services, preventive services, research of experiences, conduct of everyday life, phenomenology

Sisältö / Contents

1. Johdanto	5
1.1. Aluksi	5
1.2. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	7
1.3. Tutkimusilmiön linkittäminen kasvatopsykologisen tutkimuksen kentälle	7
2. Kasvatopsykologinen kokemuksen tutkimus	9
3. Vanhemmuus ja sen tukeminen	16
3.1 Vanhemmuus ja perhe	16
3.2. Vanhemmuuden tukeminen	21
3.3. Aiempaa tutkimustietoa vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta	24
3.4. Matalan kynnyksen palvelut ja oululainen Vanhempien Akatemia niitä toteuttamassa	31
4. Tutkimuksen toteutus	36
4.1. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tieteenfilosofiset sitoumukset	36
4. 2. Aineiston keruu ja analysointimenetelmä	38
5. Tutkimuksen tulokset	44
5.1 Kokemukset vanhemmuudesta	44
5.2. Kokemukset vanhemmuuden tuesta	45
6. Johtopäätökset	48
7. Pohdinta	58
Lähteet	

1. Johdanto

Graduni aihe liittyy perheiden ja vanhemmuuden matalan kynnyksen varhaiseen tukeen. Suoritin kasvatuspsykologian maisterivaiheen opintojeni harjoittelun Nuorten Ystävien ylläpitämässä Vanhempien Akatemiassa, jossa perheille on tarjolla juuri tällaista tukea. Harjoittelun aikana työntekijöiden ja vanhempien kanssa käymämme keskustelut herätti kiinnostukseni tähän aiheeseen ja sain haastatella vanhempia liittyen heidän kokemuksiinsa saamastaan tuesta. Myös aiemmassa työssäni päivähoiton esimies- ja asiakastyössä juttelin paljon lasten vanhempien kanssa. Jo noiden keskustelujen perusteella minulle piirtyi kuva nykyajan vanhemmuudesta, johon liittyen moni äiti ja isä kokee eri tahoilta tulevia paineita ja sitä kautta riittämättömyyden tunnetta. Omat kokemukseni vanhemmuuden ja työelämän yhdistämisen vaikeudesta olivat myös kimmokkeena tämän aiheen valinnalle.

Tässä tutkimusraporttini johdantokappaleessa pohjustan aihetta, kerron tutkimuskysymykset ja kartoitan, millä tavoin perheen ja vanhemmuuden tukeminen soveltuu kasvatuspsykologiseen tutkimukseen, jota tarkastelen seuraavaksi omassa kappaleessaan nimenomaan kokemuksen tutkimuksen näkökulmasta. Vanhemmuutta ja vanhemmuuden tukemista käsittelen kolmannessa kappaleessa sekä perhesuhteiden tasolla että yhteisötasolla ja yhteiskunnan järjestämisen tuen näkökulmasta. Esittelen myös aiempaa tutkimusta aiheesta. Ennen tulosten esittämistä kerron tutkimusmetodista ja sen tieteenfilosofisista taustoista. Tulosten esittämisen jälkeen etsin tässä tutkimuksessa haastateltujen vanhempien kokemusten yhteyttä esitettyyn teoriaan. Lopuksi pohdin, miten tutkimus on onnistunut vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja kuinka luotettava se on. Pohdin myös omaa oppimiskokemustani.

1.1. Aluksi

Lasten ja nuorten hyvinvointiin satsaaminen voidaan Puskan (2009) mukaan nähdä yhteiskunnan sijoituksena tulevaisuuteen. Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää lasten aseman huomioimista. Vaikka lasten ja nuorten tilanne on monelta osin parantunut, voidaan siinä nähdä monenlaisia haasteita (Puska, 2009). Suuri osa lapsista voi hyvin, mutta yhä suurempi

määrä lapsia ja nuoria kuitenkin oireilee psyykkisesti (Rönkä & Kinnunen, 2002 ; Salo, 2011) ja vaikka lapsiperheiden hyvinvointi on ehkä jostakin näkökulmasta lisääntynyt, se kuitenkin jakautuu entistä epätasaisemmin (Bardy, Salmi & Heino, 2001 ; Helminen, 2006 ; Lammi-Taskula & Karvonen 2014). Yksi keskeinen keskustelun aihe on perheen ja yhteiskunnan työnjako lasten ja nuorten kasvatuksessa ja huolenpidossa ja siihen liittyen on huolestuttu vanhemmuuden heikkenemisestä, jopa katoamisesta (Jallinoja, 2006 ; Sihvonen, 2016). Yhdeksi syyksi lasten ja nuorten pahoinvointiin onkin esitetty aikuisten ja erityisesti vanhempien läsnäolon vähenemistä lasten ja nuorten elämässä (Bardy, ym. 2001; Rönkä & Kinnunen, 2002).

Perheen merkitys yksilön hyvinvointiin nähdään keskeisenä ja lapsuuden koti ja kasvuympäristö vaikuttavat suuresti yksilön tulevaan elämään aikuisena (Häggman-Laitila & Pietilä, 2007). Parhaimmillaan koti ja vanhemmat tukevat lapsen suotuisaa kehitystä, mutta voivat pitää sisällään myös riskitekijöitä (Pulkkinen, 2002). Edellä mainitut asiat perustelevat vahvasti sitä, kuinka tärkeä asia vanhemmuuden tukeminen, sen tutkiminen ja kehittäminen, on. Paitsi, että vanhemmuuden tukemisella edistetään vanhempien omaa jaksamista, vaikuttaa se välillisesti lasten asemaan ja koko perheen hyvinvointiin.

Aiheenvalinnan taustalla on oman kiinnostuksen lisäksi siis aiheen yhteiskunnallinen tärkeys ja ajankohtaisuus. Varhainen, ennalta ehkäisevä tuki ja niin sanottu matala kynnyksen saavutettavuudessa ovat olleet erittäin ajankohtaisia aiheita valtakunnallisestikin Suomessa viime vuosina. Vanhemmuuden tuki ja matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen perheille oli nimittäin nimetty Sipilän hallituksen Lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman yhdeksi kärkihankkeeksi, jossa tavoitteena oli palveluiden painopisteen siirtäminen kaikille yhteisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon (Aula, ym. 2016). Erilaisissa toimenpideohjelmissa on mainittu konkreettisia hankkeita, joiden toimeenpanon aikataulu on merkattu juuri kulumassa olevaan ajankohtaan, vuosille 2017-2019. Uusi keväällä 2019 valittu hallitus on toimenpideohjelmassaan luvannut jatkaa jo aloitettua lapsi- ja perhepalveluiden uudistusta.

1.2. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Gradussani tutkin Vanhempien akatemian asiakkaiden omakohtaisia, subjektiivisia kokemuksia Vanhempien pysäkki -palvelun kautta saamastaan tuesta ja sen vaikutuksesta heidän arkeensa.

Pro gradu -tutkielmassani keskeiset tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia kokemuksia haastateltavilla vanhemmilla oli omasta vanhemmuudestaan?
2. Millaisia kokemuksia vanhemmilla oli saamastaan tuesta Vanhempien akatemiassa?

Tutkimuksen tarkoituksena voi olla kartoittaa, selittää, kuvailla tai ennustaa tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi, 2016). Tämän gradun tarkoitus on kuvailla vanhempien kokemuksia ja arjen muutoksia. Tavoitteena on saada lisätietoa siitä, miten asiakkaat ovat tuen kokeneet ja millaisia muutoksia sillä kenties on ollut heidän arkeensa. Vanhempien akatemiaa tämä auttaa kehittämään toimintaansa. Yleensäkin perheiden arkea koskeva tutkimustieto antaa tietoa siitä kuinka perhe toimii ja voi auttaa kehittämään erilaisia uusia interventioita ja ohjelmia (Rönkä & Kinnunen, 2002). Myös muille tahoille, esimerkiksi päättäjille ja samankaltaisen toiminnan järjestäjille tutkimus antaa tarpeellista tietoa.

On myös tärkeää, että oma ymmärrykseni ilmiöstä kasvaa. Vanhempien kokemuksen tavoittamisen kautta minun on helpompi ymmärtää vanhempien tilannetta mahdollisesti työskennellessäni vanhempien kanssa tai opettaessani aiheesta. Toivottavasti graduni jotakin kautta tavoittaa myös lukijan, joka tässä tutkimuksessa haastateltujen vanhempien kokemuksista rohkaistuneena ottaa yhteyttä tarvittaessa Vanhempien Akatemiaan tai johonkin muuhun tukea tarjoavaan tahoon.

1.3. Tutkimusilmiön linkittäminen kasvatustieteellisen tutkimuksen kentälle

Perheisiin liittyvä työ ja vanhemmuuden tukeminen liitetään yleisimmin sosiaalityöhön ja sen tutkiminen sosiaalitieteiden keskeisiin aiheisiin. Kuitenkin useat tieteenalat ovat olleet aina kiinnostuneita perheestä ja perheen hyvinvoinnin edistämisessä voi yhdistyä eri tieteenalojen,

kuten terveystieteiden, sosiaalitieteiden, viestintä - informaatio - ja ympäristötieteiden, psykologian ja kasvatustieteiden näkökulma (Häggman-Laitila & Pietilä, 2007).

Tieteenä kasvatopsykologia sijoittuu Lehtisen, Vauraan ja Lerkkasen (2016) mukaan kasvatustieteiden ja psykologian välimaastoon. Sen tehtävänä on antaa kasvattajille eväitä ymmärtää niitä seikkoja, jotka vaikuttavat yksilöiden ja ryhmien oppimiseen, toimintaan ja vuorovaikutukseen. Kasvatopsykologiassa keskeistä on persoonallisuuden, kehityksen, oppimisen, ajattelun, vuorovaikutuksen ja motivaation tutkiminen ja sen pohtiminen, millaiset näkemykset edellä mainituista asioista parhaiten edistävät oppimista ja kasvua. Kasvatopsykologinen tutkimus tuottaa koko ajan uutta tietoa näistä asioista (Lehtinen, ym. 2016).

Edellä kerrotun pohjalta näen selvän yhteyden kasvatopsykologialla ja vanhemmuuden tukemisella. Kasvatopsykologisesta näkökulmasta katsottuna perheen tukeminen liittyy keskeisimmin tukeen ja ohjaukseen lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä vuorovaikutustilanteisiin liittyvän ohjauksen ja tuen tarpeeseen. Myös sen analysointi, millaisia muutoksia ajatuksissa ja toiminnoissa, kehitystä ja oppimista vanhemmilla tapahtuu, kun he saavat vanhemmuuteensa ammattilaisten tukea jossakin muodossa, on keskeistä kasvatopsykologiassa.

Kasvatopsykologia on mielletty perinteisesti yksilön sisäisten prosessien tutkijaksi. Kuitenkin jo pitkään kasvatopsykologian piirissä on Lehtisen, ym. (2016) mukaan ajateltu, ettei tämä erilaisten tilanteiden ymmärtämiseksi riitä, vaan monet tekijät, kuten kasvattajan toiminta, vertaisryhmä ja muut välittömän ympäristön piirteet voivat vaikuttaa kasvatustilanteissa. Joissakin näkökulmissa siitä, mitä kasvatopsykologia on, myös sosiaaliset käytännöt ja kulttuurissa muodostuneet merkitykset luetaan kasvatopsykologian alaan kuuluviksi (Lehtinen, ym. 2016).

Kun siis tutkin vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tuesta, on näkökulma yksilön. Kuitenkin haluan ottaa huomioon sen, että kokemukset aina muodostuvat suhteessa yksilön lähiyhteisöön ja myös vallitseva kulttuuri ja yksilön välittömästä kokemuspiiristä kauempana olevat yhteiskunnalliset rakenteet välillisesti vaikuttavat siihen, miten hän tulkitsee näkemäänsä ja miten hän asiat kokee. Yksilöön ja ympäristöön liittyvän problematiikan lisäksi toinen keskeinen kysymys psykologisessa tutkimuksessa on ollut se, kuinka yksilön subjektiivisen kokemuksen tutkiminen ylipäänsä voi olla tieteellistä. Näitä kumpaakin asiaa sivutaan seuraavassa kappaleessa, kun käyn läpi sitä, mitä kokemuksen tutkimus näyttää olevan nimenomaan kasvatopsykologiassa.

2. Kasvatuspsykologinen kokemuksen tutkimus

Yksi perustelu kasvatuspsykologian kiinnostukselle yksilön kokemuksista on Suorsan (2018) mukaan psyykkisten tapahtumien subjektiivinen luonne: esimerkiksi pelkoa ilmiönä ei ole olemassa ennen kuin joku sitä kokee. Yksilön kokemuksia ei varhaisessa psykologisessa tutkimuksessa edes pidetty tieteenä (Suorsa, 2018). Toinen suuri kysymys on ympäristön ja yksilön suhde, jota seuraavassa hieman sivuan.

Ilmeisesti halu tarkastella ihmisen elämää kokonaisvaltaisemmin on tuonut eri tieteenaloille halun nähdä yksilö osana ympäristöään. Psykologiaan tämä on tuonut suunnan tarkastella yksilöä suhteessa häntä ympäröiviin suhteisiinsa ja maailmaan ja esimerkiksi sosiologiaan halun ottaa yksilö mukaan rakenteiden ja vuorovaikutuksen tarkasteluun. Anssi Peräkylän (2009) mukaan sosiologiassa ei aina ole haluttu käyttää ihmisen toiminnan selityksenä tämän sisäisiä tiloja tai prosesseja; ne on lähinnä ajateltu vain olevan yksilöiden omia selityksiä käytökselleen ja ihmisen mieli on nähty toisarvoisena. Peräkylän mielestä on kuitenkin mahdotonta tutkia yhteisöjä ja vuorovaikutusta ilman ihmismielen osuuden huomiointia. Hän etsii yhtymäkohtia sosiologisen ja psykologisen tutkimuksen välille sosiologin näkökulmasta ja kertoo niitä löydetyn esimerkiksi Lewinsonin tutkimuksissa, joissa on yhdistetty sosiologista keskusteluanalyttistä vuorovaikutustutkimusta ja mielen teoriaan liittyvää psykologista tutkimusta (Peräkylä, 2009).

Voidaan myös ajatella, että kognitio, vuorovaikutus ja kulttuuri ovat itse asiassa yhtä tai ainakin yhteen kietoutuneita; ilman kognitiota ja vuorovaikutusta kulttuuria ei synny; vain ihmismieli tekee sen mahdolliseksi (Sperber, 2006). Toisaalta taas kulttuurinen pääoma piileskelee Enfieldin ja Lewinsonin (2006) mukaan esimerkiksi yhteisissä piirteissä, ominaisuuksissa, kielessä, kulttuurisessa tyyliässä, ja sosiaalisen organisaation muodoissa ja muokkaa siten vuorovaikutusta ja vaikuttaa siihen. Ihmiset tavallaan perivät sosiaalisen organisaation ja arvot eikä heidän tarvitse "keksiä pyörää" uudelleen (Enfield & Lewinson, 2006). Niinpä vanhemmuutta tai vanhemmuuden tukeakaan ei voi tarkastella pelkästään lasten ja vanhempien suhteena vaan on tärkeää ymmärtää, millä tavoin kulttuuri ja ympäröivä yhteiskunta on mukana aivan arkisissakin vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi siinä tavassa, miten vanhempi puhuu lapselleen, mitä odotuksia hän kokee eri tahojen asettavan hänen vanhemmuudelleen ja sille, millaiseksi hän lastaan kasvattaa.

Urie Bronfenbrenner on esittänyt jo 1970-luvulla kuuluisaksi ja paljon viitatuksi tulleen teorian, ns. ekologisten järjestelmien teorian, jossa yksilön sosiaalisuutta ja kehitystä kuvataan Härkösen (2007) mukaan neljän sisäkkäisen systeemin, mikro-, meso- ekso- ja makrosysteemin avulla. Hänen teoriaansa on Suomessa paljon käytetty sekä psykologiassa että kasvatustieteessä ja sitä on sovellettu mm. perhetutkimuksessakin (Härkönen, 2007).

Bronfenbrenner (1981a; 1981b) näkee yksilön aktiivisena, asteittain kehittyvänä persoonana, johon vaikuttavat välittömän ympäristön vaihtuvat ja muuttuvat asiat (mikroympäristö) sekä laajempi konteksti, jonka sisällä ja vaikutuspiirissä hän näkee lähemmät kehät olevan. Mikroympäristöllä hän tarkoittaa yksilön lähintä kokemuspiiriä, mm. kotia, koulua, ym. ja siellä esiintyviä ihmisten välisiä suhteita ja rooleja ja toisaalta myös fyysisiä tiloja ja aineellisia järjestelyjä. Mesosysteemi -termillä hän kuvaa eri mikroympäristöjen (esim. kodin ja koulun) välisiä suhteita. Eksosysteemi on systeemi, johon yksilö ei varsinaisesti ole kosketuksessa, mutta joka vaikuttaa esim. perheenjäsenten kautta (esim. sisaruksen koulu, vanhemman työpaikka, lapsen hoitopaikka). Makrosysteemillä hän tarkoittaa yhteiskunnan ideologista järjestelmää, joka näyttäytyy ja vaikuttaa kaikilla tasoilla ja siirtyvät sukupolvilta toisille (Bronfenbrenner 1981a ; 1981b).

Vaikka Bronfenbrennerin teorian näkökulma on kehityspsykologinen, sen avulla voi mielestäni tutkailla myös sitä, kuinka vanhemmuuteen ja perheen sisäisiin suhteisiin vaikuttavat monet ulkoa päin tulevat tekijät. Näin Bronfenbrenner (1986) on itsekin myöhemmin tehnyt ja pohtii muun muassa vanhempien työn ja toisaalta lasten toverisuhteiden suurta vaikutusta eksosysteemin käsitteen kautta perheen sisäisiin suhteisiin. Tästä 1980-luvulla kirjoitetusta artikkelista löytyy myös hänen myöhemmin teoriaan lisäämänsä ”kronologinen taso”, jolla hän tarkoittaa sitä, kuinka esim. lasten kasvaminen, erilaiset käännekohdat elämässä, tms. myös suuresti vaikuttavat perheeseen (Bronfenbrenner, 1986).

Bronfenbrennerin teoriaa voi kutsua systeemiteoreettiseksi (Härkönen, 2007). Siinä voimakkaassa roolissa on siis konteksti. Bronfenbrenner (1997) on pohtinut, onko se liiankin suuressa roolissa ja esittää siteerauksen omasta aiemmasta psykologisen tutkimuksen kritiikistään: kun aiemmin harmiteltiin sitä, että on niin paljon tutkimusta kehityksestä ilman kontekstia, on asia melkein kääntynyt pääläelleen ja löytyykin paljon tutkimusta ”kontekstista ilman kehitystä”. Hän huomauttaa löytävänsä tutkimuksen omasta teoriastaan tätä samaa puutetta (Bronfenbrenner, 1997).

Suorsa (2018) korostaa venäläisen kulttuurihistoriallisen psykologian ja varsinkin Vygotskyn merkitystä sille keskustelulle, jonka pohjalta kasvatopsykologiseen tutkimukseen on yksilön sisäisten prosessien merkityksen tutkimisen lisäksi kehkeytynyt yhteiskunnallisempi suuntaus, jossa sekä lähiyhteisön että laajemmin yhteiskunnan merkitys oppimisessa ja kehityksessä huomioidaan. Keskeistä Vygotskyn ajattelussa on yksilön kokemuksen ja kehityksen sosiaalisen tilanteen välinen yhteys. Mielenkiintoisen säikeen tähän juoneen tuo se, että Bronfenbrenner (1981), joka siis vaikutti Yhdysvalloissa, oli syntynyt Venäjällä ja puhui Venäjää. Hän teki kylmästä sodasta huolimatta yhteistyötä neuvostoliittolaisten kasvatustutkijoiden kanssa 1960-70 –luvulla ja matkusti silloisessa Neuvostoliitossa. Bronfenbrenner kertoo Leontjevin, joka oli yksi Vygotskyn työn jatkajista, tuumanneen hänelle :

“Minusta näyttää, että amerikkalaiset tiedemiehet etsivät aina selityksiä sille, miten lapsesta voi tulla sellainen, kun hän tänään on. Me yritämme Neuvostoliitossa sitä vastoin saada selville, miten hän voi tulla sellaiseksi, mitä hän ei vielä ole” (Bronfenbrenner, 1981).

Suorsa (2014 ; 2018) viittaa muun muassa Rothiin & Jornetiin sekä Stetsenkoon todetessaan, että nykyään kasvatopsykologisessa keskustelussa yksilön ja kontekstin suhde nähdään kahdella tavalla. Yhtäältä ympäristö ja yksilö yhä nähdään erillisinä, jolloin yksilö lähinnä luo ympäristöstä itselleen erilaisia sisäisiä malleja (esimerkiksi oppiessaan). Toisaalta yksilön ja ympäristö suhde voidaan nähdä niin kiinteänä, ettei niitä edes voida erottaa toisistaan. Tätä jälkimmäistä ajattelua edustaa suomalaisista tutkijoista muun muassa Järvilehto, jonka systeemitieteellisessä tarkastelutavassa ihminen ja ympäristö eli “eliö-ympäristö -järjestelmä” nähdään nimenomaan yhtenä systeeminä, ei kahden systeemin yhdistelmänä (Suorsa, 2014 ; 2018). Jopa hermosolujen tasolla ihmisen toiminnan on voitu neuropsykologisissa kokeissa olevan kontekstisidonnaista, aktiivista (eikä siis vain reaktiivista eli ärsykkeisiin reagoivaa), tavoitteellista ja tulevaisuuteen suuntaavaa (Alexandrov & Järvilehto, 1993).

Vygotskyakin tärkeämpänä Suorsa (2018) pitää kuitenkin saksalaisen Klaus Holzkampin merkitystä, kun kasvatopsykologiassa halutaan löytää jäsentynyt tapa hahmottaa yksilön koke-
musta ja kontekstia. Holzkampia pidetään kriittisen psykologian edustajana ja kulttuurihistoriallista psykologiaa edistäneenä. Voidaan myös puhua subjektitieteellisestä lähestymistavasta. Holzkampin myötä psykologiassa sai tilaa ihmisen arkisen elämän tutkimus, “conduct of everyday life” (Suorsa, 2018). Hänen jalanjälkiään ovat kulkeneet muun muassa monet tanskalaiset nykytutkijat, kuten Dreier ja Hojholt (Suorsa, 2014). Seuraavassa esittelen osittain Suorsaan

nojaten Holzkampin ja Dreierin keskeisiä ajatuksia. Hojholtin ajatuksia tulee esille siinä vaiheessa, kun raporttini etenee täsmällisemmin käsittelemään perhettä ja vanhemmuutta.

“Conduct of everyday life” -tutkimussuunta

Vaikka “arkielämän tutkimus” -käsite (“conduct of everyday life”) ilmaantui Dreierin (2016) mukaan lähinnä sosiologien tutkimuskieleen jo 1900-luvun alussa ja 1990-luvun lopulla uudelleen monitieteisesti, on sillä hänen mielestään annettavaa myös psykologialle. Siinä keskiössä on se, kuinka ihmiset elävät jokapäiväistä arkeaan sen sosiaalisissa rakenteissa. Tällainen näkökulma tekee psykologiasta konkreettisempaa ja auttaa tavoittamaan psykologisia ilmiöitä ihmisten arjessa paremmin. Varsinkin **kriittinen psykologia** on löytänyt siitä itselleen entistä vahvemman selustan halutessaan nostaa entistä paremmin myös psykologisessa tutkimuksessa esiin yhteiskunnallisten olojen vaikutusta ihmisten arkeen, hyvinvointiin, toimintaan, ja ongelmiin. Ihmistä ei voida tarkastella irrallisena osana ilman että otettaisiin huomioon häntä ympäröivät rakenteet. Näissä rakenteissa, sosiaalisessa maailmassa toimiessaan yksilön käyttäytymiseen vaikuttaa hänen oma minä-perspektiivinsä, juuri käsillä oleva tilanne, yksilön henkinen tila, hänen havaintonsa, ajatuksensa, muistonsa, tunteensa ja motivaationsa. Tällainen näkökulma voi myös antaa yksilöille itselleen uusia oivalluksia reflektoida tai tarkastella kriittisesti käytäntöjään ja ohjata arkea (Dreier, 2016).

Yksi keskeinen käsite Holzkampin ajattelussa on itseymmärrys, jota yksilöllä pitää kehittää oppiakseen sukkuloimaan arjessa ja osataksaan priorisoida arjen rutiineja, mikä taas auttaa arjen hallinnassa (Dreier, 2016). Holzkamp (1995) itse korostaa, että yksilö ei voi tulla ymmärretyksi toisten taholta, ennen kuin hän pystyy kehittämään itseymmärrystään niin, että voi yhteisen kielen löytämisen avulla jakaa yhteiseksi kokemukseksi sen, mikä muuten jäisi vain omaksi sisäiseksi tuntemukseksi tai kokemukseksi. Tällaisessa yhteisen tiedon intressin kontekstissa kukaan ei voi (tai ei saisi) kohdella toista objektina, koska näin tehdessään hän tulisi ulosmitanneeksi toisen yhteisestä itseymmärryksen prosessista. Siispä jos halutaan tutkia itseymmärrystä, täytyy allekirjoittaa intersubjektiivinen viitekehys. Tutkijalle tämä tarkoittaa sitä, ettei haastateltava oikeastaan enää olekaan tutkimuskohde vaan kanssatutkija, jonka kanssa tutkittavaa ilmiötä voidaan yhdessä pohtia. Tämän perusteella ihmisen kokemuksista voidaan erottaa kahdenlaista kokemusta: välitön, aluksi itsestään selvältä tuntuva kokemus ja toisaalta mietitympi, itsereflektion kautta syntynyt kokemus, jota voidaan kutsua oivallukseksi (Holzkamp, 1995). Holzkampin mukaan (Dreierin kertomana) yksilö kirkastaa itseymmärrystään

subjektien välisessä prosessissa, jossa he vaihtavat perspektiivejään niistä syistä, jotka tietyissä elämäntilanteissa johtavat tietynlaiseen käyttäytymiseen (Dreier, 2016).

Holzkamp (1995) selittää ihmisen jokapäiväisen arjen luonnetta vertaamalla sitä toiseen psykologeja kiinnostavaan näkökulmaan, elämänkaariajatteluun. Vaikkakin ihmisen arkeen liittyy myös ihmisen historia, toiminnallisesti se erottuu tästä elämänkaariajattelusta niin, että siinä tarkastellaan nimenomaan ihmisen päivittäistä arkea, sen toistuvia rutiineja (Holzkamp, 1995). Kuitenkaan yksilöitä ei pidä nähdä pelkästään senhetkisessä arkipäivän tilanteessaan vaan senhetkinen tilanne on vain yksi osa heidän menossa olevaa arkeaan (Dreier, 2016). Tässä jokapäiväisessä elämässään yksilöllä on Holzkampin (1995) mukaan aina jonkinasteinen vapaus toimia ja olla, mutta jatkuvasti hän on erilaisten ulkopuolelta tulevien vaatimusten kohteena. Näitä vaatimuksia tulee eri kentiltä tai elämän eri näyttämöiltä, missä ihminen toimii: kotoa, työstä, ystäväpiiristä, jne. Yksilöltä vaaditaan tietynlaista toimintaa ja reagointia, kuinka hän järjestee ja tasapainottaa näitä eri näyttämöillä kohtaamiaan vaatimuksia niin, että saa arkensa pysymään jonkinlaisessa tasapainossa. Arjessa ihminen kohtaa helposti "resurssivajetta" vastata kaikkien näiden eri elämänalueiden vaatimuksiin. Tasapainottelu kaikkien näiden vaatimusten keskellä vaatii usein kompromisseja, neuvotteluja ja konfliktien ratkaisuja (Holzkamp, 1995).

Holzkampin käyttämä näyttämön käsite tuo mieleen Bourdieun käyttämän käsitteistön, joita Vuorisalo (2013) on vienyt lasten elämisen konteksteihin. Vuorisalo viittaa muun muassa Bourdieuun sekä Bourdieuun & Wacquanttiin kartoittaessaan näitä käsitteitä. Kenttä -käsitteen avulla sosiaalisia suhteita voidaan tarkastella pelikenttänä, jossa yksilöt saavuttavat omien pääomiensa avulla tiettyjä asemia. Bourdieun tavoite oli nostaa tällä "käsiteapparaatilla" (johon kuuluvat myös pääoman, habituksen ja aseman käsitteet) näkyville yhteiskunnan eriarvoisuus ja se, kuinka erilaiset rakenteet vaikuttavat sosiaalisiin suhteisiin. Yksilölle voi muodostua elämänpiirissään monenlaisia kenttiä, jotka ovat osittain päällekkäisiä ja limittäisiä ja hän voi toimia monella kentällä yhtä aikaa. Kentillä on dynaaminen luonne; yksilön toimintaan vaikuttavat olemassa olevat rakenteet asettaen usein reunaehdot toiminnalle ja määrittävät näin toimijaa, mutta samalla kenttä on rakenteistuva; yksilö voi toiminnallaan muokata ja muuttaa kenttää. Kentän luonne tulee esille erojen kautta ja valtaa siellä saavat ne, joilla on oikeanlaista pääomaa. Varsinaiseksi pelikentäksi jokin tietty kenttä voi muodostua juuri vallan tavoittelun ja muuttuvien pääomien kautta (Vuorisalo, 2013).

Vaikka edellä kerrotusta saa käsityksen, että myös Bourdieu näki yksilön aktiivisena toimijana kentillään, on Holzkamp (1995) eri mieltä. Hänen mielestään Bourdieu ei ole missään vaiheessa hylännyt sitä sosiologialle tyypillistä oletusta, että yksilö on deterministisesti riippuvainen olosuhteistaan. Vaikka Holzkampkin sanoo arjen tutkimuksen tuovan psykologiaan aineksia, joiden kautta se liittyy sosiologiaan, hän tekee pesäeron sosiologiaan sillä, että hänen edustamansa tutkimussuunnan mukaan olosuhteet näyttäytyvät yksilölle paremminkin *mahdollisuuksina*, joihin hän voi vastata tai olla vastaamatta kuin elämänsä elämänkulun määrittäjinä (Holzkamp, 1995). Viittasiko Leontjev tähän verratessaan neuvostotutkijoiden ja amerikkalaistutkijoiden eroa?

Suorsa (2014) on edelleen kehittänyt subjektiivisen psykologian keskeisiä käsitteitä Holzkampin ajatusten pohjalta ja jatkumona. Ensimmäinen käsite on perustelumalli, joka juuri viittaa edellä esitettyyn mahdollisuus –ajatteluun. Sillä tarkoitetaan sitä, millä tavalla yksilö perustelee toimivansa tietyssä tilanteessa juuri sillä tavalla kuin toimii. Se siis on hänelle itselleen syy toimia tietyllä tavalla. Sen voi myös määritellä yksilön omien tarpeiden ja tavoitteiden suhteeksi premisseihin eli niihin toimintamahdollisuuksiin ja toisaalta toimintarajoituksiin jotka hän kokee olemassa oleviksi. Toinen tärkeä käsite on toimintakykyisyyden käsite, joka liittyy perustelumalliin. Sillä tarkoitetaan sitä, että yksilöllä on tarve olla aktiivinen toimija, joka osallistuu omien elinolosuhteidensa määrittämiseen. Käsitteet osallisuus, translokalisuus ja historiallisuus määrittävät vielä tarkemmin kahta ensimmäistä käsitettä. Yksilön osallisuus elämän eri näyttämöillä toteutuu aina jossakin konkreettisessa paikassa, jossa yksilöllä on kussakin erilainen rooli. Tärkeää on hänen oma kokemuksensa osallisuudesta. Translokalisuus kertoo siitä, millä tavoin yksilö sukkuloi eri näyttämöiden välillä ja millä tavoin nämä elämisen näyttämöt kytkeytyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Historiallisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, miten näyttämöt kytkeytyvät toisiinsa yhteiskunnallis-historiallisesti. Toisaalta samallakin kentällä vaaditaan eri aikoina erilaisia taitoja ja näyttämöiden kokonaisuus muotoutuu eri ikäiselle ihmiselle eri tavoin (Suorsa, 2014).

Edellä esitetyn perustelumallin pohjalta voidaan Suorsan (2014 ; 2018) mukaan selittää, miksi sosiokulttuurisesti suuntautuneen kasvatopsykologisen tutkimuksen tehtävä on ensinnäkin tehdä näkyväksi erilaisia yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja kulttuurisia virtauksia ja osoittaa, millä tavalla yksilön kokemus ja toiminta omalta osaltaan ylläpitää ja muuttaa yhteisiä olosuhteita. Tärkeää olisi ymmärtää, millä tavalla yksilöiden näennäisesti erilaisissa kokemuksissa lopulta on kysymys saman maailman samankaltaisesta kokemisesta. Yksilön kasvun ja hänen kasvunsa tukemisessa on oleellista se, mihin mahdollisuuksiin tartutaan ja millä keinoilla.

Tämän kasvun tukemisen voi nähdä edellisen perusteella myös historiallisesti muotoutuneiden käytänteiden ylläpitämiseksi ja muuttamiseksi (Suorsa, 2014 ; 2018).

3. Vanhemmuus ja sen tukeminen

Vanhempien kokemuksen ymmärtämiseksi on perhettä tarkasteltava siis sekä yksilötasolla että sen yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta (Højholt, Juhl & Kousholt, 2017 ; Julkunen, 2006). Yhteiskunnallisen ulottuvuuden voi nähdä yleisenä tai yhteisenä asiana suhteessa hyvinvointiyhteiskuntaan ja sen vastuuseen lapsista (Højholt, ym., 2017). Sen lisäksi vanhemmuutta ja sen tukemista tarkasteltaessa on myös tärkeää ottaa huomioon, että kulttuuri ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat niihin yhteydessä vastavuoroisesti. Perhe ja vanhemmuus, kuten yksilökään eivät ole passiivisia yhteiskunnallisten muutosten kohteita vaan ne muovaavat , rakentavat ja luovat uutta; tämä todentuu esimerkiksi hoivaa, seksuaalisuutta ja rahaa koskevissa arjen päätöksissä (Forsberg, 2003). On myös niin, että mitään ihmistieteiden ilmiöitä ei voida ymmärtää irrallaan niiden yhteiskunnallisista ja kulttuurisista yhteyksistä, vaan niitä tulee tarkastella kriittisesti ja pohtia, miten ne ovat riippuvaisia erilaisista normeista, pakoista tai oletetuista käyttäytymismuodoista (Kiilakoski & Oravainen , 2010).

3.1 Vanhemmuus ja perhe

Kirjallisuudessa vanhemmuutta käsitellään monesta eri näkökulmasta: puhutaan erilaisista vanhemmuustyyleistä ja kasvatuskäytännöistä, vanhemmuuteen liittyvistä uskomuksista tai vanhempien stressistä (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma, 2009). Tavallista myös näyttää olevan eritellä perheen eri vaiheita lasten ikävaiheiden tai vanhempien elämäntilanteen mukaan. Vaikka tieteen kuuluu tutkia yhteiskunnassa kulloinkin vallalla olevia ilmiöitä, vaikuttaa toisaalta yhteiskunnan käytäntöihin ja siihen, mitä juuri perheissä pidetään toivottavana tai ei-toivottuna, myös se, mitä kulloinkin tutkitaan ja miten tutkimusta tehdään (Pöso, 2017). Vanhemmat nimittäin peilaavat Sevónin ja Notkon (2017) mukaan omaa vanhemmuuttaan siihen kuvaan, jonka tiede ja vielä enemmän media antavat vanhempien vastuusta ja huolenpidosta. Muun muassa tämän vuoksi perhesuhteita ei voi vain tarkastella yksilöiden välisinä vaan myös voimakkaasti yhteiskunnan säätelemänä ja kulttuuristen mallien muovaamina (Sevón & Notko, 2017).

Perinteinen perhetutkimus on nähnyt perheen hyvin yksityisenä saarekkeena ja vastuun lapsen hyvästä kehityksestä paljolti vain vanhempien vastuulle kuuluvaksi (Højholt, ym. 2017). Esimerkiksi 1950-luvulla oli perhetutkimuksen piirissä vallalla tunnettu amerikkalainen Parsonin perheteoria, joka perustui hyvin perinteiseen ajatukseen yhdenlaisesta, universaalista ydinperheestä (Højholt, ym. 2017 ; Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014). Kuvan 1950-luvun ihanneperheestä saa helposti katsomalla vanhoja amerikkalaisia tai kotimaisia elokuvia: aviomies käy työssä ja vaimo on kotona, joka on siisti ja jossa hillitysti liikkuvat lapset ovat siististi puettuja ja kammattuja.

Jallinoja, ym. (2014) esittelevät keskeisiä perhetutkimuksen suuntauksia teoksessaan. Parsonin lisäksi 1950-luvulla Eriksonin psykososiaalisia kehitysvaiheita koskeva teoria oli suosittu. 1970-lukua leimasi myös perhetutkimuksessa muun tutkimuksen tapaan yhteiskunnallinen herääminen: muun muassa Bronfenbrenner esitti edellä esitellyn oman bioekologisen mallinsa. Smithin feministis-marxilaisesti painottunut tulkinta esitti, miten perhe “tuotetaan” ideologisesti ja miten esimerkiksi sen roolijaot ovat voimakkaasti sukupuolittuneita. 1980-luvulla perhetutkimukseen vaikutti konstrukttiivinen suuntaus, joka onkin hallinnut perhetutkimusta pitkään. 1990-luvulla pinnalla oli perheiden suhteita tarkasteleva tutkimus mutta myös perheen käytäntöjä ja arkielämää koskeva tutkimus alkoi olla suosittua (Jallinoja, ym. 2014). Kriittinen perhetutkimus taas pyrkii Forsbergin (2003) mukaan eroon yksinkertaistetusta perhekäsityksestä ja ydinperhekeskeisyydestä tuoden keskusteluun moniulotteisemman käsityksen perheestä. Siihen mahtuu yhä useammanlaiset tavat elää elämää ; tällöin keskustelut muun muassa keinoalkuisista lisääntymismenetelmistä, homo- ja lesboparien perheistä ja maahanmuuttajien toisenlaisista perhekulttuureista saavat tilaa (Forsberg, 2003).

Familistinen käänne on termi, jonka Riitta Jallinoja (2006) on tuonut perhettä ja vanhemmuutta koskevaan keskusteluun ja johon monet muut perhetutkijat (mm. Kinnunen, Malinen & Laitinen, 2009 & Sevon & Notko, 2017) viittaavat. Hän seurasi mediaa 1990-luvun lopussa ja huomasi selvästi, miten perhettä koskeva keskustelu lisääntyi sekä yleisöosastojen kirjoituksissa että lehtien uutis- ja artikkeliaiheissa. Familismia voi hänen mielestään määritellä perhemyönteisyydeksi. Puheenvuoroista ja muun muassa asiantuntijoiden haastatteluista piirtyi kuva vanhemmuudesta, joka on entistä vaikeampaa ja vaativampaa. Syylliseksi siihen löytyi “yhteiskunta”, johon kulttuuri ja arvot melkein samaistettiin. Yhteiskuntaa syytettiin muun muassa vaativaksi ja materialistiseksi, epävarmaksi riskiyhteiskunnaksi, yksilökeskeiseksi pärjäämisyyhteiskunnaksi, informaatioyhteiskunnaksi, postmoderniksi ja globalisaation ja markkinatalouden nähtiin hallitsevan sitä. Keskusteluun liittyi kuitenkin voimakkaasti huoli perheen

tilasta ja vanhemmuuden heikkenemisestä ja sen tiimoilta hän löytää myös keskustelusta vanhempia voimakkaasti syyllistävän juonteen (Jallinoja, 2006).

Vanhemmuus arjessa

Biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, moraaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet määrittävät samanaikaisesti mutta jännitteisesti perhesuhteita, jotka ovat merkittävimpiä ihmissuhteita yksilön elämässä (Sevón & Notko, 2017). Lapsen syntymä tekee yksilöstä vanhemman. Vanhemmuuden keskeisintä tehtävää kuvaa vastuu, josta Värri (2004) käyttää termiä välitön kasvatusvastuu eli auttamisvastuu, jossa pohjimmiltaan on kysymys lapsen elämän ehtojen turvaamisesta. Värri on eritellyt vastuun elämän ehtojen turvaamiseen (ontinen ulottuvuus: lapsi ruumiillisena olentona), maailmaan orientoimiseen (ontologis-yhteisöllinen ulottuvuus: lapsi yhteisön jäsenenä) sekä olemisen mysteeriiin vastaamiseen (filosofis-maailmankatsomuksellinen ulottuvuus: lapsi olemisen kokonaisuudessa) (Värri, 2004).

Vanhemman vastuu näyttäytyy kautta linjan jokapäiväisessä perhearjessa. Aiemmin, kun talonpoikaiskulttuurissa ei muutettu kauas kotiseudulta, tuota vastuuta oli ehkä jakamassa isovanhemmat ja muu lähiyhteisö. Sosiaalisten verkostojen mureneminen ja perherakenteen muutokset aiheuttavat haasteita vanhemmille ja perhe-elämälle (Rönkä & Kinnunen, 2002). Aiempaa yksilöllistyneempi elämäntyyli sekä avioerojen ja uusperheiden yleistyminen ovat moninaistaneet perheiden elämää (Rönkä & Sallinen 2017). Myös modernin tietoyhteiskunnan nopea kehitys voi luoda paineita; entiset mallit eivät päde eikä lapsuuden kodissa opitulla välttämättä ole käyttöarvoa (Viljamaa, 2003).

Vanhemmuuden vastuuseen liittyvät Sevónin ja Notkon (2017) mukaan pohdinnat siitä, milaista on vastuullinen vanhemmuus ja mikä on vastuun laiminlyöntiä tai välinpitämättömyyttä. Juuri näihin vanhempien pohdintoihin vaikuttavat suuresti edellä mainitut kulttuuriset ja yhteiskunnalliset keskustelut ja virtaukset. Vanhemmuuteen, kuten kaikkiin ihmissuhteisiin, liittyy voimakkaasti myös *hoiva*, jota voidaan ajatella samanaikaisesti sekä asenteena että toimintana. Hoivaan, kuten vastuuseenkin liittyy monenlaisia moraalisia kysymyksiä. Näitä moraalisia pohdintoja perheessä voivat olla esimerkiksi vastuun jakoon tai lapsen etuun liittyvät kysymykset. Yksi edellä mainitun familistisen käänteen jälkeinen keskeinen julkisen keskustelun aihe 2000-luvulla olikin se, miten hoivavastuu jaetaan perheen ja yhteiskunnan välillä (Sevón & Notko, 2017).

Højholtin, ym. (2017) mukaan vanhemmuuden haasteet näyttäytyvät konkreettisina ja kollektiivisina. Ylipäänsä jokapäiväisen elämän järjestäminen sujuvaksi vaatii vanhemmilta paljon. Heidän täytyy vastata monien eri kontekstien vaatimuksiin, sekä omien että lasten päivittäisten ympäristöjen eli työn, koulun ja päiväkodin vaatimuksiin. Arjen koordinointi on vanhemmille jatkuva kehittämisprosessi, jota leimaa muutos; vanhemmilla on koko ajan oltava tietoinen siitä, millaisia suhteita, sitoumuksia ja mahdollisesti myös vaikeuksia lapsilla on näillä muilla kentillä (päivähoidossa, koulussa, harrastusympäristöissä, kaveripiirissä) ja millaisia vaatimuksia ja odotuksia lasten monet elämän näyttämiset heille vanhempina asettavat. Esimerkiksi koulun taholta nämä vaatimukset voivat liittyä lasten akateemisiin taitoihin, kurinpitoon tai lasten välisiin suhteisiin koulussa. Tukea tässä prosessissa he voivat saada toisilta vanhemmilta. Lapset saattavat vanhempien yllätykseksi olla aivan erilaisia eri ympäristöissä kuin kotona ja tämä saa heidät miettimään, kuinka tukea lasten sosiaalista elämää kodin ulkopuolella ja toisaalta, kuinka kehittää omaa vuorovaikutustaan lapsiin (Højholt, ym. 2017).

Suomalaisten perheiden arkielämää ovat tutkineet muun muassa Korvela & Rönkä (2014), joiden mukaan perheenjäsenet sekä yhdessä että erikseen sekä tuottavat että muokkaavat arkielämän prosessia välineinään erilaisia materiaalisia ja mentaalisia asioita sekä sosiaalisia suhteita. Heidän ajattelussaan on yhtymäkohtiatanskalaisten arkielämän tutkimuksen kanssa. Taustalla on aiemmin raportissa esillä ollut Bronfenbrennerin ekologinen teoria, jonka lisäksi he painottavat vuorovaikutuksen ja tunteiden merkitystä. He ovat jakaneet perhearjen kolmeen laajempaan teemakokonaisuuteen, jotka ovat **toiminnot, ajallisuus ja tunteet**. **Toiminnot** jakaantuvat yksilön omiin yksilöllisiin tekoihin, dyadiparien vuorovaikutukseen ja neuvotteluun, koko perheen käsittäviin käytäntöihin, hässäköihin ja jännitteisiin sekä yhteensovittamiseen, jolla tarkoitetaan perheen toimintojen yhdistämistä ulkopuolisiin järjestelmiin ja toimintaympäristöihin (esim. työ ja perhe tai laajemmat rakenteet). **Ajallisuus** liittyy ajankäyttöön ja muun muassa aikataulujen yhteensovittamiseen. **Tunteet** ovat merkittävässä asemassa perheessä ja päivittäin läsnä; niitä ilmaistaan, vastaanotetaan, siirretään ja harjoitellaan (Korvela & Rönkä 2014).

Yksi iso haaste vanhemmille on ajan riittäminen, johon liittyy oleellisesti perheen rytmien ja aikataulujen sovittaminen yhteen lasten päivähoidon ja koulun sekä vanhempien työn ja vapaaajan aikataulujen kanssa (Helminen, 2006 ; Malinen & Rönkä 2009). Tietotekniikan myötä

myös ajasta ja paikasta riippumaton työ on lisääntynyt kuten myös vuorotyö ja epäsäännöllinen työ yhteiskunnassa, joka on auki 24 tuntia (Kinnunen, Malinen & Laitinen, 2009) ja työn ja perheen yhteensovittaminen kuormittavat vanhempien jaksamista (Kinnunen, Malinen, & Laitinen, 2009 ; Lammi-Taskula, & Karvonen, 2014 ; Rönkä & Kinnunen, 2002). Työajan ja perheen kanssa vietetyn vapaa-ajan raja on entistä häilyvämpi ja siten epäselvempi (Kinnunen, Malinen & Laitinen, 2009). Kiire Työelämässä on Helmisen (2006) mukaan lisääntynyt ja sidos työhön tiivistynyt. Työstä aiheutuva stressi voi vaikuttaa välillisesti vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen; väsyneen vanhemman valmiudet tarjota lämpöä ja hyväksyntää lapselle heikkenevät (Helminen, 2006).

Myös Vanhempien parisuhteen laadulla ja vanhemmuudella on selvä yhteys. Perheessä jokaisen jäsenen hyvin -tai pahoinvointi heijastuu toisiin; vanhempien parisuhdeongelmien on todettu olevan riski lasten hyvinvoinnille (Salo, 2011). Esimerkiksi vanhempien jatkuvan riitelyn näkeminen on lapsille vahingollista ja kuormittavaa (Amato & Keith, 1991 ; Haavisto & Kekäle, 2017). Vanhempien välisillä ongelmilla on nähty selvä yhteys muun muassa lasten käytösongelmiin, sekä haastavaan käyttäytymiseen että sisäänpäinkääntyneisyyteen (Gordon, Leve & Sellers, 2017).

Niin hyvinvointi kuin pahoinvointikin voi periytyä yli sukupolvien. Geneettinen perimä, kasvuoletukset ja myös ympäröivä yhteiskunta muokkaavat Paanasen & Gisslerin mukaan yksilöä ja henkiset, sosiaaliset, aineelliset ja kulttuuriset elämänhallinnan voimavarat siirtyvät sukupolvelta toiselle. Lapsuudenkodin olosuhteet vaikuttavat yksilön myöhempään elämään ja myös kotoa omaksutut arvot ja asenteet voivat siirtyä sukupolvelta toiselle (Paananen & Gissler, 2014). Vanhemmuuteen tällaiset ylisukupolviset siirtymät voivat tuoda omat haasteensa. Ylisukupolvisuuden kanssa yhteen limittyy vanhempien omat varhaiset kiintymyssuhteet. Vaikka vanhempi päättäisi toimia toisin kuin esimerkiksi hänen omat vanhempansa, hän voi Sinkkonen (2011) mukaan tiedostamattaan toistaa oppimiansa vuorovaikutustapoja. Jos vanhemman oma varhainen vuorovaikutus tai kiintymyssuhteet ovat olleet puutteellisia tai häiriintyneitä, hän on voinut myös oppia kehittämään tietynlaiset strategiat vastata kohtaamiinsa vuorovaikutustapoihin. Hänen oppimansa toimintamallit, sisäiset representaatiot, ovat osa tietynlaista selviytymisstrategiaa tietynlaisissa oloissa. Kun tai jos olosuhteet vaihtuvat, hänellä ei ole kykyä muuttaa strategioitansa vaan hän toimii samalla tavoin, kuin esim. varhaislapsuuden "vaarallisissa" oloissa (Sinkkonen 2011). Perheissä tällainen taantuva reagointi voi tulla esiin arjen kiireellisissä ja hektisissä tilanteissa, lasten kiukutellessa, voimakkaissa tunnereaktioissa tai esimerkiksi vanhemman itse ollessa väsynyt.

Vanhemmuus näyttäytyy siis suhteellisen vaativalta pestinä. Arjessa selviäminen ja luoviminen vaatii vanhemmilta paljon, muun muassa sosiaalisten tilanteiden tajua sekä itseymmärrystä ja –tuntemusta (Højholt, 2017). Vanhemmuus voidaan kuitenkin nähdä myös taakan sijaan antoisana roolina ja vanhempien oman kasvun paikkana (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma, 2009). Hoiva, huolenpito, läheisyys ja erilainen resurssien jakaminen eivät ole kadonneet mihinkään vanhemmuudesta ja ne näyttävät muutoksista huolimatta sitovan perheitä yhteen (Forsberg, 2003 ; Sevon & Notko 2017). Perheinstituutiolla on yhä vielä 2000-luvun Suomessa vankka asema ja parisuhteita ja perheitä perustetaan edelleenkin (Sevon & Notko 2017).

3.2. Vanhemmuuden tukeminen

Joskus perhearjesta selviytyminen voi käydä ylivoimaiseksi vanhemmille ja he voivat tarvita konkreettista apua arjen uudelleen toimivaksi järjestämiseksi (Højholt, ym. 2017) tai arjessa kohtaamiinsa poikkeuksellisiin tai yllättäviin tilanteisiin (Rautio, 2016). Sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa että Suomen lastensuojelulaissa korostetaan, että vanhemmilla on oikeus saada tukea vanhemmuuteensa (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014).

Suomessa tunnetuin ja perinteisin vanhemmuuden tukea antava instituutio on neuvola. THL:n (2019) mukaan neuvolan toiminnasta säädetään terveydenhuoltolaissa ja “asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta”. Terveydenhuoltolaissa neuvolan tehtäväksi katsotaan lapsen kehityksen seurannan ja kaikinpuolisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen lisäksi kuuluvan vanhemmuuden ja perheen muun hyvinvoinnin tukeminen. Asetuksessa neuvolatoiminnasta (ym.) korostetaan lasten ja vanhempien osallistumista sekä heidän mielipiteidensä kuulemista sekä mainitaan, että neuvolan terveystarkastuksissa ja lapsen neuvolakäynneillä (sekä myöhemmin kouluterveydenhuollon laajennetuissa terveystarkastuksissa) on tarkoitus tukea myös vanhempien ja koko perheen hyvinvointia (THL, 2019). Myös varhaiskasvatuslaissa (2018) vanhemmuuden tukeminen katsotaan yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Laajemmin nähtynä perheen ja vanhemmuuden tukeminen voidaan nähdä toimintana, jolla pyritään edistämään perheiden terveitä suhteita ja ehkäisemään häiriintyneitä suhteita menemästä huonompaan suuntaan (McKeown, Haase & Pratschke, 2001). Perheen tukemisen kes-

keisiin periaatteisiin kuuluvat yhteistyö eri palveluiden toimijoiden kesken, perheen omia voimavaroja ja vahvuuksia tukeva työote, universaalisuus (tuki kaikille), joustavuus, ennalta ehkäisevä työote sekä perheen omaa kulttuurista, rodullista ja kielellistä identiteettiä vahvistava lähestymistapa (Manalo, 2008).

Vanhemmuuden tuki -käsite pitää McKeownin (2000) mukaan sisällään monenlaisia erilaisia interventioita, joissa esiintyy vaihtelua sen mukaan, mikä ammattilastaho palvelua tarjoaa, mikä on ammattilaisten orientaatio, mikä on intervention aihe ja mikä sen järjestämistapa ja sisältö. Interventiossa ammattilaisena voi toimia esimerkiksi sosiaalityöntekijä, psykologi tai perhetyöntekijä, ja työn orientaatio voi vaihdella terapeuttisesta kehitykselliseen. Aiheena interventiolle tai ohjelmalle voi olla esimerkiksi vanhemmuuden ongelmat tai perheen konfliktit. Vanhemmuuden tukea voi olla esimerkiksi terapeuttinen työ, niin sanotut koulutukselliset vanhempien ohjelmat, kotona tapahtuva vanhempia ja perhettä tukeva työ, lasten kehitystä tukevat interventiot, nuorisotyö ja yhteisöllinen työ. Koska perheterapialla ja vanhemmuuden tuella on niin samankaltaiset tavoitteet, voi yhdeksi vanhemmuuden tuen määritelmäksi lukea perheterapian tavoitteen auttaa ihmisiä selviytymään elämässä tukemalla heitä tekemään muutoksia elämässään, itsessään ja suhteissaan (McKeown, 2000).

Pohjoismainen perhekeskusmalli lapsi -ja perhepalveluiden uudistuksen tavoitteena

1990-luvun alussa taloudellinen lama mursi suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perhettä tukevia rakenteita (Helminen, 2006). Näitä palveluja oli Bardyn, ym (2001) mukaan rakennettu 1960-luvulta lähtien keskeisenä periaatteena muun muassa leimautumisen välttäminen, normalisuus ja universaalisuus, ja ihmisten lähelle tuotavat palvelut. Noihin aikoihin Suomessa käynnistyi keskustelu valtion liiallisesta roolista holhooja - ja huoltovaltiona ja alettiin uskoa yksityisten markkinoiden taloutta tervehdyttävään voimaan (Bardy, ym. 2001). Tällaisen uusliberalistisen talouspolitiikan seurauksena katsotaan Suomessa ja muuallakin Euroopassa paitsi koulutuspolitiikkaan myös muihin julkisiin palveluihin rantautuneen teknologisetaloudellisen tiedon ja kielenkäyttötavan (Kiilakoski & Oravainen, 2010 ; Jauhiainen, Rinne & Tähtiinen, 2001). Käytännössä tämä lasten ja perheiden palvelujen kohdalla on tarkoittanut yrityksille tutun sanaston, tulostavoitteiden ja tehokkuusajattelun tuloa esimerkiksi julkisten palveluiden suunnitelmien tekoon ja tavoitteiden asetteluun. Olipa sitten syynä lama tai uusliberalistinen talouspolitiikka, joka tapauksessa lasten ja nuorten julkisia peruspalveluita leikattiin 90-luvulla karsimalla muun muassa neuvolan perhevalmennusta, kotikäyntejä, kouluterveyden - ja

oppilashuoltoa , tulonsiirtoja ja lapsiperheiden kotipalvelut ajettiin alas (Eskola, 2014). Tähän liittyen esimerkiksi kodinhoitajat, joiden työn katsotaan olleen merkittävä lapsiperheiden ongelmien ennaltaehkäisyssä, lakkasi ammattina olemasta olemassa. Kaikki tämä lisäsi korjaavien palveluiden tarvetta tulevana vuosina (Eskola, 2014).

Suomessa huoli vanhemmuudesta lisääntyi Sihvosen (2018) mukaan edellä mainittuihin 1990-luvun taloudellisen laman seurauksena tehtyihin lapsiperhepalvelujen leikkauksiin liittyen. Siitä lähtien kun perheen tukeminen 1990-lopulla mainittiin hallitusohjelmassa ensimmäistä kertaa, on se ollut keskiössä suomalaisessa perhepolitiikassa. Resursseja alettiin suunnata vanhempien roolia tukevaan suuntaan, mikä näyttäytyi 2000-luvulla suurena määränä perhettä ja vanhemmuutta tukevana kehittämisprojekteina (Sihvonen, 2018,) sekä ylipäätään varhaista tukea ja puuttumista korostavina hankkeina (Satka, 2009). Ajatuksena oli, että riittävän varhaisella lapsiperheiden moninaistuviin palvelun tarpeisiin vastaamisella on tärkeä rooli perheiden ongelmien ja niiden kasautumisen ehkäisyssä ja sillä voidaan päästä parempiin tuloksiin pienemmillä resursseilla (Rautio, 2016).

Vaikuttaa siis siltä, että jo 2000-luvun alusta lähtien perheen ja vanhemmuuden tukemisessa on alettu panostaa linjausten tasolla ennalta ehkäisyyn. Käytännön perhepolitiikka on kuitenkin vaihdellut hallitusvaihdosten myötä (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014) ja on ilmeistä, etteivät kuntien resurssit ole ennalta ehkäisevään työhön riittäneet, vaan julkisen puolen sosiaalityö on edelleenkin paljolti painottunut korjaavaan työhön (Alatalo, 2019 ; Halme, Perälä & Laaksonen, 2010 ; Hokkanen & Kinnunen, 2006 ; Rautio, 2016). Yksilön kannalta tämä saattaa näyttäytyä siltä, että suomalaiselta palvelujärjestelmältä puuttuu kokonaisnäkemys perheen tilanteesta ja se toimii vasta vakavien ongelmien ilmaannuttua (Paananen & Gissler, 2014). Tämänlaisista asioista on suuri yleisö saanut tietää muun muassa median välityksellä julkisuuteen tulleina kärjistyneinä tapauksina lastensuojelussa. Juuri tähän ennaltaehkäisyn tarpeeseen on Vanhempien akatemian Vanhempien pysäkki -toiminta pyrkinyt vastaamaan: järjestämään vanhemmille tukea, johon on helppo ilman lastensuojelu-statusta tai asiantuntijalähetettä haakeutua.

Lapsi- ja perhepalveluiden uudistusta on Aulan, ym. (2016) mukaan Suomessa viety eteenpäin vuodesta 2015 lähtien yhtenä Sipilän hallituksen kärkihankkeena Puhutaan Lape-muutosohjelmasta, jonka tavoitteet oli linkitetty tiiviisti jo vuosia valmisteltuun sosiaali- ja terveystalouden laajamittaiseen uudistamiseen (sote-uudistukseen). Muutos-ohjelman keskeisiä tavoitteita ovat lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuuri, jossa eri toimialojen

yhteistyötä korostetaan entistä enemmän sekä lapsi- ja perhepalvelujen järjestämistavan uudistaminen, jossa keskeisellä sijalla ovat matalan kynnyksen palvelujen verkostoiminen perhekeskusmallin mukaisesti, lastensuojelupalveluiden uudistaminen ja vaativien palvelujen kokoaminen osaamis- ja tukikeskuksiksi. Siinä korostetaan juuri varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palveluja, asiakaslähtöisyyttä, lasten ja vanhempien osallisuutta sekä lapsivaikutusten arviointia (Aula, ym. 2016). Yksi keskeinen ajatus on ennaltaehkäisyyn periaate: peruspalveluihin tuotaisiin valmiuksia tukea perhettä jo ennen kuin suuria ongelmia on. Sote-uudistuksen kaaduttua keväällä 2019 sen keskeisin muutos perheiden kannalta eli se, että sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen olisivat olleet maakuntien vastuulla mutta muun muassa opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut edelleen kunnilla, jäi toteutumatta (Laasonen, ym. 2019). Uusi Rinteen johtama hallitus on kuitenkin luvannut jatkaa lapsi- ja perhepalveluiden uudistamista.

Perhekeskusmalli, joka on Sosiaali- ja terveysministeriön internet-sivujen (2018) mukaan 2000-luvun pohjoismainen tapa järjestää lapsi- ja perhepalvelut, on siis Lape-muutosohjelmankin mukaan yksi ratkaisu painopisteen muuttamiseksi korjaavasta ennaltaehkäisevään. Perheiden elinolot ovat kaikissa Pohjoismaissa samantapaiset. Ehkäisevä työote ja moniammatillinen ammattikuntien rajapintoja ylittävä yhteistyö ovat perhekeskusmallin keskeisiä tavoitteita. Paitsi julkisen sektorin eri toimialojen välistä yhteistyötä, pyritään myös kehittämään yhteistyötä julkisen sektorin ja kansalaisjärjestöjen välillä. Perhekeskusmallin tarkoitus on koota lapsiperheiden palvelut ”yhden katon alle” ja tarjota kaikille avoimia palveluja (STM, 2018).

3.3. Aiempaa tutkimustietoa vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta

Vanhemmuuden ja perheen tukemisesta näyttää olevan suhteellisen helppo löytää myös kansainvälistä tutkimusta ja tietoa. Hakusana olen käyttänyt englanninkielisen tutkimuksen osalta ”family support” - ”parenthood support” - ja ”parenting support” -fraaseja. Myöhemmin myös matalan kynnyksen tuki (low threshold) löytyi hakusanaksi. Suomessa vanhemmuuden tuki on juuri niin ajankohtainen, että todella paljon erilaisia sosiaali- ja terveysministeriön ja THL:n julkaisemia raportteja aiheesta löytyi, kuten myös väitöskirjatasoisia tutkimuksia.

Kansainvälisen tutkimuksen osalta enemmän löytyi tutkimuksia, joissa haastateltiin erilaisten vanhemmuutta tukevien interventioiden ja ohjelmien työntekijöitä ja hallintoakin kuin vanhempia. Joitakin artikkeleita löytyi, joissa oli haastateltu vanhempia. Useimmat tutkimukset olivat laadullisia ja haastattelu oli yleinen tutkimusmenetelmä. Ensin esittelen tutkimuksia vanhemmuudesta, sitten vanhemmuuden tuesta.

Tutkimuksia vanhemmuudesta

Iso-Britanniassa Harden, MacLean, Backett-Milburn & Cunningham-Burley (2012) kysyivät sekä lapsilta että aikuisilta millaisia vaikutuksia vanhempien työssäkäynnillä on perheen arkeen. Vanhemmat kokivat hyvin voimakkaasti ristiriitaisia tunteita ja riittämättömyyttä vanhemmuuden ja työelämän yhteensovittamisessa; töissä ollessaan he huolehtivat ovatko liikaa poissa ja toisaalta taas kokevat huonoa omaatuntoa, jos joutuvat esimerkiksi olemaan lasten takia pois työstä (Harden, ym. 2012).

Vanhempien stressiin vaikuttavat mm. seuraavat asiat; taloudelliset vaikeudet, lapsuudenaikaiset ikävät kokemukset, tukevan verkoston puute ja ylipäänsä moniongelmaisuus, ongelmien paljous (McKeown, ym., 2001). Halu olla hyvä vanhempi avioeron aikana, tarve omaksua uusia tapoja toimia lasten käyttäytyessä vaativasti, mahdollisuus jakaa kokemuksia ja mielipiteitä ja olla tekemisissä muiden vanhempien kanssa sekä halu tukea lasten koulunkäyntiä olivat syitä, minkä takia vanhemmat halusivat osallistua vanhemmuutta tukevaan ohjelmaan (Barlow & Stewart-Brown, 2001).

de Goeden ja Greeffin (2016) tutkimuksessa kaikki haastatellut vanhemmat kertoivat ongelmista ajan riittämisen ja yleensä ajankäytön suhteen. Ajankäyttöä vaikeuttivat mm. kuljetusongelmat, haastavat työaikataulut, lapsiin liittyvät vaikeudet, terveysongelmat, perheenjäsenen ristikkäiset tarpeet ja toiveet. Interventiossa työntekijät auttoivat vanhempia priorisoimaan tärkeimmät rutiinit, suunnittelemaan ajankäyttöään ja mm. etsimällä juuri omalle perheelleen sopivia ratkaisuja järkevöittää arjen hallintaa (de Goede & Greeff, 2016).

Suomalaisessa Perälän, Salosen, Halmeen & Nykäsen (2011) laajassa kunnallisia lapsi- ja perhepalveluja koskevassa tutkimuksessa kysyttiin vanhemmilta myös heidän huolistaan. Vanhemmilla oli huolia, jotka liittyivät lapsen terveyteen, kehitykseen, sosiaalisiin suhteisiin tai

tunne-elämään. Yli puolella vastaajista huoletti oma jaksamisensa vanhempana. Muita tavallisia aiheita huoleen olivat yhteisen ajan riittämättömyys, parisuhdeongelmat ja taloudelliset vaikeudet tai työttömyys (Perälä, ym. 2011).

Rönkä & Sallinen (2017) tutkivat perhesuhteita murrosikäisten perheessä. Tutkimus koostui sekä laadullisesti analysoiduista tutkittavien tekemistä päiväkirjamerkinnöistä että kvantitatiivisen analyysin keinoin käsitellyistä tekstiviestimerkinnöistä. Vanhempien vastauksista kävi ilmi, että työ vie vanhemmilta aikaa ja voimia ja kulkeutuu myös kotiin. Varsinkin äidit tunsivat huonoa omatuntoa ja syyllisyyttä tasapainoillessaan eri elämänalueiden ja perheenjäsenten tarpeiden huomioimisen välillä (Rönkä & Sallinen, 2017).

Vaikka vanhemmuus näyttäytyy haasteellisena, kertovat Kivijärven, Röngän, & Hyväluoman (2009) vanhemmuutta koskevan tutkimuksen tulokset myös , että vanhemmuus ei ole pelkästään taakka vaan myös iloa tuottava elämänalue. Vanhemmat pitivät tärkeänä muun muassa lapsen kanssa vietettyä aikaa ja heille tuotti iloa lapsen kehittyminen ja oppiminen. Lapsen osoittama läheisyys ja hellyys sekä lapsen ilon ja mielikuvituksen seuraaminen tuottivat vanhemmille iloa (Kivijärvi, Rönkä, & Hyväluoma, 2009).

Tutkimuksia vanhemmuuden tuesta

Kuten Suomessa, suuntaus ennalta ehkäisevään toimintatapaan tuli esille myös kansainvälisiä artikkeleita lukiessa. Samansuuntainen muutos oli havaittu tarpeelliseksi pohjoismaiden lisäksi monissa muissa maissa, ainakin Irlannissa (Dolan, 2018 ; McKeown, ym., 2001) ja Iso-Britanniassa (Dolan, 2018 ; Duncan, MacGillivray & Renfrew, 2017 ; Whittaker, Cox & Cocker, 2014) sekä Yhdysvalloissa (Manalo, 2008). Tähän kehitykseen kuuluu Manalon (2008) mukaan ennaltaehkäisyyn painottamisen lisäksi toimistopainotteisista palveluista kohti kotona tai yhteisöissä tapahtuviin palveluihin , tiukoista kriteereistä käsin kaikille tarjottaviin palveluihin ja tiukoista kategorisista palveluista perheen tarpeista lähteviä palveluja kohti siirtyminen. Tämä tuo palvelujen piiriin muun muassa ne perheet, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita, mutta tarvitsevat kuitenkin tukea (Manalo, 2008).

McKeown, ym., (2001) tutkivat Irlannissa lapsiperheille osoitettuun ns. Springboard-ohjelmaan osallistuneita perheitä vuosina 2000-2001. Springboardin idea on, että se tarjoaa tukea moniammatillisen yhteistyön voimin kaikille halukkaille lapsiperheille ja vanhemmille ilman diagnoosia tai lähetettä, mutta tarvittaessa siinä järjestettiin myös kohdennettumpia palveluita enemmän tukea tarvitseville perheille. Sitä toteutettiin monenlaisin työmuodoin: vanhemmille

tarjottiin yksilöllistä tukea, ohjausta ja neuvontaa keskustellen, monenlaista vertaisryhmätointa, vanhempainiltoja ja myös pidemmälle menevää perhetyötä. Lapsille järjestettiin ilta-päivätoimintaa ja erilaisia harrastuskerhoja.

Lähes kaikkien vanhempien kokemukset ohjelmasta olivat positiivisia ja he kokivat ohjelmasta olleen apua perheelleen. Henkilökuntaa pidettiin huolehtivaisena, kunnioittavana, reiluna ja pätevä. Tutkimuksessa mitattiin kolmea ulottuvuutta; vanhempien stressin tasoa, vanhemmuustaitoja ja sosiaalista tukea. Vanhempien haastatteluista kävi ilmi, että tuen myötä vanhempien stressitaso aleni, kyvyt toimia vanhempana paranivat ja vanhempien sosiaalisilta verkostoilta saama tuki lisääntyi. Vanhemmuustaitojen paraneminen näkyi mm. siten, että vanhemmat oppivat paremmin tukemaan lapsiaan, vastaamaan suuremmalla herkkyydellä heidän tarpeisiinsa, kommunikoidaan paremmin heidän kanssaan ja kanssakäyminen oli läheisempää. Sosiaalisen verkoston kasvanut tuki näkyi mm. siten, että kun sosiaaliset verkostot lisääntyivät, perheet saivat toisilta perheiltä käytännön apua esimerkiksi lastenhoitoon, emotionaalista tukea ja neuvoja ja ohjausta esimerkiksi palvelujen käyttämiseen (McKeown, ym., 2001).

Barlow ja Stewart-Brown (2001) raportoivat artikkelissaan vanhempien ohjelmaa, jossa kehitettiin sekä tunnetaitoja että käyttäytymisstrategioita. Erittäin tärkeässä roolissa oli toisilta vanhemmilta saatu tuki: toisten vanhempien kanssa jaettiin kokemuksia vanhemmuudesta. Vanhempien itsesääätely (muun muassa kärsivällisyys ja itsehillintä) parani mikä näkyi esimerkiksi huutamisen vähenemisenä. Myös vanhempien empatiakyky ja kyky asettua lapsen asemaan paranivat (Barlow & Stewart-Brown, 2001).

Useissa maissa laajasti tunnetun ”Home-Start” -nimisen intervention tuloksia raportoi hollantilainen tutkimusryhmä (Hermanns, Asscher, Zijlstra, Hoffenaar & Deković, 2013) artikkelissaan. Tässä interventiossa vapaaehtoistyöntekijät kävivät perheiden luona kerran tai pari viikossa antaakseen tukea perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyen. Intervention seurauksena muun muassa vanhempien johdonmukainen käyttäytyminen ja vastuullisuus lisääntyi ja torjuva tai ”hylkäävä” tapa toimia väheni. Lasten käyttäytymisongelmat (sekä haastava käyttäytyminen että sulkeutuva, vetäytyvä käytös) vähenivät (Hermanns, ym. 2013).

Barlow ja Stewart-Brown (2001) korostavat artikkelinsa pohdintaosiossa vanhempien empatiakyvyn kehittämisen tärkeyttä. Heidän mukaansa ohjelmissa, joissa käytetään pelkästään käyttäytymistä ohjaavia keinoja , kasvatus perheessä saattaa jatkua väärinlaisena, jos vanhempien empatiakykyä ei painoteta tai harjoiteta lainkaan. Myös ylisukupolvisten ongelmien ym-

märtäminen toi vanhemmille uudenlaista ymmärrystä; ehkä kivuliaankin prosessin kautta katsomalla omaan lapsuuteensa, vanhemmat näyttivät tunnistavan, että heidän käytöksensä oli joskus sen toistamista, miten heitä itseä oli kohdeltu, esim. nöyryyttävä käytös ja huutaminen. Empatiakyvyn kasvaessa vanhemmat pystyivät ehkä korvaamaan epätoivottuja kasvatustekniikoita sopivammilla ja tuloksellisemmilla menetelmillä, kuten rauhoittuminen ja lasten kuunteleminen (Barlow & Stewart-Brown, 2001). Kun vanhempien hyvinvointi lisääntyy (ja esimerkiksi itsesääntely paranee) intervention välityksellä, tällä on myös positiivinen vaikutus lapsiin vanhempien ollessa aiempaa kyvykkäämpiä vastaamaan uusiin kehityksellisiin haasteisiin (Hermans, ym., 2013).

Højholt, ym. (2017) kertovat interventiosta, jossa todella nuoria ja eristäytyneitä äitejä autettiin kunnallisten viranomaisten toimesta. Eräs äiti kuvailee, kuinka hän usein tuntee itsensä voimattomaksi niissä tilanteissa, joissa lapsi juonittelee ja hän toivoo oppivansa vaihtoehtoisia tapoja toimia konfliktitilanteissa. Lapsuudessa väkivaltaa itse kokenut äiti selittää, kuinka yhteistyö tukiperheen kanssa ja mahdollisuus oppia toisia tapoja olla vanhempana on auttanut häntä kehittämään itse-ymmärrystään potentiaalisesta väkivaltaisesta vanhemmasta kohti eri tavalla toimivaa vanhemmuutta. Tutkimuksessa tuli muidenkin vanhempien kohdalla ilmi, että vanhempien käsitys itsestään vanhempana näyttää olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon he voivat omasta mielestään vaikuttaa lastensa kehitykseen ja oppimiseen sekä olosuhteisiin muissa ympäristöissä ja siihen millä tavoin vanhemmat tuntevat kuuluvansa vanhempien yhteisöön.

Samassa tutkimuksessa vertaistuen suuri merkitys selviää: nuoret äidit pitivät tärkeänä saada kuunnella toisten äitien kertovan omasta arjestaan. Yksi äiti kertoo, miten yllättynyt hän oli siitä, miten samankaltaisia kokemuksia muilla äideillä oli. Tutkija kertoo, miten ammattilaiset odottivat äitejä ulkoa tupakkatauolta. Vaikuttaa, että toisilta äideiltä saatu vertaistuki ja juttuhetket olivat todella tärkeitä. Sisällä varsinaisessa koulutuksessa puhuttiin muun muassa arkielämän dilemmoista ja kompleksisuudesta. Ulkona tupakalla äidit puhuivat muun muassa yhteishuoltajuudesta lapsen isän kanssa, yhteistyöstä päivähoiton kanssa, ja niin edelleen. Kun heiltä kysyttiin, mikä oli parasta, he vastasivat: tupakkatauot! (Højholt, ym. 2017).

Suomessa Sihvonen (2018) on analysoinut tutkimuksessaan suomalaisista perhettä tukevista projekteista julkaistuja raportteja. Hän luokittelee ohjelmat preventioihin, (68% ohjelmista) ja interventioihin (32%) ja katsoo, että toiset korostavat vanhemmuuden tuen yhteisöllisiä puolia, toisissa vanhemmuus nähdään enemmän yksilön ominaisuutena ja vanhempien ja lasten keskeisinä vuorovaikutussuhteena. Preventioiden tarkoitus oli kehittää ennaltaehkäiseviä

perheen tukemisen tekniikoita, kun taas interventioissa tuettiin vaikeissakin ongelmatilanteissa eläviä perheitä, jotka usein olivat lastensuojelun asiakkaita ja joilla vanhemmilla esiintyi muun muassa päihteiden väärinkäyttöä ja mielenterveysongelmia. Keskeisimmät löydökset kertoivat, että nimenomaan preventioissa arvostettiin tuen yhteisöllisiä puolia (esim. toisten vanhempien vertaisena jakamaa asiantuntijuutta ammattilaisten tuen rinnalla) kun taas interventioissa tunnuttiin nähtävän vanhemmuuden kyvyt enemmän yksilöllisenä ominaisuutena ja vanhempien ja lasten suhteena, jolloin pyrittiin kehittämään korostetummin vanhempien vanhemmuustaitoja (Sihvonen, 2018).

Perälän, ym. (2011) tutkimuksessa selvitettiin alle 9-vuotiaitten vanhemmille suunnatun kyselyn avulla kunnallisten lasten ja perheiden palveluiden (neuvolan, päivähoidon, esi- ja perusopetuksen sekä kouluterveydenhuollon) tarvetta, saatavuutta, käyttöä, järjestämistä ja laatua vanhempien näkökulmasta Suomessa vuonna 2009. Vanhemmat kokivat palvelut pääasiassa hyviksi, mutta monia kehittämiskohteita kuitenkin nousi esille. Kehittämistarpeet liittyivät muun muassa tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen, lasten ja perheiden huomioimiseen tasavertaisina osallistujina sekä palvelujen koordinointiin ja yhteistoimintaan erilaisissa siirtymävaiheissa. Tutkimuksessa tulee myös ilmi, että päätöksentekoon tarvittava tieto on liian hajallaan, jotta lapsi- ja perhepalveluita voitaisiin kehittää kokonaisvaltaisesti (Perälä, ym. 2011).

Äitien kokemuksia neuvolapalveluista ja erityisesti erilaisten lomakkeiden täyttämisestä selvitettiin Flinckin, Rantasen ja Paavilainen (2019) tutkimuksessa, jossa aineisto oli kerätty sosiaalista mediaa hyödyntäen 2007-2017. He analysoivat keskusteluja perheille suunnatun aikakauslehden verkkosivujen keskusteluista, Suomi24.fi-palvelusta ja neljästä äitien ylläpitämästä blogista. Äideistä peräti kaksi kolmasosaa (n. 67%) ilmaisi tyytymättömyytensä neuvolapalveluihin ja vain noin viidesosa (n. 20%) kirjoittajista piti neuvolaa hyvänä palveluna. Tyytymättömät kritisoivat neuvolapalveluja muun muassa pikkutarkasta syynämisestä, paheksumisesta, normittamisesta ja syyllistämisestä ja pitivät lukuisia lomakekyselyjä turhina ja jopa tunkeilevina. Ne, jotka pitivät palvelua hyvänä, antoivat neuvolalle kehuja huomaamisesta ja ohjaamisesta ja terveydenhoitajia pidettiin miellyttävinä ja asiantuntevinä. Tutkijat itse korostavat, että tuloksia ei voi yleistää koko väestöön ja ne koskevat vain pientä osaa neuvolan asiakaskunnasta. Kuitenkin se, että kirjoitukset perustuivat vapaaehtoisuuteen, vastaajien omakohtaisiin kokemuksiin ja valmiuteen ilmaista ajatuksiaan, lisäävät tutkimuksen tekijöiden mielestä tulosten luotettavuutta ja valottavat nykyneuvolan kehittämistarpeita (Flinck, Rantanen ja Paavilainen, 2019).

Yhteenvetoa tutkimuksista

Yhteenvetona lukemistani tutkimuksista voi todeta, että keskeisiä haasteita vanhemmuudessa ovat työn ja kodin yhteensovittamisen haasteet ja niiden aiheuttamat riittämättömyyden kokemukset (Harden, 2012 ; Perälä, ym. 2011; Rönkä & Sallinen, 2017), taloudelliset vaikeudet (McKeown, ym. 2001 ; Perälä, ym. 2011), verkoston puute (McKeown, ym., 2001 ; Barlow & Stewart-Brown, 2001) , ylisukupolviset ongelmat (Højholt, ym. 2017 ; McKeown, ym., 2001) sekä lasten käyttäytymiseen liittyvät kasvatukselliset ongelmat (Barlow & Stewart-Brown, 2001 ; Hermanns, 2013 ; Perälä, ym. 2011). Perheet olivat saaneet interventioista apua vanhemmuustaitoihinsa (Barlow & Stewart-Brown, 2001 ; McKeown, ym., 2001) ja sosiaalisen verkoston kasvattamiseen (Barlow & Stewart-Brown, 2001 ; McKeown, ym., 2001). Vanhemmuuden tuella oli myös yleensä positiivinen vaikutus lapsiin (Hermanns, 2013).

Tutkimuksista löytyi useassa eri tutkimuksessa korostuneita asioita, jotka näyttivät olevan olennaisia asioita perheitä tuettaessa. Kaikista eniten vanhemmuuden tuen onnistumiseen vaikuttaa artikkeleiden perusteella se, kuinka vahvan ja tukea antavan suhteen työntekijä pystyy luomaan vanhempiin ja perheeseen (Dolan, Shannon, & Smyth, 2018 ; Dolan & Holt, 2002 ; McKeown, 2000 ; Whittaker, 2014), kuinka hyvin perheen omia vahvuuksia ja voimavaroja pystytään kehittämään ja hyödyntämään (Dolan, ym., 2018 ; McKeown, 2000 ; Whittaker, 2014), kuinka perheen tukiverkoston pystytään kasvattamaan (McKeown, 2000 ; Højholt, ym. 2017) ja kuinka saadaan sytytettyä vanhemmille ja perheelle toiveikas ja optimistinen asenne siihen, että asiat tulevat järjestymään (Dolan, ym., 2018 ; McKeown, 2000). Myös moniammatillista lähestymistapaa (Dolan, ym., 2018) sekä maallikkoauttajien roolia (Cavaleri, Olin, Kim, Hoagwood & Burns, 2011 ; Dolan, ym., 2018) pidettiin tärkeänä. Toisilta vanhemmilta saatu vertaistuki nousi myös merkittävään asemaan (Barlow & Stewart-Brown, 2001 ; Højholt, ym. 2017 ; McKeown, ym., 2001 ; Sihvonen, 2018).

3.4. Matalan kynnyksen palvelut ja oululainen Vanhempien Akatemia niitä toteuttamassa

Jos puhekielessä käytetään ilmaisua matala kynnyks, tarkoitetaan sillä luultavasti helppoa pääsyä jonnekin tai vaivatonta ryhtymistä asiaan (Törmä, 2009). Alun perin matalan kynnyksen palveluista on alettu puhua huumeidenkäyttäjille tarkoitettujen palvelujen yhteydessä (Bulling, 2016 ; Törmä, 2009). Sittemmin käsite on Leemanin ja Hämäläisen (2016) mukaan levinnyt tarkoittamaan monille eri kohderyhmille tarkoitettuja palveluja. Kun kynnyksellä voidaan tarkoittaa estettä palveluun hakeutumisessa tai pääsystä (esimerkiksi fyysiset ja psyykkiset esteet, häpeän tunteet, pienet akuutit palvelutarpeet, monet yhtäaikaiset ongelmat, pitkät jonot julkisissa palveluissa tai vaikea tavoitettavuus), pyritään matalan kynnyksen palveluissa kaikin tavoin tällaisten osallistumisen esteiden ja vaikeuksien pienentämiseen tai alentamiseen. Se kokemus, onko kynnyks tulla mukaan palveluun matala vai ei, on hyvin subjektiivinen ja näkökulma siitä voi vaihdella toisaalta palvelun tarjoajan ja käyttäjän ja toisaalta eri asiakkaiden välillä (Leeman & Hämäläinen, 2016 ; 2015). Matalan kynnyksen palveluissa pyritään mm. siihen, että palveluun olisi helppo päästä, byrokratia olisi vähäistä, asiakkailta olisi mahdollisuus vertaistukeen ja että palvelu sijaitsisi mahdollisimman lähellä asiakkaita (Bulling, 2016 ; Leeman, 2015).

Matalan kynnyksen periaatteilla tuotetut palvelut nähdään usein julkisista palveluista erillisenä palvelujärjestelmän osana, josta usein eri järjestöt ovat vastuussa (Leeman & Hämäläinen, 2015). Törmän (2009) mielestä se, että matalan kynnyksen palveluiden käsite on syntynyt, voi myös kertoa olemassa olevan hoitojärjestelmän sopeutumattomuudesta yhteiskunnassa ilmeneviin tarpeisiin. Hän miettiikin, josko matalan kynnyksen palvelut tulisikin nähdä vain “välivaiheen käsitteenä”, jonka tarve poistuu, kun yhteiskunnan julkisella puolella kaikille tarvitseville palvelut voidaan järjestää (Törmä, 2009). Toisaalta 2010- luvun sosiaalipolitiikka ei tue tätä käsitystä ; entistä enemmän palveluita järjestetään muuten kuin kuntien itse järjestämänä, ostopalveluina ja järjestöjen voimin erilaisin valtion rahoituksin.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminta on Jalavan ja Koiso-Kanttilan (2013) mukaan esimerkki juuri matalan kynnyksen palveluista. Niiden toimintaa ja projekteja tuetaan usein

Raha-automaattiyhdistyksen avustuksilla¹ ja toiminnan luonnetta kuvaa paikallinen toimintamalli, osallistava toimintatapa ja avoimet ovet - tyyppiset tilat. Toimintaan mukaan hakeuduttaessa ei tarvita jotain tiettyä oiretta tai syytä, vaan ihminen pyritään kohtaamaan kokonaisvaltaisesti. Usein tällaisessa toiminnassa on myös tavoitteena osallisuuden vahvistaminen: toimintaa esimerkiksi voidaan suunnitella yhdessä asiakkaiden kanssa. Periaatteena on myös, että palvelu olisi myös fyysisesti lähellä ihmisiä, se olisi maksutonta, kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä ja esteetöntä. Tavoitteena on antaa tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen ongelmien paisumista, vertaistuen mahdollistaminen ja tarvittaessa osallistujien ohjaaminen eteenpäin muiden tarvittavien palvelujen piiriin. Toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta seurataan vaatimalla järjestöiltä vuosittaisia toimintaraportteja. Seurannan avulla on mahdollista paitsi kehittää toimintaa, jakaa hyviä käytäntöjä eri järjestöjen ja paikkakuntien välillä (Jalava & Koiso-Kanttila, 2013).

Vanhempien akatemia

Vanhempien akatemia on yksi Nuorten ystävien (2018) toimintayksiköistä. Nuorten ystävät on yli 100 vuotta toiminut valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka keskiössä on alusta lähtien ollut lasten, nuorten ja perheiden auttaminen. Kansalaisjärjestönä yleiseen hyvään pyrkimisen lisäksi Nuorten ystäville on myös sosiaali- ja terveysalan erityispalveluja tuottavaa liiketoimintaa. Järjestöllä on ympäri Suomea mm. lastensuojeluun, erityisryhmien asumiseen sekä sosiaaliseseen kuntoutukseen ja työllistymiseen liittyviä toimintayksiköitä ja se myy myös kunnille niiden toimintaa täydentäviä sosiaali- ja terveyspalveluja (Nuorten ystävät, 2018).

Vanhempien akatemia (2018) on aloittanut toimintansa v. 2011 Raha-automaattiyhdistyksen hankkeena, mutta on sittemmin saanut STEA:n pysyvän toiminnan statuksen eli saa niin sanottua kohdennettua toiminta-avustusta. Fyysisesti Vanhempien akatemia toimii Torikadulla Nuorten Ystävien omistamassa kiinteistössä. Sillä on kaksi kokopäiväistä ja kaksi osapäiväistä työntekijää. Kehittämispäällikkö ja lapsiperhetyön ja varhaiskasvatuksen asiantuntija ovat kokopäiväisiä ja perhe- ja parisuhdepsykoterapeutti sekä kasvatopsykologian asiantuntija osapäiväisiä. Perheet saavat tietoa Vanhempien akatemian toiminnasta koulujen ja päiväkotien

¹ Raha-automaattiyhdistyksen (RAY:n) avustustoiminnan on korvannut vuoden 2017 alusta lähtien sosiaali- ja terveysministeriön (STM) yhteyteen perustettu Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) (STM, 2019).

kautta ja nettisivuilta. He voivat myös tilata oman uutiskirjeen sähköpostiin, jolloin he saavat ajantasaista tietoa Vanhempien Akatemian tapahtumista ja toiminnasta. Vanhempien Akatemian työntekijät korostavat, että heidän toimintamuodoillaan ja käyttämillään menetelmillä on vahva tutkimukseen perustuva näyttö menetelmien vaikuttavuudesta.

Vanhempien akademia järjestää tutkimustietoon perustuvaa matalan kynnyksen vanhemmuuden tukea ja perheiden hyvinvointia parantavaa toimintaa Oulun ja lähialueiden perheille. Tuki on kolmiportaista. I-tason tuki koostuu esimerkiksi kaikille avoimista kasvatustapahtumista, luennoista, perhetapahtumista ja -retkistä. II-tason tukea ovat esimerkiksi perheliikuntakurssit ja perheteatteri, Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusryhmät, parisuhdekurssit ja eroon liittyvät vertaistapaamiset sekä Fisherin Eroseminaari. III-tason tuki on vielä yksilöllisempää. Sitä on esimerkiksi juuri ns. Pysäkkitoiminta, jonka asiakkaita tässä tutkielmassa on haastateltu. Pysäkillä vanhemmat voivat varata keskusteluajan joko yksin tai yhdessä joko parisuhdeasioihin tai vanhemmuuteen liittyen (Vanhempien akademia, 2018).

Vanhemmat tulevat Alatalon (2019b) mukaan Pysäkillä yleensä lasten kasvatukseen, parisuhteeseen tai eroon liittyvissä asioissa. Ilman huoltakin Pysäkillä voi tulla. Tällöin vanhempi voi peilata ammattilaisen kanssa ajatuksiaan ja keskustella vanhempana olemisesta. Usein kuitenkin Pysäkillä hakeuduttaessa vanhemmalla on jo herännyt huoli lapseen liittyen. Kyse voi olla esimerkiksi lapsen vaikeudesta säädellä tunteitaan tai vanhemmalla itsellään voi olla haasteita asettaa lapselle turvallisia rajoja. Keskustelut Pysäkillä ovat terapeutteja, dialogiin pohjautuvia vuorovaikutustilanteita, joiden tavoitteena on auttaa vanhempia saamaan kiinni siitä, mistä huolenaiheesta on kysymys. Kun tämä selkiytyy, vanhemmat saavat työkaluja esimerkiksi tunteiden säätelyyn, sinnikkyiden tai sosiaalisten taitojen opettamiseen lapsilleen. Perhettä voidaan tavata myös yhdessä. Parisuhteen tai eroon liittyvät huolet hämmentävät vanhempaa, ja silloin nopeasti saatava keskusteluapu on hyvin tuloksellista. Pysäkillä käyntien jälkeen vanhemmat tai koko perhe voivat jatkaa muissa Vanhempien Akatemian toiminnoissa tarpeen mukaan tai heidät ohjataan kaupungin tai muihin kolmannen sektorin toimintoihin. Pysäkkikäyn-
tejä toteutetaan yleensä 2-5 kertaa. Myös vertaismentorointi on yksi mahdollinen tuen muoto (Alatalo, 2019b).

Vanhempien Pysäkin ohjausote perustuu vahvasti Dialogiseen ohjaukseen, jonka keskeisiä ajatuksia Leiman (2015) kuvaa seuraavasti. Dialogisen ohjauksen kolme keskeistä periaatetta ovat ohjattavan tahtiin eteneminen, ohjattavan toimijuuden vahvistaminen ns. subjektiposition

saavuttamisen näkökulmasta sekä ohjattavan kannalta hänen ongelmaansa toistavien tai syventävien vuorovaikutusasetelmien välttäminen. Ohjattavan tahtiin etenemisellä tarkoitetaan sitä, että ohjaaja pyrkii etenemään ohjattavan hahmo -ja sietokyvyn rajoissa. Tähän liittyy ns. lähi-kehityksen vyöhyke. Ohjaajalla täytyy olla tarkkana, ettei hän etene liian nopeasti esimerkiksi kysymyksissään. Siksi tärkeää onkin saada käsitys ohjattavan omista yksilöllisistä ajatuksista ja toimintamalleista. Subjektiposition käsite liittyy toimijuuteen: mikä suhde asiakkaalla on ongelmaan? Onko esimerkiksi koulusta myöhästyminen vain opettajan ongelma. Jos asiakkaalla ei ole ns. subjektipositiota ongelmaan, ei hän tavallaan välitä sitä ratkaistakaan. Kysymys "Mitä itse ajattelet asiasta?" on eräänlainen kutsu subjektipositioon asiakkaan ongelmaan nähden, havainnollisen suhteen virittämistä asiaan. Asiakas tarjoaa puhuessaan ohjaajalle tietynlaisia viit-
tauskohteita, eräänlaisia vihjeitä, joihin ohjaaja voi harkintansa mukaan tarttua. Kolmantena kohtana dialogisessa ohjauksessa puhutaan siitä, ettei ohjaaja omalla toiminnallaan edesauttaisi asiakkaan kannalta ongelmallisten toimintatapojen jatkumista.

Dialogisen ohjauksen taustalla on kognitiivis-analyttisen terapian työote. Siinä puhutaan "ilmi-
miongelma", joka on jokin toistuva asia, johon yksilöllä ei ole otetta ja jota hän ei saa rat-
kaistuksi. Ohjaajan tehtävä on auttaa ohjattavaa luomaan ongelmaan subjektipositio. Asiakas
tarvitsee ohjaajan apua, jotta saataisiin selville, mistä ongelma on lähtöisin ja mikä sitä ylläpi-
tää. Tämänkaltaisen ohjauksen päätavoite ei ole yleinen voimaantumisen vaan ohjauksen avulla
pyritään siihen, että asiakas luo uudenlaisen suhteen ongelmaan. Ongelma voi ratketa, jos toi-
mijuuden edellytykset ovat asiakkaan itsensä hallussa. Näin ei aina ole ja silloin ohjauksen ta-
voite on yksinkertaisesti vain tulla jollakin tavoin toimeen asian kanssa (Leiman, 2015).

Yksi Vanhempien Pysäkillä käytetty työmuoto on sukupuutekniikka, jota Salon (2011) mukaan
käytetään paljon varsinkin pari- ja perheterapiassa. Salo viittaa Simoniin, Stierliniin & Wyn-
neen kertoessaan että sukupuulla voidaan graafisesti havainnollistaa useiden sukupolvien väli-
siä vuorovaikutussuhteita. Sukupuutekniikka tukee uuden ymmärryksen syntyä esimerkiksi
roolimalleista ja niiden siirtymistä seuraavaan sukupolveen. Vanhemmat voivat tällaisen työ-
kentelyn avulla huomata ehkä itse toistavansa piirteitä sekä lapsuudestaan tutusta vanhempien
parisuhdemallista että näiden toimintatavoista lasten kanssa. Yksi keskustelujen tavoite tuessa
on saada vanhempi miettimään keinoja, kuinka hän itse voisi toimia toisin (Salo 2011).

Ennalta ehkäisevälle, matalan kynnyksen tuelle on Alatalon (2019a) mukaan yhteiskunnas-
samme selvä tilaus. Hän viittaa useampiin tutkimuksiin esittäessään perusteita Vanhempien
akatemian toiminnalle. Lastensuojelun resurssit menevät hänen mukaansa paljolti korjaaviin

toimiin eikä ennalta ehkäisyyn ole julkisella puolella välttämättä mahdollisuutta. Lastensuojelun asiakkuuksien taustalla on usein päihde- ja mielenterveysongelmien lisäksi jaksamattomuutta sekä riittämättömyyden ja kyvyttömyyden tunteita vanhemmuuteen liittyen. Erilaiset vanhemmuutta tukevat ohjelmat parantavat vanhempien kykyä toimia vanhempänä ja myös parisuhteen hoitamisen on todettu auttavan koko perheen tilannetta (Alatalo, 2019 a). Vanhempien akatemiassa (2018) on käytössä esimerkiksi Ihmeelliset vuodet –toiminta, perheliikunta- ja teatterikurssit, sekä "positive parenting" -ohjelma. Vanhemmille ja perheille suunnatun toiminnan lisäksi Vanhempien akatemian toimintaan liittyy oleellisesti myös verkosto- ja asiantuntijatoiminta. Vanhempien akatemia on verkottunut laajalti sekä Oulun kaupungin että alueen järjestöjen kanssa ja on mukana monissa lapsiperheen hyvinvointia parantamaan tähtäävissä työryhmissä (Vanhempien akatemia, 2018).

Vanhempien akatemiassa kerätään jatkuvasti palautetta asiakkailta saaduista palveluista. Alatalo (2019a) esittää arvioinnin keskeisinä tuloksina matalan kynnyksen periaatteiden toteutumisen ja tutkittuun tietoon nojautuvat käytäntöjen toimivuuden myös vanhempien mielestä. Vanhempien kokemus matalasta kynnyksestä hakeutua ja tulla palveluun on mahdollistanut tarpeeksi varhaisen vaiheen tuen. Vanhemmat eivät ole kokeneet palvelua leimaavaksi. Toiminnassa mukana oleminen on palautteen mukaan lisännyt vanhempien kykyä toimia vanhempänä, lisännyt heidän omaa refektointiaan ja oivalluksiaan kasvattajana toimimisesta. Vanhemmat myös ovat jakaneet tuen myötä enemmän asioita kotona, töissä ja kaveripiirissä. Palautteissa on tullut esille myös se, että niiden perheiden, joissa lapsilla on esimerkiksi ongelmia käyttäytymisessä, mutta ei mitään diagnoosia, on vaikea saada apua julkiselta sektorilta (Alatalo, 2019a).

4. Tutkimuksen toteutus

Sekä tutkielmani tieteenteoreettinen tausta että myös metodi, jolla haastattelemalla kerätty aineisto on analysoitu, on fenomenologinen. Seuraavaksi kerron fenomenologian keskeisimmistä ajatuksista, aineiston keruusta ja sen analysoinnista.

4.1. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tieteenfilosofiset sitoumukset

Kielitoimiston sanakirja (KKK, 2018) määrittelee metodin järjestelmälliseksi, suunnitelmalliseksi menettelytavaksi, tai menetelmäksi. Metodologia-käsitettä sen sijaan voidaan tarkastella Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan joko laajan tai suppean tulkinnan valossa. Laajan tulkinnan mukaan se käsittelee todellisuutta koskevan tiedon peruslähtökohtaa, tieteellistä perusnäkemystä ja maailmankatsomusta kun taas suppeasti käsitettynä se voidaan melkein samaistaa metodi-käsitteeseen tai metodiikkaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tulkitsen metodologia-sanaa edellä mainitun laajemman tulkinnan mukaan.

Se, että olen kiinnostunut vanhempien kokemuksista, viittaa fenomenologiaan, jonka mukaan kokemuksellisuus on Laineen (2005) kuvaamana ihmisen maailmasuhteen perusmuoto: ihminen muotoutuu suhteessa maailmaan, jossa hän elää ja taas toisaalta hän itse rakentaa tuota maailmaa. Fenomenologia keskittyy siihen, mikä ilmenee yksilölle itse koettuna, elettyinä maailmana ja siihen, miten hän itsensä kokee tuossa maailmassa. Tähän kokemukseen vaikuttaa kaikki ihmisen aiemmin kokema, hänen käsityksensä, arvonsa ja tuntemisen tapansa (Laine, 2015).

Fenomenologisen psykologian oppi-isänä voidaan pitää Edmund Hussleria (Cresswell, 2007; Grönfors, 1987; Hektner, Schmidt & Csikszentmihalyi, 2007; Latomaa, 2011), joka Hektnerin, ym. (2007) mukaan muistutti, että ainoa asia, jonka todella voimme tietää, ovat tapahtumat, jotka representoivat omaan tietoisuuteemme. Näitä kokemuksia voivat olla ajatukset, tunteet tai aistimukset (Hektner, ym. 2007). Tarve tutkia ihmisten sisäistä maailmaa ja subjektiivisia kokemuksia syntyi vaihtoehtoiseksi ajatusmalliksi perinteiselle behaviorismille,

joka tutki vain ulospäin näkyvää ilmiötä. Kiinnostuttiin myös kontrolloitua laboratorioympäristöä enemmän siitä, mitä ihmiset tekevät ja tuntevat heidän normaalissa, luonnollisessa arkiympäristössään (Hektner, ym. 2007; Holzkamp, 1995).

Siihen, miten tapahtunutta jäsenämme mielessämme, vaikuttaa Hektnerin, ym. (2007) mukaan perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksena syntynyt kognitiivinen karttamme, johon vaikuttavat myös omat tunteemme ja kulttuurissa vaikuttavat kielelliset sopimukset. Toinen ihminen ei täysin voi koskaan ymmärtää toisen ihmisen todellisuutta, koska se on aina yksilöllinen, subjektiivinen kokemus (Hektner, ym. 2006). Husslerin fenomenologiasta voidaan Latomaan (2011) mielestä käyttää nimitystä deskriptiivinen fenomenologia, koska se niin voimakkaasti painottaa kokemuksen subjektiivisuutta ja sen kuvailemisen tärkeyttä. Hän viittaa Lauri Rauhalaan kertoessaan, että Husslerin käsitykseen tajunnan rakenteesta ja toimintaperiaatteesta liittyy mielellisyyden ja merkityksenannon käsitteet. Tajunta koostuu mielistä ja merkityksistä, joiden avulla ymmärrämme elämystämme ja kokemustemme kautta "jonkun joksikin" (Latomaan 2015). Fenomenologia korostaa myös, että ihmisen toiminta on intentionaalista (tarkoituksellista ja tavoitteellista) ja merkitykset määrittävät hänen suhdettaan todellisuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Fenomenologiassa korostetaan siis yksilöllistä kokemusta jostakin tietystä ilmiöstä. Se kuitenkin tarkastelee myös sitä, miten yhteisön tasolla ilmiöistä luodaan yhteisiä, kollektiivisiä merkityksiä ja mitä yhteistä yksittäisten yksilöiden kokemuksista löytyy? (Cresswell, 2007; Grönfors, 1985; Laine, 2015). Se ei kuitenkaan pyri yleistämään tutkimustuloksia universaalisti vaan pyrkii tavoittamaan tutkitun joukon merkitysrakenteen (Laine, 2015).

Ihmiskäsitys ja kysymys kokemuksesta koskevan tiedon luonteesta ovat Laineen (2015) mukaan tutkimuksen perustana olevia filosofisia kysymyksiä. Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä keskeisiä asioita ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Jokaisen ihmisen kokemus on juuri hänen oma, subjektiivinen kokemuksensa, johon vaikuttaa hänen oma elämänhistoriansa, hänen käsityksensä ja arvonsa. Kaikkeen yksilön kokemaan liittyy merkityksiä. Ihminen siis näkee kokemansa merkityksellisenä ja se tekee hänen toiminnastaan ja suhteestaan maailmaan intentionaalista. Yhteisöllisyyden korostaminen taas kertoo siitä, että ihminen ei elä tyhjiössä, vaan hän luo näitä merkityksiä suhteessa toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Suhde yksilön ja ympäristön välillä on vastavuoroinen; samalla kun yksilö luo merkityksiään ja merkityksiään imien vaikutuksia ympäristöstä, hän myös itse rakentaa maailmaa ja vaikuttaa siihen (Laine, 2015).

Tästä päästään siihen, kuinka tutkimuksessa kaikki asiat linkittyvät toisiinsa. Tutkijan käsitys tiedon alkuperästä vaikuttaa siis esimerkiksi metodin valintaan. Siihen liittyy oleellisesti ihmiskäsitys. Tässä tieto näyttäytyy haastateltavien subjektiivisina kokemuksina. Se, että haastateltavien käsityksiä pidetään niin tärkeänä tietona, että niitä kannattaa ottaa selville ja käyttää haastattelua tutkimusmetodina taas perustuu ihmiskäsitykseen. Ihminen on toimija, yksilö, jonka voi ajatella tietävän, mikä hänelle on hyväksi ja järkevä, ajatteleva olento siinä mielessä, että hän osaa tarkastella omaa tilannettaan reflektoiden. Taas teoreettisen tutkitun tiedon "oikeana tietona" pitäminen tulee vastaan viitekehyksessä; mitä muut ovat sanoneet tästä asiasta; millaista tutkimustietoa siitä on olemassa.

Grönfors (1985) puhuu fenomenologian ontologisista ja epistemologisista näkemyksistä: hänen mukaansa fenomenologisesti suuntautuneet ajattelijat otaksuvat, että todellinen maailma on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista, mutta fenomenologisesti objekti on olemassa vasta kun subjekti kokemuksen kautta siitä luo merkityksiä. Tähän liittyy puhtaan fenomenologian vaatimus tutkijan omien ennakko-oletusten ulkoistamisesta, jotta hän saisi käsityksen toisen kokemuksesta (Grönfors, 1985).

4. 2. Aineiston keruu ja analysointimenetelmä

Haastattelu on luonteva tutkimusmenetelmä, kun halutaan tutkia toisen henkilön kokemaa ja kokemuksia. Fenomenologisessa tutkimuksessa se on tavallinen aineistonkeruumuoto (Creswell 2007). Sillä voidaan myös saada syvällistä tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2011). Kuten jo aiemmin johdanto-osuudessa totesin, tutkimusmetodi on yhteydessä laajemmastikin ajateltuna metodologiaan ja tieteenfilosofiin perusteluihin.

Taustana sille, että haastattelin juuri Vanhempien akatemian asiakkaita, on se, että suoritin harjoittelun Vanhempien akatemiassa. Harjoittelu ja oma kiinnostukseni on siis pohjalla sekä aiheen valikoitumiselle että sille, että aineiston tutkimukseeni keräsin juuri Vanhempien akatemian asiakkailta. Anoin tutkimuslupaa Nuorten ystäviltä, jonka alaista Vanhempien akatemian toiminta siis on. Vanhempien akatemian kehittämisspöytäalustan kanssa käymieni keskustelujen tiimoilta rajasin haastateltavat juuri Vanhempien akatemian vanhempien pysäkin palveluita

käyttäneisiin vanhempiin, jolloin heidän kokemuksensa ovat mielestäni vertailukelpoisia keskenään.

Haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Julkaisin vanhemmille osoitetun kirjeen Vanhempien akatemian sivuilla Facebookissa. Yhteydenottoja suoraan minulle ei tullut vaan lopulta sain haastateltavien yhteystiedot työntekijöiden kautta, otin heihin yhteyttä ja sovimme tapaamiset. Sain tehdä haastattelut Vanhempien akatemian viihtyisässä vinttihuoneessa, jonka hirsiseinät loivat kodikkaan ja rauhallisen tunnelman jutteluhetkille. Vanhemmille tarjottiin myös kahvia tai teetä ja pientä purtavaa. Olen aiemmassa työssäni käynyt paljon keskusteluja vanhempien kanssa, joten haastatteleva ei ollut minulle vaikeaa enkä kokenut mitenkään kovin paljon jännittävänä tilanteita. Äänitin haastattelut ja pyrin litteroimaan ne sanasta sanaan tarkasti niin kuin haastateltava puhui.

Aineiston olen analysoinut käyttämällä fenomenologista metodia. Fenomenologinen metodi on Perttulan (2000) mukaan metodi, jossa yksilölliset kokemukset voidaan muuttaa yleiseksi, tieteelliseksi tiedoksi. Fenomenologiassa jatkuva haaste tutkijalle on, miten pystyä ensinnäkin tavoittamaan yksilön kokemus niin, ettei se olekin vain tutkijan oma tulkinta asiasta ja toiseksi, miten kyetä kertomaan ilmiön yhteinen, yleinen luonne kadottamatta yksilön kokemusta. Tieto siitä, ettei tähän voikaan puhtaasti päästä, vain pyrkiä, auttaa. Kun siirrytään yksilön kokemuksesta kohti yleistä tietoa, tutkijan oma tulkinta ja konstruktio lisääntyy väistämättä. Täytyy myös muistaa, että kun fenomenologiassa puhutaan yleisestä tiedosta, se ei ole sama asia kuin yleistäminen eikä siis tarkoita, että tulokset voitaisiin yleistää kaikkiin ihmisiin (Perttula, 2000). Varsinkin yksilön kokemuksia kuvaillessaan ja tulkitessaan, tutkijan täytyykin olla tietoinen omasta esiymmärryksestään ja siitä, miten se jatkuvasti pyrkii ohjaamaan hänen tulkintaansa toisen kokemuksesta sekä suhtautua koko tutkimuksen ajan kriittisesti ja reflektoiden omaan ymmärrykseensä ja tulkintaansa (Laine, 2015).

Analyysissani olen seurannut Koiviston (2003) psykoottisten potilaiden kokemuksia tutkivassa väitöskirjassa esittämiä analyysin vaiheita. Koiviston analyysimalli pohjautuu Perttulan ja Giorgin analyysimalleihin. Metodi on kaksitasoinen. Siinä on yksilökohtainen ja yleinen taso: muodostetaan ns. **yksilökohtaiset situationaaliset merkitysrakenteet** ja niiden avulla ns. **yleinen situationaalinen merkitysrakenne** (Koivisto, 2000). Situationaalinen tarkoittaa tässä sitä, että yksilön kokemukset nousevat hänen omasta subjektiivisesta elämäntilanteestaan (Pert-

tula, 2000). Seuraavassa käyn läpi analyysin vaiheet ja esitän esimerkin yhden haastattelun yksilökohtaisesta merkitysrakenteesta. Varsinaisesti tutkimustuloksena esitän kuitenkin yleisen merkitysrakenteen kautta kirjoitetut tulokset.

Yksilökohtaisten merkitysrakenteiden muodostaminen

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostin jokaisen haastatteluun osallistuneen vastauksista kustakin teemasta ns. **yksilökohtaisen situationaalisen merkitysrakenteen**, joka eteni seuraavien vaiheiden kautta. Eri teemat muotoutuivat tutkimuskysymyksittäin: kokemukset vanhemmuudesta (haasteet ja voimavarat) ja kokemukset vanhemmuuden tuesta. Matalaan kynnykseen liittyvät vastaukset sisällytin kokemuksiin vanhemmuuden tuesta.

Aluksi luin haastatteluvastauksia tarkasti ja pyrin saamaan niistä alustavan kokonaiskuvan. Luettueni erotin aineistosta tietokoneen tekstinkäsittelyn (lihavoinnin ja värien avulla) ns. merkityksen sisältävät yksiköt. Näillä tarkoitan haastateltavien puheen kohtia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Osa haastateltavista osallistui haastatteluun yhdessä puolisonsa kanssa, joten yhteishaastatteluista erotin tässä vaiheessa erilleen jokaisen haastattelun vastaukset omiksi yksiköiksi omiin selkeisiin taulukoihinsa. Koiviston mallin mukaan muutin merkityksen sisältämät yksiköt tutkijan kielelle yrittäen olla menettämättä yksilön kokemusta. Lopuksi laadin edellä mainituista merkityksistä jokaisen haastattelun vastauksista yksilöllisen merkitysrakenteen eli asetin merkityksen sisältämät yksiköt sisällöllisesti toistensa yhteyteen. Tavallaan siis kirjoitin jokaisen haastattelun vastauksesta tarinan. Tässä pyrin tavoittamaan kunkin haastattelun eri merkityksellisten yksiköiden välisen yhteyden, koska se, kuinka ilmiö (vanhemmuus ja sen tukeminen) näyttäytyy haastateltaville, on näiden yksittäisten merkitysten kokonaisuus (Koivisto, 2003). On tarkoitus, että merkitysrakenteiden muodostamisen kautta tutkittava ilmiö hahmottuu paremmin, kun yksittäiset merkitykset näyttäytyvät ilmiön eri aspekteinä (Laine, 2015).

Seuraavassa yksi esimerkki yksilöllisestä merkitysrakenteesta:

Patrikin kokemuksista muodostettu yksilöllinen merkitysrakenne (Nimi muutettu)

Kokemuksia vanhemmuudesta

Patrikin mielestä vanhemmuuden iso haaste on toimia itse niin, että toiminta olisi linjassa sen kanssa, mitä ohjeita ja neuvoja lapsille antaa. Hän on huomannut usein itse toimineensa toisin kuin on neuvonut lapsia. Hän sanoo ymmärtävänsä, että ainoa asia, millä on merkitystä, on se,

miten itse toimit, koska muuten puheesta tulee vain "sanahelinää". Hän kertoo usein miettivänsä sitä, tuliko toimittua oikein ja annettua lapsille oikeanlainen käytösmalli. Hän on pohtinut myös sitä, että ilman lapsia ihmisellä ei tarvitse lähellekään yhtä paljon reflektoida omia toimintamallejaan ja käytöstään, koska hän on vain itselleen niistä vastuussa.

Patrikin mielestä yksi tärkeä asia vanhemmuudessa on, että keskusteluyhteys lapsein säilyy. Myös se on tärkeää, että jaksaa olla kiinnostunut lapsen asioista ja oikeasti kuunnella, mitä hän sanoo. Mitä enemmän on selvillä lapsen elämästä, siitä, mitä hän on touhuillut ja kenen kanssa ollut, sitä helpompi asioihin on tarttua ja ottaa puheeksi. Lasten kanssa täytyy hänen mielestään myös keskustella paljon ja ylipäänsä viettää paljon aikaa heidän kanssaan.

Patrik kertoo, että tietynlaisella luottamuksen hallinnalla he ovat saaneet hyviä tuloksia aikaan lasten kasvatuksessa: aikuisen tulisi saada lapsi ymmärtämään, että on luottamuksen osoitus aikuisilta antaa tiettyjä vapauksia ja etuja. Jos luottamuksen rikkoo, voi menettää jonkin etuuden ja luottamus täytyy taas ansaita uudelleen. Samalla lapsi oppii sääntöjen merkityksen yleisemmällä tasolla: maailmassa tarvitaan tiettyjä pelisääntöjä, joiden mukaan eletään. Johdonmukaisuus ja äärimmäinen tasapuolisuus ovat myös hänen mielestään tärkeitä asioita.

Kokemuksia saadusta tuesta

Patrikin mielestä Vanhempien akatemian toimintaan pääsy on helpompaa verrattuna julkisen sektorin palveluihin. Siitä puuttuu hänen kokemustensa mukaan tietynlainen kliininen lähestyminen ja byrokratia. Esimerkiksi ennen ensimmäistä tapaamista ei tarvitse täyttää mitään esitietokaavakkeita. Matalaa kynnystä päästä palveluun kuvaa hänen mielestään sekin, että hänellä ei ole syntynyt kokemusta, että pitäisi olla asiat jotenkin tarpeeksi huonosti, ennen kuin palvelua voi saada.

Patrik kertoo, että vanhempien pysäkillä on käytetty osallistavia menetelmiä, joiden avulla on muun muassa kartoitettu molemman puolison omaa perhetaustaa. Tämän kautta hän on saanut itsekin tiettyjä oivalluksia, joita hän on voinut reflektoida pysäkillä käyntien välillä. Se on johdattanut hänet miettimään sitä, kuinka paljon kummankin puolison oma kotitausta vaikuttaa siihen, miten toimii. Tämä on saanut hänet ajattelemaan, ettei ole ihmeäkään, jos jotkut asiat eivät toimi, kun puoliset tulevat erilaisista perhetaustoista. Pysäkin työmenetelmät hän on kokenut keskustelevina, oivaltavina ja konsultoivina ja työntekijän ammattitaitoisena.

Työntekijän ammattitaitoa Patrik kuvaa enemmänkin. Työntekijästä huomaa hänen mielestään, että hän on kokenut ja käsitellyt samantyyppisiä asioita ennenkin. Hän ei hätiköi eikä esitä standardiratkaisuja. Hän sanoo myös miehenä tuen olleen jotakin muuta, kuin hän ehkä odotti: hän oli kuvitellut joutuvansa vastailemaan epämiellyttäviin kysymyksiin ja työntekijän käyttävän valmiita selitysmalleja ratkaisuna heidän asioihinsa.

Patrikin mielestä vaikuttavaa tuessa on ollut se, että heitä on pariskuntana ohjattu huomaamaan toisen näkökulma. Työntekijän suhtautuminen on tosi neutraalia eikä kumpaakaan syytellä vaan selvittää, miksi kumpikin toimii niin kuin toimii. Hän kokee, että varsinkin tällaisessa matalan kynnyksen avussa se on oleellista, että ongelmiin puututaan, ennen kuin ne kasvavat isommiksi.

Oman itsensä, oman aiemman historiansa merkityksen ja vaikuttamiensa parempi ymmärrys on myös ollut yksi keskeinen asia tuessa. Oman historian ymmärtäminen vaikuttaa Patrikin mielestä paitsi mahdollisesta sen hetkisestä kriisistä yli pääsyyn, helpottaa myös sekä menneen ymmärtämistä että tulevan rakentamista. Patrikin mielestä edellä kuvatun kaltaisen ymmärryksen lisääntyminen on tavattoman arvokasta ja auttaa vanhempia lasten kanssa toimimisessa. Hän korostaa, että tällainen ymmärrys voi auttaa katkaisemaan tiettyjä sukupolvesta toiseen jatkuneita juttuja. Ymmärryksen lisääntyminen voi myös vähentää puolisoitten välisiä konflikteja.

Konkreettisia muutoksia

Konfliktitilanteita pystyy Patrikin mielestä nyt ratkomaan ihan eri tavoin kuin ennen pysäkkikäyntejä. He osaavat puhumalla selvittää tilanteita paljon paremmin kuin ennen ja ymmärtävät paremmin, miksi tulee tehtyä tietyllä tavalla.

Patrik kuvaa sitä, miten pysäkillä aloitetut keskustelut jatkuvat puolison kanssa kotona. Pysäkillä käynti on antanut keskusteluille uudenlaisen suunnan: keskustelut ovat huomattavasti johdonmukaisempia: niillä on suunta ja niistä seuraa lopputuloksia, päätöksiä tai ainakin havaintoja. Keskustelun oppiminen on hänen mukaansa itseään ruokkiva kehä : puhutaan pysäkillä, kotona lisää, taas pysäkillä. Kotona tulee ehkä jokin pieni konflikti, mikä taas osataan purkaa ehkä paremmin. Taito keskustella kehittyy hänen mukaansa viikko viikolta ja kuukausi kuukaudelta. Lisäksi he ovat oppineet miettimään enemmän syitä asioille, kuin vatvomaan oireita.

Kun haastateltavien yksilöidyt merkitykset laitetaan toistensa yhteyteen ja niistä muodostetaan tarina, näyttäytyvät kunkin haastateltavan kokemukset kokonaisvaltaisempina ja kunkin haastateltavan tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisinä pitämät asiat voi nähdä uudessa valossa tai selvemmin. Kokemuksissa on samaan aikaan yhteistä ja yksilöllistä.

Yleisen situationaalisen merkitysrakenteen muodostaminen

Edellisessä vaiheessa merkityksen sisältämät yksiköt oli muutettu tutkijan kielelle pyrkien kuitenkin säilyttämään yksilöllisen kokemuksen . Seuraavaksi pyrin tiivistämään nämä yksiköt niin, että yksilöllinen ei enää ole näkyvissä. Sitten aloin muodostaa eri teemoille tai ulottuvuuksille vähitellen sisältöalueita. Muutin sisältöalueitten nimiä niin kauan, että sain kaikki vastaukset mahtumaan sisältöalueisiin. Koiviston mukaan on tutkijan tehtävä päättää, mikä yksilöllisistä merkityksistä ilmaisevat yleistä totuutta ja mitkä eivät (Koivisto, 2000). Tein tulkinnan, että jos 3 tai 4 haastateltavalta löytyy samankaltaisia merkityksiä, on jo kysymyksessä yhteinen ilmiö. Tietysti sitä enemmän tietty ominaisuus kuvaa ilmiön yhteistä luonnetta (tutkittussa joukossa), mitä useampi haastateltava on kokenut sen merkitykselliseksi.

Seuraavaksi sijoitin eri merkitykselliset yksiköt näihin sisältöalueisiin. Koodasin haastateltavat seuraavasti : H1=Haastateltava 1, H2= Haastateltava 2, jne. Käytin Wordin tekstinkäsittelyohjelmaa ja koodasin jokaisen haastatellun merkityksiä sisältävät yksiköt omalla värikoodillaan joko muuttamalla fontin väriä tai fontin taustaväriä.

Vanhemmuuden tuen kokemusten kohdalla vastauksia oli niin paljon, että pystyin jakamaan sisältöalueet vielä ns. spesifeihin sisältöalueisiin, vanhemmuuden kokemuksissa en tätä jakoa pystynyt tekemään. Tein kustakin sisältöalueesta taulukon, josta käy selville keneltä haastatellulta alkuperäinen yksikkö on peräisin. Lopuksi muodostin sisältöalueittain etenevän yleisen

merkitysrakenteen asettamalla nämä eri sisältöalueisiin sijoitetut merkityksen sisältävät yksiköt toistensa yhteyteen eli kirjoittamalla tulokset tekstin muotoon.

Oma oppimisprosessi tärkeä osa tuen onnistumista	
Ymmärrys itsestä lisääntynyt	H1, H2, H8
Ymmärrys puolison tai lasten käyttäytymiseen liittyen lisääntynyt	H2, H5, H6, H7
Ymmärrys oman historian ja lapsuudenperheen merkityksestä	H1, H2, H7
Omien oivallusten ja oman aktiivisen roolin tärkeyden näkeminen muutoksessa	H1, H3, H4, H6, H7,

Edellä on esimerkki taulukosta, joka oman yhtä vanhemmuuden tuen sisältöaluetta, oppimisprosessia ja sen spesifejä sisältöalueita. Näiden taulukoiden avulla kirjoitin yleisen merkitysrakenteen. Koodit H1, H2 ovat minulle haastateltavia ja kun tietyllä rivillä taulukossa on haastateltavan koodi, on hän kokenut merkitykselliseksi asian, joka on luokiteltu tähän spesifiin sisältöalueeseen.

5. Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esitän tutkimustuloksina fenomenologisella metodilla laaditun yleisen merkitysrakenteen vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta. Haastateltujen vanhemmuuden kokemuksia kysyttiin haastattelussa ennen kuin siirryttiin puhumaan saadusta vanhemmuuden tuesta. Kysymykset liittyivät niihin seikkoihin, jotka vanhemmat olivat kokeneet haasteellisiksi omassa vanhemmuudessaan ja toisaalta niihin voimavaroihin ja/tai selviytymiskeinoihin, joita he näkivät käyttäneensä.

5.1 Kokemukset vanhemmuudesta

Vanhemmuuden haasteiksi tässä tutkimuksessa nousivat riittämättömyyden kokemukset, ajankäyttö sekä kasvatustilanteisiin liittyvät haasteet tunteiden säätelyssä ja siinä, kuinka toimia johdonmukaisesti. Vanhemmat pohtivat myös kasvatusta oman toimintansa ja persoonansa kannalta.

Riittämättömyyden kokemukset liittyivät esimerkiksi omaan väsymykseen työpäivän jälkeen ja siihen, ettei kokenut jaksavansa olla tarpeeksi läsnä lapsille tai puolisolle. Myös se tuli esille, että ulkopuolelta tulee paljon tietoa, mikä kaikki olisi hyväksi lapselle, mutta kokee, ettei pysty kaikkeen vastaamaan. *Ajankäyttöön* liittyvissä haasteissa tuli esille työn ja vanhemmuuden yhdistämisen haaste, ajan antaminen lapsille, vanhempien yhteisen ajan puute ja ylipäänsä ajan puute. *Tunteiden säätely kasvatustilanteissa* liittyi usein siihen, miten pysyä itse rauhallisena lapsen kiukutellessa tai muuten reagoidessa voimakkaasti asioihin. Toinen *kasvatustilanteisiin liittyvä asia oli johdonmukaisena pysyminen*: kuinka toimia johdonmukaisesti suhteessa sovituihin sääntöihin ja antaa hyvää mallia omalla toiminnallaan. Omaan persoonaan tai toimintaan liittyvät haasteet liittyivät yksittäistä kasvatustilannetta laajempiin asioihin, esimerkiksi siihen, kuinka haasteellista omaa toimintaa on reflektoida tai miten oma lapsuus vaikuttaa toimimiseen vanhempana.

Vanhemmuuden voimavarojen ja selviytymiskeinojen kohdalla haastatteluvastaukset hajosivat niin, että on vaikea tehdä yleistä merkitysrakennetta. Tässä yhteydessä alettiin herkästi puhua jo saadusta tuesta. Kuitenkin vertaistuki toisilta vanhemmilta sai useampia mainintoja.

Apua vanhemmuuteen koettiin myös saatavan oman oppimisprosessin etenemisen ja toiminnan reflektoinnin avulla tai itseään kehittämällä (esim. kasvatusoppaita lukemalla). Myös verkoston tuki koettiin tärkeäksi. Tämä saattoi tarkoittaa isovanhempien apua. Mahdollisimmat avoimien välien ylläpito ja keskustelu koettiin tärkeäksi. Myös se, että ollaan kiinnostuneita lasten asioista, tiedetään, mitä he tekevät ja ylipäätään vietetään aikaa heidän kanssaan, auttaa. Yksittäisissä vastauksissa tuli esille myös läheisyys ja hellyys suhteissa lapsiin positiivisena asiana.

5.2. Kokemukset vanhemmuuden tuesta

Vanhempien akatemian palvelu näyttäytyi vanhemmille **matalan kynnyksen palveluna** siten, että pääsy palveluun koettiin helpoksi ja joustavaksi. Helppouteen liittyi se, että mitään laajoja selvityksiä palveluun pääsemiseksi ei etukäteen tarvittu, vaan yhteys sähköpostilla tai puhelimitse riitti tapaamisen ajankohdan sopimiseen. Moni vanhempi oli myös miettinyt ennen yhteydenottoa sitä, onko hänen ongelmansa tarpeeksi vakava tai iso palveluun pääsemiseen ja oli helpottunut, kun tämä pelko osoittautui turhaksi. Joustavuus ja byrokratian puuttuminen korostui julkisen sektorin palveluihin verrattuna. Moni haastateltava toi esille julkisen sektorin resurssipulan, kiireen ja palveluihin pääsyn hankaluuden.

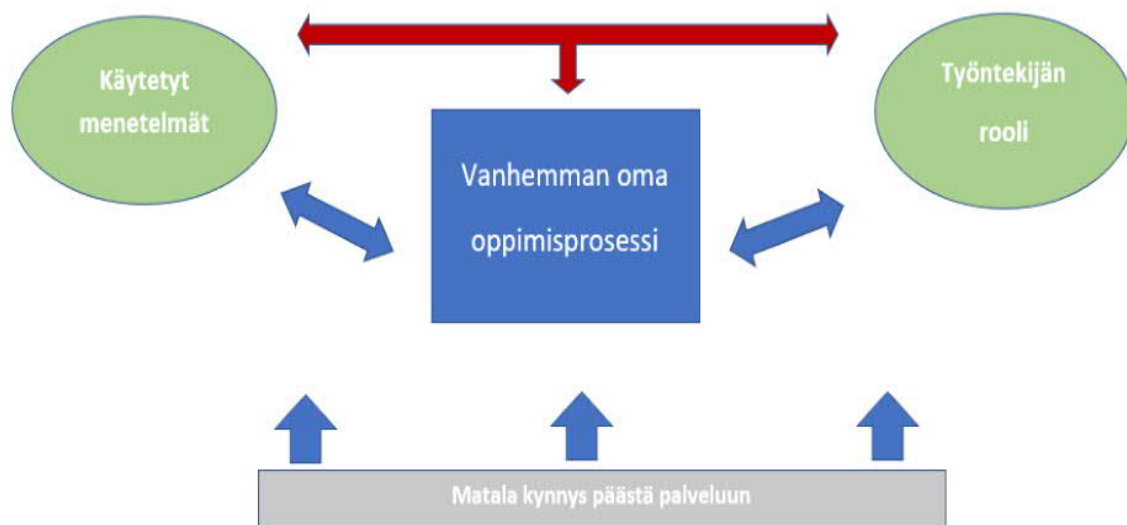
Työntekijään liittyvissä kokemuksissa korostui työntekijän ammattimainen ote sekä työntekijän luottamusta herättävä persoona ja käyttäytyminen. Ammattimaisuudesta puhuttaessa tuli ilmi esimerkiksi se, kuinka hyvin työntekijä johti keskustelua, osasi tarttua haastateltavan mielestä oleellisiin asioihin ja johdatella kohti omaa oivallusta. Työntekijän olemusta ja käytöstä kuvattiin esimerkiksi myötäeläväksi, empaattiseksi ja toisaalta vahvaksi ja napakaksi.

Oman oppimisprosessin tekijöitä olivat ymmärryksen lisääntyminen sekä itsestä että muista perheenjäsenistä ja myös oman historian merkityksestä. Omien oivallusten ja oman aktiivisen roolin tärkeyden näkeminen muutoksessa nousi myös esille. Ymmärryksessä omasta toiminnasta korostui itsensä reflektointi ja ymmärrys siitä, miksi toimii niin kuin toimii. Ymmärrystä toisiinkin kuvattiin esimerkiksi siten, että vanhempi miettii enemmän syytä lapsen käytökseen ja hänen on helpompi ymmärtää puolison reaktiota joihinkin asioihin. Oman historian ymmärtäminen tarkoitti oman elämänkaaren tiedostamista ja sitä, että vanhempi näki yhteyden omilla lapsuudenkokemuksillaan ja sillä millainen vanhempi ja puoliso hän on. Omat oivallukset ja

oma aktiivinen rooli oppimisprosessissa tarkoittivat sitä, että vanhempi tuli tietoisemmaksi omista asioistaan, omasta kehitymisprosessistaan ja omasta roolistaan sen onnistumiseen.

Käytettyihin menetelmiin tai tuen periaatteisiin liittyvissä kokemuksissa keskeisiksi spesifeiksi sisältöalueiksi löytyivät asiakkaan osallisuuden huomioiminen, asiakkaan oman oivalluksen ja ajatteluprosessin kehittymisen tukeminen, puolueettomuus, jäsenhely keskustelu ja hyvä ilmapiiri ja tunnelma. Asiakkaan osallisuuden korostaminen tuli ilmi haastateltavien kokemuksena siitä, että häntä kuunnellaan ja se, mitä hän sanoo, on tärkeää. Oman oivalluksen korostaminen näkyi esimerkiksi siinä, että työntekijä ei antanut suoria neuvoja vaan moni haastateltava koki kuitenkin itse tai yhdessä puolisonsa kanssa tehneensä varsinaisen muutostyön. Työntekijä ohjasi tavallaan oikealle tielle ja auttoi esimerkiksi tunteiden sanoittamisessa. Puolueettomuus näyttäytyi molempien vanhempien näkökulman huomioimisena ja siinä, että tarkoitus ei ollut etsiä syyllistä siihen, missä tilassa perheen asiat olivat. Työntekijän ammattitaito korostui jälleen vanhempien kokemuksista siitä, kuinka keskustelut tuntuivat jäsenhelyiltä ja hyvin rakennetuilta. Se tuntui tukevan oman ajatteluprosessin kehittymistä ja omien oivallusten syntymistä. Ilmapiiri koettiin hyvänä: kiireettömänä ja turvallisena.

Kaikki haastateltavat löysivät vähintään yhden asian, joka on **konkreettisesti muuttunut arjessa** joko parisuhteessa tai lasten kanssa toimimisessa tuen seurauksena. Moni kertoi tässä yhteydessä, että oman reflektointitaidon paraneminen on tuonut muutoksia myös käytännön tasolle. Konkreettiset muutokset, jotka voi tässä nostaa yhteiseksi kokemukseksi olivat seuraavanlaisia: *parisuhteen selkeä parantuminen, entistä parempi taito selvittää puhumalla asioita ja positiivisuuden lisääntyminen*. Parisuhteen paranemista kuvattiin muun muassa niin, että rakkauden tunteen puolisoa kohtaan kuvattiin palanneen. Puolison kanssa oli nyt enemmän yhteistyötä ja aiempaa enemmän pohdittiin esimerkiksi kasvatukseen liittyviä asioita. Parisuhde tuntui rauhoittuneen ja selkeytyneen ja riidat vähentyneet. Kun taito puhua asioista oli lisääntynyt, konflikteja pystyttiin nyt ratkomaan entistä paremmin ja nopeammin ja puolisoitten keskusteluun oli tuntunut tulleen uusi, positiivisempi sävy. Positiivisuuden lisääntyminen näkyi myös puolison positiivisen huomioinnin lisääntymisenä. Yhteisiksi tulkittujen kokemusten lisäksi konkreettisiksi muutoksiksi oli yksi yksittäinen maininta siitä, että kasvatuksesta on tullut arjessa johdonmukaisempaa, mikä haastateltavan omasta mielestä johtui siitä, että hän on enemmän alkanut reflektoida käytöstään. Kaksi haastateltavaa mainitsi konkreettiseksi muutokseksi sen, että he ovat oppineet katsomaan asioista uusista näkökulmista.

Kuvio 3. Vanhemmuuden tuen keskeiset elementit

Edellä olevassa kuviossa esitän sen, mikä vanhemmuuden tuessa tässä tutkielmassa haastateltujen vanhempien mielestä oli tärkeää ja vaikuttavaa. Keskeiseksi asiaksi nousi siis itseymmärrys, jonka kehitystä työntekijän persoona ja ammattimainen toiminta ja myös hänen käyttämänsä menetelmät ruokkivat. Pohjalla leveänä palkkina on matala kynnyks päästä palveluun, joka osoittautui myös keskeiseksi tekijäksi. Punainen nuoli kertoo siitä, että kaikki nuo kolme keskeiseksi noussutta asiaa, vanhemman oma oppimisprosessi, käytetyt menetelmät ja työntekijän rooli ja toiminta ovat yhteydessä toisiinsa ja saavat yhdessä aikaan lopputulokseen, jonka seurauksena vanhemman oma ymmärrys omasta vanhemmuudestaan ja läheisistä ihmisistä kasvaa. Myös vanhemman kyky reflektoida omaa toimintaansa ja käytöstään kasvaa ja se on oleellista arkeen asti juurtuvien muutosten kannalta.

6. Johtopäätökset

Aineistolähtöisiin metodeihin luettavassa fenomenologisessa tutkimusmenetelmässä ei teoreettisia viitekehyksiä käytetä Laineen (2015) mukaan ennalta määrittävänä tutkimusta ohjaamassa mutta niihin palataan kuitenkin aineiston tulkinnan jälkeen. Ne on aineiston lukemisen ja tulkinnan ajaksi ”pantu hyllylle”, josta ne ”marssitetaan” keskustelemaan kriittisesti saaduista tuloksista. Täydellinen teorioiden ”hyllylle pano” ei ole mahdollista, mutta se kuvastaa fenomenologisen tutkimuksen pyrkimystä saavuttaa tutkittavan näkökulma (Laine, 2015). Tässä luvussa pyrin tarkastelemaan tuloksia teoriaosuudessa esitettyjen asioiden valossa.

Vanhemmuus

Vanhemmuuden haasteet tämän tutkielman haastateltavilla olivat osittain mutta eivät täysin samankaltaiset verrattuna aiempaan tutkimustietoon vanhemmuuden haasteista. Riittämättömyyden kokemukset ja ajankäyttöön liittyvät kokemukset, joihin tässä on luettu työelämän ja perheen yhteensovittamiseen liittyvät asiat, tulivat ilmi myös aiemmissa tutkimuksissa. Tunteiden säätely ei aiemmissa tutkimuksissa noussut merkittäväksi haasteeksi, kuten tässä tutkielmassa, mutta täytyy muistaa, että kun tuloksia ”niputetaan”, saattavat luokitukset olla erilaisia ja tunteet voivat aiemmissa tutkimuksissa sisältyä esimerkiksi siihen luokkaan, joka on nimetty lasten käyttäytymiseen liittyviin ongelmiin. Ne taas aiemmissa tutkimuksissa olivat merkittäviä vanhempien haasteita. Sen sijaan taloudelliset vaikeudet eivät näissä haastatteluissa tulleet esille kuten ei myöskään ylisukupolviset ongelmat. Toisaalta ylisukupolviset asiat tulivat haastatteluissa myöhemmin esille kun keskustelimme vanhempien kanssa tuesta puhuttaessa esille.

Esimerkiksi taloudellisista vaikeuksista ei ole aivan helppoa alkaa puhua yhtäkkiä kasvokkain haastattelussa. Myös kansainvälisten tutkimusartikkelien konteksti on voinut olla aivan eri ja tutkimusmetodi voi vaikuttaa vastauksiin; esimerkiksi nimettömänä tehtävään kyselytutkimukseen voi tulla erilaisia vastauksia kuin samastakin aihepiiristä tehtyyn haastatteluun. Vanhempien akatemian asiakkaiden sosioekonomista asemaa ei tässä yhteydessä millään tavoin kysytty, koska se ei tuntunut oleelliselta asialta. Tämä opettaa minulle tutkijana ainakin sen, että aiemmin tehdyistä tutkimuksista pitäisi olla vielä tarkemmin esillä se, mille kohderyhmälle tutkimus on tehty ja millaisin menetelmin, jotta tarkempaa vertailua voisi suorittaa.

Ylipäänsä kuva vanhemmuudesta piirtyi hyvin odotetunlaiseksi ja siinä toteutui monta teoriaosuudessa esille tullutta asiaa. Riittämättömyyden tunteet voivat syntyä erilaisista ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin vaatimuksista ja odotuksista, joita varsinkin media ja toisaalta myös tiede ruokkii. Vanhemman mielessä voi olla kuva siitä, millainen pitäisi olla, mutta tuntui, ettei siihen riitä aikaa tai voimavaroja, kuten seuraavasta haastattelun vanhemman sitaatista käy esille:

“No ehkä ensimmäinen on aina se riittämättömyyden tunne...vaikka haluais...Kun nykyään ...sitä...tietoa tulee ovista ja ikkunoista että tiedät, mitä pitäisi...sitte tuntuu, että sitä ja sitä...ns “to do” -lista, mitä haluais ja mitä ei oikeen ehdi...ja sitte on semmoinen riittämättömyys, että haluais sitä ja sitä...että lapsella olisi paras, mutta...Tämä ehkä ensin ja sitten mikä vanhemmuuden mukana...että on oppinut itsestä paljon uutta...ja negatiivisiaki asioita, mitä ei ennen ole huomannut.”

Elämän eri kentiltä toiselle “läikkyminen” näkyi eniten siinä, miten työn ja kodin yhteensovittaminen tuntui ajankäytössä:

“Niin...Se on ollu toisaalta taas tämmöstä...monesti...arki tässä ollu vähä semmosta...Vaimon opiskelujan ollu vähä semmosta, että niin sanotusti vuorotellen oltu vähä niinku yh-vanhempia, että yksinhuoltajia ollaan vähä niinku molemmat, että minä oon päivät töissä ja toinen opiskelee illat, niin se on vähän...läpsystä vaihto -ja sitte...mennään sillä tyylillä, että ei oo...tavallaan...Onneksi on sentään viikonloppusin pyritty pitämään, että ei oo...jonkin verran perheen kesken ollaan...ei nyt ihan pelkästään...”
“Nii...ajan puute ja... tietysti, kun pitäis olla aikaa opiskella...ja...olla äitinä ja vaimona, ja...vielä omaaki aikaa, niin siis...Sitten...tietysti sulla on reissutyötä osittain ja...on tämmösiä epäsuunnittelisyyksiä paljonki siinä arjessa, nii...”
Selviytymiskeinojen tai voimavarojen kuvailua:

Väsymyksen tunteet työpäivän jälkeen aiheuttivat sen, että lapsen tarpeisiin vastaaminen tuntui haastavalta:

*“Ja sitte tietenki sitte se toinen taas, mikä on se...tietenki kun pitkiä päiviä tekkee ja kaikkensa-
köstä niinku työhön liittyvää...on olemassa kuitenkin niin sitten...sitä aikaa pitäis riittää niille
lapsille.....mutta tuota...kuinka sitten olla niissä hetkissä sitten läsnä...sillä lailla koko
ajan...eikä vähän vasemmalla käellä...hoitaa sitä..”*

Tunteet liittyvät oleellisesti perheen arkeen, niitä siirretään eri näyttämöiltä toisille, otetaan vastaan ja säädellään:

*“Noo...vaikka näistä omista sisäisistä tietenki tulee, ihan niinku v tämmösiä tuota noin, että
kuinka niinkun,...kuinka vaikka säädellä sitä.. omia olojaan sitte niistä lasten kiukkujen ja mui-
ten kohalla ja kuinka pystyä säiliöimään niitä tunteita, mitä ne lapset siirtää itteen ja tämän kal-
tasia, ...tämän kaltaisia juttuja..”*

Vaikeat kasvatustilanteet ja tunteet limittyvät arjessa:

*“Minusta tuntuu, että se on omalla kohalla vähä tämmönen luonteitten yhteensovittaminen! Meillä
on...esikoinen varmaan muistuttaa aika paljo itse asiassa mua luonteeltaan...minusta välillä tun-
tuu...että mä oon sen kanssa ehkä vähä liianki samanlainen...Meillä on sitte vähä niinku semmone*

törmäyskurssi siinä välillä, että...siis hän on aivan ihana! Ihana lapsi... Mutta siis...tosi vomakkaat tunteet ollu pienestä asti ...ja siis niinku ...ööö...miten mä sen sanosin...siis...ehkä niinku semmosta jonkulaista aistiyliherkkyyttä, että siis niinku tavallaan pienetki asiat saattaa aiheuttaa tosi vomakkaat reaktiot...niin että...se on varmaan mulle ollu siinä niinku semmonen ..Se on välillä yli-päättään tosi vaikee ymmärtää, että mistä ne tulee...Ja lapselle ne ongelmat on isoja, mutta kun itestä tuntuu, että kaikki on ihan tavallisesti eikä niinku saa kiinni, että mistä se homma lähtee, niin ...se on niinku semmonen, mikä vaatii...paljo”

Myös vallitsevan kulttuurin ja yhteiskunnallisen keskustelun vaikutus ja odotukset (vanhemman kasvatustehtävä) näkyy vanhemmuudessa esimerkiksi seuraavassa vanhemman puheessa, jossa vanhempi reflektoi omaa kasvatustilastoiaan. Siitä on luettavissa myös se, miten haastateltava samalla, kun toisaalta vastaa yhteiskunnan vaateisiin ja miettii, miten valmistaa lapsia jo maailman odotuksiin, omalta osaltaan muokkaa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uusintaa entisiä traditioita ja tapoja, ja omien pohdintojensa kautta toimimalla lasten kasvatuksessa tietyllä tavalla tuoden siihen myös jotain uutta. Se siirtyy toisille kentille esimerkiksi sen myötä, miten lapsi käyttäytyy niillä, mitä hän vie kotoansa sinne ja taas vastavuoroisesti tuo sieltä jotain kotiin.

“Sen kautta varmasti paljon..... paljo sitä keskusteluu ..ja yrittää antaa sitä aikaa tarpeeks..ja toki myös sitte niitä vapauksii..ett semmonen tietty luottamuksen hallinta, jolla on aika hyviä tuloksia...tuntuu saavan, ett myös sille lapselle se ymmärrys siitä, että nyt osotetaan luottamusta antamalla tiettyjä vapauksia tai tiettyjä etuja..Ja se luottamuksen merkitys ja sit niissä tilanteissa, jos sit tulee jotain pieniä säröjä siihen..mitään isompaa ei ole onneks ollutkaan, ainakaan vielä..Mutta myös, että luottamus on tällöinen katoava luonnonvara, että sitä joutuu vähän rakentamaan uudelleen ...se mitä haen, että tiettyjen pelisääntöjen ..ja maailman pelisääntöjen hahmottaminen ..ja se tulee vaan niillä keskusteluilla, ett ett...maailma toimii tälle...tota....niin kauan on hauskaa, ku hommat toimii ja sitte...ku tulee töppäilyi, niin sitte joutuu hetken aikaa rakentamaan sitä sitte taas uudelleen ..ja toi.. Siin se johdonmukaisuus on kaikki kaikess,,sillon varmasti niinku iso merkitys...Ollaan ainaki todettu, että johdonmukaisuus ylipäänsä kaikess tekemisessä ja äärimmäinen tasapuolisuus siinä sit...lasten välillä, niin ...työkaluna...”

Vanhemmuuden voimavaroja ja selviytymiskeinoja mietittäessä haastateltavien kanssa keskustelu laineili ja sekoittui osittain pysäkillä saatua tukea, mikä oli osittain syynä siihen, että vastaukset jäivät tältä osin hieman suppeiksi. Se tapa, millä vanhemmat puhuivat vanhemmuudesta ja lapsistaan oli haasteista huolimatta hyvin lämmin ja tuli vaikutelma, että vanhemmat tekevät kaikkensa sen eteen, että lapset voisivat hyvin. Puheessa kuului selvästi hoivan, huolenpidon, läheisyyden ja vastuun tärkeys, joka myös teoriaosuudessa vanhemmuuden haasteista huolimatta tuli ilmi. Kaikki haastateltavat olivat pohtineet hyvin syvällisesti vanhemmuuttaan ja halusivat selvästi kehittyä siinä. Yksi osoitus siitä oli jo se, että he olivat hakeutuneet keskustelemaan asioista ulkopuolisen ihmisen kanssa.

Vanhemmuuden tukeminen

Tulokset siitä, mikä tuessa auttaa olivat osittain samankaltaisia aiempien tutkimusten kanssa, mutta ei kaikilta osin. Oman oppimisprosessin merkitys ja työntekijän toiminta ja persoona tulivat aiemmissakin tutkimuksissa kyllä esille. Se, että vertaistuen merkitys ei tässä tutkimuksessa noussut tuen kohdalla merkittävään rooliin, johtuu luultavasti yksinkertaisesti siitä, että Vanhempien Pysäkillä käydään joko yksin tai puolison kanssa. Jos olisin haastatellut esimerkiksi Ihmeelliset vuodet -ryhmän toimintaan osallistuneita, olisi tulos tältä osin todennäköisesti ollut aivan toinen.

Vanhempien Akatemian palvelut saivat haastatelluilta runsaasti kiitosta juuri helposta pääsystä ja joustavuudesta, ylipäänsä matalasta kynnyksestä. Teoriaosuudessa esitetyt monet matalaan kynnnykseen liittyvät määrittelyt toteutuvat asiakkaiden mielestä todella hyvin. Yhden haastatettavan kanssa puhe matalasta kynnyksestä kääntyi julkisiin palveluihin ja hänen mielestään Vanhempien Pysäkki täydentää todella hyvin julkisia palveluja ja varsinkin neuvolan palveluja, joiden piirissä ei työntekijöillä ole hänen mielestään aikaa jutella vanhempaa mietityttävistä asioista. Muutenkin hän toi aika voimakkaastikin esiin tyytymättömyyttään neuvolan palveluihin: hänestä työntekijöillä ei ole yhteistä linjaa siinä, miten he vanhempia opastavat. Hän koki myös usein syyllistyneensä neuvolakäynnillä. Tässä ote hänen puheestaan:

“Mun mielestä se on täydentävä, koska missään muualla semmosta palvelua ei ole...ainakaan mä en tiedä! Ja sitte se, että ...jos ajatellaan neuvolaa...se on ...miten mä nyt sanoisin ...ite ..on asiakkaana kokemusta, että se riipp...siellä on niin paljon ...semmonen....henkilökohtaista näkemystäon omaa...semmosta, että jokaiselta kun kysyt, voit saada ihan ristiriitaiset...sinä mielessä täällä saa sen, että on semmonen pieni porukka, joka tekee samalla lailla...Sitte mitä mä ehkä olen muuten kuullu, että jos mennee pyytämään apua, ettei jaksa tai on väsynyt tai semmosta neuvolasta ett sitte ...voi saada hyvän avun tai sitten tulee semmonen syyllistäminen, että miten sä et oikein jaksa ja sulla on vaan ..pari lasta ja niin edelleen...Et se on niin ...että ehkä liian paljon porukkaa on siinä, että siinä on niin iso vaihtelevuus .. ja toki niillä ei oo semmosta aikaa! Että se...tämmönen, jos haluaa keskustella, että mikä on .. mihin oikeesti tarvis puuttua ja miten vois auttaa...se tarvis aikaa ja semmosessa 20 minuutissa ei kyllä ehdi yhtän mitää! Että.....Se ero siinä, että täällä sitte...suhun keskityttään!”..Että se ,...että se...mun mielestä se on täydentävä...palvelu, minkä tarvii..!”

Seuraavista sitaateista selviää, että vanhemmat (pariskunta) ovat kokeneet Vanhempien Akatemian palvelujen piiriin pääsyn helpoksi ja vaivattomaksi. He vertaavat kokemuksiaan julkisen puolen palveluihin ja näkevät eron juuri helppoudessa päästä palvelun piiriin. Hyvänä asiana he näkevät varsinkin julkiselle puolelle tyypillisen byrokratian puuttumista:

“No siis...verrattuna tuota esimerkiksi mulla on vuosien vuosien takaisia kokemuksia sieltä perineuvolasta niin, verrattuna siihen, niin todella niin kuin helppoa...tuota...ihan vaan se, että

sähköpostilla lyhyesti kerrot asiat ja saat heti seuraavaksi jo ehotuksen siitä, että millon nähdään, niin minusta se on aika helppoa! Ja muistan, että me Ensimmäisen käyntikerran jälkeenki todettiin sitten yhdessäki xxxxx kanssa, että no olipa... niinku helppo käyä!”
“Kyllä...Joo, just varmasti siks, että kun tässä ei oo semmonen kliininen kaiku samalla tavalla kun nyt sitten julkisen sektorin sote-palveluissa, joiden alaisena nämä asiat toki siel sit taas olis. Niin se, ett sit täähän on niinku juuri tämmönen niinkun...no että puuttuu se semmonen tietty kliininen lähestyminen ..ja semmonen tietty byrokratia, mikä siihen liittyy ja se tekee siitä tosi semmost helppoo siit tulemisesta ja sullei juuri mitään esitietokaavakkeita ole tai mitään muuta ja ...just niinku xxxx sano, että sovitaan, että vähä ois tämmöstä taustaa ja voitais jutella, niin ei mitään...kalenteri auki ja katotaan ..ja...”

Myös muiden vanhempien puheessa kuului se, että he olivat kokeneet Vanhempien akatemian palvelun nimenomaan julkisen sektorin palvelusta poikkeavana. Teoriaosuudessa esitetyt aivan uuden tutkimuksen tutkimustulokset sosiaalisessa mediassa esiintyneistä tyytymättömyyden ilmaisuista olivat mielestäni aika yllättäviä ja kuvastavat ehkä uuden sukupolven vanhempien ajatuksia. Toisaalta ne antavat hyvän ajankuvan siitä, kuinka sosiaalisessa mediassa on helppo kommentoida nimettömänä.

Haastateltujen puheesta kuului toive, että tämänkaltaisia matalan kynnyksen palveluja tarvittaisiin myös julkiselle puolelle. Tämä puoltaa lape-uudistuksen tavoitteita siitä, että lapsiperheiden ja vanhemmuuden tukea oltaisiin kehittämässä varhaisen tuen ja matalan kynnyksen periaatteiden mukaiseen suuntaan. Ajatukset perhekeskusten perustamisesta julkiselle puolelle nykyistä laajamittaisemmin kuulostavat hyviltä ja kannatettavalta ajatukselta.

Kokemukset työntekijästä, käytetyistä menetelmistä ja omasta oppimisprosessista limittyvät luonnollisesti yhteen, kun ajatellaan tukea kokonaisuutena. Työntekijän ammattitaito liittyy hänen käyttämiinsä menetelmiin, jotka näyttäytyivät näissä haastatteluissa paljolti juuri asiakkaan toimijuutta ja hänen omaa osuuttaan oppimisprosessissa korostavaksi. Seuraavissa sitaateissa korostuu työntekijän ammatillisuuden ihailu, mikä vaikuttaa olevan todella tärkeä seikka, jotta asiakas ottaa palvelun vakavasti ja sitoutua siihen. Vanhempien akatemian asiakkaat antoivat todella positiivista palautetta työntekijöiden toiminnasta ja heidän luomastaan ilmapiiristä:

“No mä aattelen sillä lailla, että tässä, mikä tässä on merkityksellistä, niin on ollu tietenki tämä työntekijän persoonallisuus ... Se on ollu niinku...ja sitten se ...se hänen tavallaan niinku se ammatillinen osaaminen ...Ne on nämä kaks tekijää jotenki siinä ...kuitenki niinku sillä lailla koulutettu oikein...tähän asiaan ...ja sitten se tavallaan, että hän niinkun ...ihmisenä myöskin niinkun semmonen tuota ...et kun on toisaalta niinkun semmonen myötäelävä, empaattinen ja ymmärtäväinen ja toisaalta kumminkin niinku semmosia rajoja laittava ja tämmönen niinkun sanottava,, niin sillä on niinkun...sillä on tosi iso merkitys siinä ...että minkälainen hän oli olemassaan siinä ...Ja sitten toisaalta tämä niin kuin hänen tavallaan se semmonen ammatillinen osaaminen tulee ehkä niitten menetelmien kautta sitten, että kuinka hän kuitenkin vei sitä tarinaa koko ajan etteenpäin ja palasi sitten sieltä aina jotakin minkä itte aatteli, että miksi se nyt tuommosta vielä uuestaan jankkaa...”

*“Kyllä xxxx on ammattilainen selkeesti, että se on niinku puuttunu niihin asioihin sitte heti (kun on sitä puuta katonu?)..Ei oo kaunistellu sitä mietenkään , vaan heti on nostanu kissan pöy-
älle...Jos ei ois tehny sitä, niin en mä ois kyllä jaksanu istuakaan siellä!...”*

“Justiisa se...Että se anto meille niinku ajan ja paikan keskustella rauhassa ja sitte se, että siinä tosiaan oli joku kuuntelemaassa sitä mejän asisaa ja pittämässä sitä tärkeänä!....vaikkei se nyt välttämättä mikään niin suuren suuri ongelma ollukkaan!”

Vanhempien **oma oppimisprosessin ja itseymmärryksen kehittyminen** nouseekin tämän tutkimuksen keskeiseksi tulokseksi. Sen seurauksena vanhemmat kertoivat käytäntöön asti siirtyneistä muutoksista, jotka osaltaan kuvaavat Vanhempien Akatemian toiminnan vaikuttavuutta ja osoittavat sen toiminnan tarpeelliseksi ja tärkeäksi:

“No juuri, mitä mää ite..sitten ku mää kävin xxxx:n kanssa pari kertaa juttelemassa siitä samasta asiasta ..kun me päästiin pikku hiljaa eteenpäin ...juuri se, että mää huomasin ,että se on oikeesti semmonen...juuri tällainen terapiamuotoinen, että me jutellaan ja minä hoksaan niitä asioita...että minun mielestä se ..oli, koska mä olin ite ajatuksissani miettiny, että mikä tässä on ja mä en päässy eteenpäin, ett joku ulkopuolelta pikkusen suunnasi (suuntasi) sitä ajatusta , ett mitä vois vielä olla ja sää ite hoksaat...eli se on...se on mun mielestä se tunne, että sä osallistut tähän prosessiin eikä kukan ulkopuolelta sano, että mitä vielä teet niin, että sä ite ...se auttaa juuri siihen ajatukseen...”

“Miten sen nyt haluaa sanoa..haluaa aatella....että tavallaan, ku niitä on ite hoksannu niitä asioita, ne on ollu sitte taas paljon helepompi viijä ...käytäntöön ja kokeilla niitä...ku se , että toinen antaa...Ja varsinki sitte, jos sen joku toinen sanoo ja ite kokeilee, niin sitte ku se tulee itellä se huono päivä ja väsyttää niin...että ei nyt jaksu tällä kertaa, niin sitte se alakaa lipsumaan,,paljo helepommin! Ja sitte, jos se on toisen sanelemana, niin siihen on vaikeampi lähteä takasi, vaikka sen tietää, että se auttaa... Että just se, että ku on ite oivaltanu, niin se on ehkä helepompi ottaa käytäntöön ja pitää siellä arjesa mukana sitte „ne toimintamallit, mitkä helepottaa sitte! Että se on ...ainaki mitä ite huomaa sitte.. Ett se on vähä jos ite miettii tuota vaikka, jos ...ylleensä kulen pyörällä ja jos joku mulle sanoo jotaki tuota että kannattaa mennä sitä reittiä ja sitä reittiä, että se on parempi reitti tai muuta niin se on heleposti semmonen, että kyllä mää saatan sitä kokeilla, mutta en mä sitä jää käyttämään, koska sitte on tottunu menneen toista reittiä, vaikka se oiski vähä hittaampi.. (Haastattelija: “Ai että se on niinku oma reitti?”)“ Niin...mutt sitt jos sen tavallaan itse hoksaa, niin se on tavallaan helepompi muistaa, että tuosta risteyksestä mun kannattaa kääntyä tuonne...kuin että kannattaakin kiertää tuota kautta tai muuta...”

Puoliso: “Sitte toisaalta minusta tuntuu, että näitä tietynlaisia oivalluksia ei ois tullu ilman että ois päästy tänne... että koska ei niitä samalla lailla aktiivisesti kotona koskaan jaksu käsitellä niitä ...asioita...yym!”

“Ja voi sitte vähä ohjota...jollon ite sitte pääsee paremmin hoksaamaan juttuja...”

Itseymmärryksen kehitys näyttää tuovan parhaiten käytäntöön asti meneviä muutoksia. Se kehittyi yhteydessä toiseen ihmiseen, tässä tapauksessa työntekijään. Itseymmärryksen ja reflektion myötä uusien oivallusten kautta yksilö tulee tietoisemmaksi toimintatavoistaan. Dialogisen ohjauksen periaatteiden mukaan yksilöllä täytyy olla niin sanottu subjektipositio juuri kehittämisen alla olevaan asiaan, ennen kuin hän sitoutuu siihen kunnolla ja muutos voi toteutua.

Mielestäni vanhempien akatemian työntekijät ovat saaneet aikaan juuri tällaisen tilanteen syntymisen vanhemmissa, jotka kertovat omista oivalluksistaan ja niiden tuomista muutoksista arkeen. Täytyy nähdä asian merkitys ja luoda siihen suhde ennen kuin on valmis muutokseen. Yksi edellä esitetty suora sitaatti liittyi yhden vanhemman tarinaan pyöräreiteistä: “... *jos sen tavallaan itse hoksaa, niin se on tavallaan helepompi muistaa, että tuosta risteyksestä mun kannattaa kääntyä tuonne..*”. Hänellä oli selvästi muodostunut subjektipositio omiin löytämiinsä reitteihin, ei niihin, mitä muut hänelle yrittivät neuvoa. Subjektiposition saavuttamisen lisäksi haastattelutava näkee oman roolinsa vanhemmuutensa kehittämisessä aktiivisena ja selittää siis sitä pyöräilyvertauksen avulla.

Yksi dialogisen ohjauksen keino subjektipositioon ja toimijuuden lisäämiseen tähdättäessä on se, että työntekijä on herkällä korvalla sen kanssa, missä vaiheessa asiakas menee omassa kehityksessään. Joskus työntekijä voi viitata sopivassa kohden johonkin asiakkaan aiemmin sanomaan ja ohjata häntä näin prosessissaan eteenpäin, kuten jo aiemmin esitettyssä lainauksessa vaikuttaa olevan juuri kysymys tällaisesta viittauskohteen osoittamisesta:

“...hänen tavallaan se semmonen ammatillinen osaaminen tulee ehkä niitten menetelmien kautta sitten , että kuinka hän kuitenkin vei sitä tarinaa koko ajan etteenpäin ja palasi sitten sieltä aina jotakin minkä itte aatteli, että miksi se nyt tuommosta vielä uudestaan jankkaa...”

Holzkamp (1995) korosti , että yksilö tarvitsee itseymmärrystä ja reflektointitaitoa myös sen takia , että hän ylipäänsä osaa kertoa omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan ja saattaa ne sillä tavalla toisen kanssa yhteiseen tietoisuuteen. Se siis mahdollistaa yksilön tulla ymmärretyksi toisille. Itseymmärrys onkin nähtävä kehämäisenä prosessina, joka kehittyy keskustelussa toisten kanssa ja ruokkii taas uutta reflektiota. Myös tätä tutkielmaa varten tehdyt haastattelut voi tässä valossa nähdä interventiona ja osana sekä minun, haastattelijan että haastateltavan itseymmärryksen ja ylipäänsä ymmärryksen prosessia. Keskeistä mielestäni on myös Holzkampin ajatus itseymmärryksestä kahdentasoisena ymmärryksenä. Ensimmäinen ymmärrys uudesta asiasta on tavallaan vain näennäistä ymmärrystä ja itsereflektion ja taas muiden kanssa keskustelujen kautta se voi nousta seuraavalle tasolle, oivallukseksi, mikä edellisessä sitaatissa onkin nähtävillä.

Jos itseymmärryksen kehitystä ajattelee prosessina, vastauksista tehdyn yleisen merkitysrakenteen spesifit sisältöalueet, ymmärrys muiden käytöksestä ja ymmärrys itsestä linkittyvät yhteen: kun ymmärrät itseäsi ja omia reaktioitasi paremmin, osaat kertoa itsestäsi paremmin esimerkiksi puolisollesi, jolloin hänen ymmärryksensä sinusta lisääntyy. Hän sanoo taas jotain, jossa

sinun itseymmärryksesi kasvaa ja prosessi jatkuu. Teoriaosuudessa tuli esille se, että hyvinvointi parisuhteessa tuo lisää hyvinvointia koko perheelle ja heijastelee vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen.

Ylisukupolvisuuden ymmärtämisen merkitys tuli esiin myös monessa haastattelussa. Oman historian näkeminen silmiensä edessä esimerkiksi piirrettynä sukupuuna voi auttaa vanhempaa ymmärtämään omaa taustaansa ja mahdollisesti suvussa toistuneita tapahtumia ja taipumuksia. Myös sen läpikäyminen, miten vanhempaa itseään on kohdeltu lapsena, voi auttaa häntä ymmärtämään omia reagoititapojaan ja käyttäytymismallejaan. Niitä on mahdollisuus muuttaa refleктоimalla omaa käytöstään ja puhumalla niistä. Seuraavat kaksi sitaattia ylisukupolvisuuteenkin liittyen osoittaa, miten tämän tutkimuksen keskeisimmät tulokset, itseymmärryksen prosessi, käytetyt menetelmät ja periaatteet sekä työntekijän rooli näitä asioita toteuttamassa limittyvät yhteen:

“Niin on lähetty semmosten aika niinku ...osallistavien ...tämmösten työkalujen ja keinojen kautta nyt vähän kartottamaan sitä isoo kuvaa sieltä taustalta ja niinku kaikki perhesuhteist lähtien ja muuta ja sieltä semmosii oivalluksii ...eikä nyt niinkää sillai, että “No, tällasissa tilanteissa, meillä on nyt sitte ollu tapana määrätä lääkettä X” –tyylisesti, ett teill nyt on varmaan tämmönen juttu, vaan ett on niinku todella silleen ...hienovarasesti mutta niinku hyvin johdonmukaisesti (toki tää on myös yksilöstä kii ja ammattitaidosta), mutt ett niinkun...erittäin hyvin mennyy just sinne vähän niihin taustoihin ja muuta .ja sit siinä on aina ollu mukavasti aikaa näitten tapaamisten välillä vähä itekki sit reflektoida ja pohdiskella sitä, että “Than totta joo..ett paljonko tulee kotoa näitä asioita ...ja .mites eri lähtökohdista ku tullaan, nii ei se oo ihmeekkää, jos jotkut asiat vähä klikkaa..., et aivan..., et sä ymmärrät paljon paremmin...”

“Niin kyllähän se on varmaan se semmonen niinku jäsentely ...ja tavallaan...Se on ollu se ja sit niinku tietenki täältä tämä työntekijä, joka kattoo niinku asioita ulukopuolelta, niin tuo sitten jotakin semmosia havaintoja esille siihen tuotanoiin, jotka ei niinku itellä oookkaan ollu niin selkiänä, niin se tavallaan, että niinku tehny näkyväksi sen, mikä on ollu itelle näkymätöntä, niin se on ollu varmaan se yks juttu ...Ja sitten tietenki se semmonen niinkun , ...se jäsentely , sen tarinan rakentaminen sieltä, kun senki tekkee joku muu kun ite...Minusta se on niinku semmonen, se narratiivi siinä, niin se on, se on ollu merkityksellinen , ...että siihen tulee se semmonen jatkumo...Sen jotenki niinku näkkee ..että se konkretisoituu tavallaan se oma ..kaari siinä niinkun ..sekä vanhempana että tuota noin niinkun muutenkin siinä, mitä siihen liittyy, niin se on ollu varmaan minusta se merkityksellisin, että eihän varmaan semmosia niinkun konkreettisia suoria niinku neuvoja, ei sieltä semmosia ole tullu, mitä ei ois tiennyy ..itteeseen jo, vaan se on enemmänkin se tämä tavallaan tämä reflektointi..ja jäsentely ..ja nämä, mitkä sieltä on niinku mulle aukasseet niitä asioita...Se on ollu se suurin anti!”

Perustelumalli ja vanhemmuuden tuki

Millä tavalla vanhemmuutta ja vanhemmuuden tukea voisi edelleen peilata teoriaosuudessa esitettyjen subjektitieteellisten käsitteiden, perustelumallin ja yksilön toiminnan perustellisuuden avulla? Vanhemmuus toteutuu kullakin vanhemmalla hänen oman elämänsä kontekstissa,

siinä, missä hän elää ja toisaalta niiden vallitsevien lähimpien yhteisöjen (kenttien) ja laajemman yhteiskunnan puitteissa. Kaikki nämä: hänen oma elämäntilanteensa, perheensä, taustansa, hänen omat toimintavalmiutensa ja -kykynsä linkittyvät yhteen ja ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa. Ne luovat hänen elämäänsä ne premissit (sekä mahdollisuudet että rajoitteet), joiden ehdoilla hän toimii ja perustelee omaa toimintaansa vaihdellen toimintakenttiä, siirtäen tunteita ja tapahtumia kentiltä toiselle (translokalisuus).

Vanhemmuuden ja vanhemmuuden tuen kontekstissa se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että äiti, joka on eronnut, huolissaan lastensa erotilanteesta selviämisestä ja huomaa uuden parisuhteen tuoneen myös uusia haasteita, tilaa ajan Vanhempien Akatemiaan. Hän perustelee sitä itselleen esimerkiksi sillä, että hän haluaa parantaa sekä lastensa, että uuden puolisonsa ja omaa hyvinvointiaan. Hän on hyvin sitoutunut saamaan tukea keskustellen yhdessä uuden puolisonsa kanssa ulkopuolisen työntekijän luona. Työntekijä noudattaessaan Vanhempien akatemian linjauksia eikä anna hänelle valmiita vastauksia eikä surkuttele kurjaa tilannetta vaan etsii yhdessä vanhemman kanssa niitä mahdollisuuksia, joita toisaalta hänen omat vahvuutensa, motiivinsa ja tavoitteensa sekä toisaalta elämän olosuhteet ja sen eri näyttämöt yhdessä voivat hänelle mahdollistaa. Myös rajoitteet heidän on realistisesti nähtävä, mutta niin, että mitä niille on tehtävissä niillä käytettävissä olevilla resursseilla, joita vanhemmalla on.

.Esimerkiksi eri näyttämöitä tarkasteltaessa voi löytyä yllättäviä voimavaroja: kun lapsen opettajalle kerrotaan avioerosta, hän osaa omalta osaltaan tukea lasta, isovanhemmat voivat auttaa perhettä ehkä arjessa tai työntekijä voi vinkata MLL:n lastenhoitoringin olemassaoloon avuksi äidin omaan harrastukseen pääsyyn. Jos äiti kehityskeskustelussa juttelee pomonsa kanssa arjen haasteista, voi työnantajan taholta hyvinkin järjestyä joustoa työaikojen suhteen. Kun tuen seurauksena äidin oma itseymmärrys ja reflektointikyky paranee, se tuo arkeen positiivisia muutoksia ja selvää helpotusta. Kun äiti huomaa tämän, se vahvistaa hänen itsetuntoaan vanhempana, toimintakykyisyyttään ja kokemusta toimijuudesta ja osallisuudesta, mikä edelleen jatkaa hyvän kierrettä.

Perustelumalli, jonka käsitteiden avulla voi eri ilmiöitä tarkastella, auttaa nostamaan ilmiöstä esille juuri edellä mainitun esimerkin tavoin subjektin oman roolin ja kokemuksen toimijuudesta tärkeyttä suhteessa esimerkiksi onnistumiseen muutoksessa. Se voi auttaa ymmärtämään, mikä merkitys on sillä, millä tavoin yksilön oma näkemys mahdollisuuksistaan suhteessa premissihin, ulkoapäin tuleviin määreisiin vaikuttaa lopputulokseen, esimerkiksi tässä yhteydessä

vanhemmuudessa kasvamiseen. Perustelumallin avulla voidaan lisätä myös yksilön omaa tietoisuutta toiminnastaan (itseymmärrys, tietoisuus) ja lisätä myös tietoisuutta ympäröivän kulttuurin ja yhteiskunnan yhteyksistä yksilön ja yksilöiden väliseen toimintaan.

7. Pohdinta

Tutkimus on onnistunut, jos se on lisännyt ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja sen seurauksena ilmiö näyttäytyy moniulotteisempana (Laine, 2015). Tässä viimeisessä luvussa pohdin tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä ja sitä, millä tavalla pääsin graduni tavoitteisiin. Tarkastelen myös omaa oppimisprosessiani.

Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Toimin Vanhempien akatemiasta saamieni ohjeiden mukaan saadessani heidän kauttaan haastateltavia. Haastateltavien henkilöllisyys täytyy pysyä salassa koko tutkimusprosessin ajan. Haastateltavien täytyy vapaaehtoisesti suostua haastatteluun. Tutkimusluvan anoin Nuorten Ystäviltä.

Hirsjärven ym. (2011) mukaan hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on yksi hyvän tutkimuksen edellytys. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus koostuu useasta eri asiasta. Jo tutkimusaiheen valinta liittyy eettisyyteen: valitako aihe, joka on mahdollisimman helppo tai "muodikas" vai onko kriteerinä esimerkiksi aiheen yhteiskunnallinen tärkeys? Tutkijan on noudatettava yleisesti kaikessa tutkimukseen liittyvässä toiminnassaan yleistä rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Koko tutkimusprosessin täytyy läpäistä edellä mainitut seikat ja tulokset täytyy julkaista avoimesti.

Tärkeä luotettavuuden kriteeri gradutasoista työtä tehdessä on lähteisiin ja niiden merkitsemiseen liittyvät asiat. Plagioiminen on kiellettyä, suorat lainaukset on merkittävä selvästi ja lähdemerkintöjen kanssa on oltava tarkkana (Hirsjärvi, ym. 2011). Tähän olen huolellisesti pyrkinyt. Artikkeleita lukiessa oli joskus vaikeaa tietää, mikä loppujen lopuksi oli kirjoittajan omaa sanomista, mikä viitattua, koska viittaustekniikoita on kuitenkin todella monenlaisia. Kaikki englanninkieliset artikkelit ovat vertaisarvioituja ja haettu Scopus-hakukanavan kautta. Lisäksi olen tarkistanut Julkaisukanavahaun kautta artikkelien julkaisijoiden luotettavuuden. Suomalaisissa lähteissä on raportteja ja selvityksiä, väitöskirjatasoisia tutkimuksia, toimitettuja julkaisuja, joissa monia artikkeleita ja muuta alan kirjallisuutta. Muun kirjallisuuden kohdalla olen yrittänyt välttää niin sanottua populaarikirjallisuutta, joka on ehkä kirjoitettu suurelle yleisölle. Kirja vaikuttaa mielestäni heti populistiselta, jos siitä ei löydy lähdeluetteloja eikä viittauksia.

Toisten tutkijoiden työn tietynlainen kunnioittaminen kuuluu hyvään eettiseen tutkimuskäytännöön kuten myös se, että tutkimuksen mahdolliset rahoituslähteet ja/tai muut mahdolliset sidonnaisuudet ilmoitetaan rehellisesti ja avoimesti. Se, että haastateltavat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti eikä esimerkiksi painostettuna, on tärkeää (Hirsjärvi, ym. 2016). Rahoitusta en ole tähän tutkielmaan saanut, mutta se, että opinnäytetyö tehdään ylipäänsä yhteistyössä jonkun tahon, tässä tapauksessa siis Vanhempien akatemian, kanssa tai tämän tahon toivomuksesta, aiheuttaa tietynlaisia eettisiä ongelmia. Vaikuttavatko esimerkiksi yhteistyötahon odotukset tuloksiin tai siihen, millä tavalla asioita työssä käsitellään. Tutkijan täytyy ottaa tämä huomioon ja pyrkiä mahdollisimman objektiiviseen ja eettiseen tapaan tehdä työtä. Tähän olen pyrkinyt.

Yksi fenomenologisen tutkimuksen luotettavuudesta kertoo se, kuinka tutkija on onnistunut tavoittamaan toisen ihmisen, siis tutkittavan näkökulman ja erottamaan sen omasta näkökulmastaan ja tulkinnastaan (Laine, 2015). Tätä pohdin kyllä koko tutkimuksen tekemisen ajan. Kun olin tehnyt tutkimuskatsauksen ennen aineiston analyysiä, mietin, määrittelikö aiempien tutkimusten tulokset liikaa sitä, mitä sisältöluokkia näin aineistossa. Mietin myös koko ajan, kuulenko haastateltavien oman äänen vai ovatko tulokset minun omaa tulkintaani. Oli vaikeaa sulkeistaa oma esiyymmärryksensä kuullakseen haastateltavien omaa ääntä, mutta pyrin siihen varsinkin kun vielä uudestaan ja uudestaan luin vastauksia.

Käyttämäni aineiston fenomenologisen analysointitavan koin vaikeaksi, mutta antoisaksi. Luin tarkasti ohjeita siitä, miten analyysi etenee ja minua tietyllä lailla hermostutti se, etten osaa tehdä analyysiä tarpeeksi kurinalaisesti, mitä niin paljon metodioppaissa nimenomaan fenomenologisen metodin kohdalla painotettiin. Mietin paljon yksilökohtaisten merkitysrakenteiden kirjottamisen merkitystä: siis sitä, miksi jokaisesta haastateltavasta kirjoitetaan ”tarina”, jota ei ehkä olekaan tarkoituksenmukaista liittää raporttiin. Ymmärrän kuitenkin, että yksilölliset merkitysrakenteet auttavat minua ymmärtämään vanhemmuuden ja vanhemmuuden tuen yhtä aikaa yksilöllistä ja yhteistä (ja julkista) luonnetta. Niitä vertailemalla ja etsimällä niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia näen, että kokemukset ovat yksilöllisiä mutta niissä on myös yhteisiä elementtejä. Erot ja samankaltaisuudet tulevat esiin painotuseroina: usea haastateltava on maininnut samoja asioita kokemuksinaan, mutta se, minkä he kokevat merkityksellisinä ja tärkeinä asioina, vaihtelee ja on yksilöllistä. Heidän kokemuksensa riippuu siitä, millaisena ilmiö näyttäytyy heidän ymmärryksessään. Siksi haastattelijalla (tai ohjaajalla, opettajalla, tai konsultilla) on koitettava saavuttaa haastateltavan tai asiakkaan ymmärryksen taso. Tätähän Vygotsky mm. korostaa puhuessaan lähikehityksen vyöhykkeestä: on nähtävä, mitä lapsi osaa

ja mitä vasta opettelee. Mitä asiaa lähellä hän jo on? Tähän liittyy ammattilaisen asiantuntemus: tähän saumaan kannattaisi nyt ehkä tarjota jotain.

Opin paikka on tässä yhteydessä minulle myös se, kuinka tärkeää on haastattelukysymysten muotoilu ja niiden miettiminen metodiin sopivaksi ennen haastattelua. Nyt jälkeenpäin ajateltuna olisin nimittäin haastattelussa ottanut enemmän huomioon sen, etten johdattelisi liikaa haastateltavia kysymyksilläni. Esimerkiksi se, että kysyin vanhemmuuden haasteita pitää jo oletusarvon sisällään, että haasteita on. Kokemukseen tutkimiseen olisi sopinut paremmin kysyä ylipäänsä vain kokemuksista ja tarvittaessa tarkentaa niin, ettei samalla jo etukäteen määritä sitä, millaisia ne ovat.

Vastasiko tutkimus tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin?

Tämän gradun tarkoitus oli kuvailla vanhempien kokemuksia ja arjen muutoksia. Tavoitteena oli myös saada lisätietoa siitä, miten asiakkaat ovat tuen kokeneet ja millaisia muutoksia sillä kenties on ollut heidän arkeensa. Tärkeäksi tutkimusta aloittaessani koin myös, että oma ymmärrykseni ilmiöstä kasvaa.

Vanhempien kokemukset varsinkin saamastaan tuesta tulivat hyvin esille ja yleinen merkitysrakenne löytyi suhteellisen selvästi. Kuitenkin onnistuin mielestäni säilyttämään yksilön kokemuksen mukana raportissa. Sen sijaan vanhempien kokemat arkeen asti juurtuneet muutokset jäivät hieman vähäisiksi. Siihen ehkä syynä on se, että suurimmat muutokset he kokivat tapahtuneen juuri omassa ajattelussaan ja enemmänkin asenteissaan ja itseymmärryksen kehitymisessä. ne muutokset, joita he mainitsivat, olivatkin seurausta tästä prosessista.

Mielestäni oma käsitykseni vanhemmuudesta on laajentunut. Esiymmärrykseni vanhemmuudesta haasteellisena pestinä sai tukea, mutta käsitys myös laajeni ja moninaistui. Ylipäänsä se, millä tavoin yksilö ja yhteiskunta ja kulttuuri lopulta ovat tavallaan yhtä, kirkastui minulle. Syvemmin tämän tutkielmani myötä ymmärrän, että kulttuuri ja vallitsevat yhteiskunnalliset virtaukset ja rakenteet ovat todellakin kietoutuneita ihmisen arkeen ja jokapäiväiseen vuorovaikutukseen. Kun perheen äiti tai isä esimerkiksi aamulla vilkuilee jatkuvasti kelloaan, kiirehtii pukevaa lastansa joutumaan ja lopulta luultavasti hermostuu lapselleen, ei hänellä ole mielessään vain se käsillä oleva tilanne, vaan luultavasti hänen ajatuksissaan risteilee monenlaiset myös ulkopuolelta tulevat odotukset ja vaateet: “En saa myöhästyä, pomo suuttuu. Ai niin, ja töissä on alkanu ne ylyteetkin, ei näytä kyllä hyvältä nyt tämä myöhästyminen. Ja hitsi kun ne

ei nosta näitä hoitoalan palkkoja. Tilipäivä on vasta ens viikolla. Hohhoijaa! Kunnon ihminen on ajoissa. Voi, mitähän päiväkodinkin tädit ajattelevat kun Lauralla on eriparisukat enkä taaskaan ehtinyt letittää sen hiuksia. “ Entistä selvemmin ymmärrän, että kulttuurinen pääoma ei piile siis vain kielessä vaan jo ajatuksissa ja voi vaikuttaa vuorovaikutukseen. Jos äidillä ei olisi mielessään näitä lukuisia muualta tulleita odotuksia, hän ehkä malttaisi odottaa siinä hetkessä ihan rauhassa, että hänen lapsensa on valmis ja he lähtisivät sovussa ulos.

Myös käsitykseni vanhemmuuden tuesta laajeni sekä teoriaan tutustuttuani että haastattelujen seurauksena. Teoriakatsaus auttoi minua paremmin ymmärtämään, millaisia vaiheita lapsi- ja perhepalvelujen kehittämisessä on ollut. Haastattelujen kautta taas laajeni ymmärrys siitä, mikä tuessa auttaa, mikä siinä on vaikuttavaa ja mihin suuntaan tukea siis tämän perusteella pitäisi kehittää: vähemmän virallisempaan, helposti saavutettavaan, yksilön toimijuutta ja hänen omaa oppimiskykyä ja –prosessia tukevaan suuntaan.

Teoriaosuudessa Bardy, ym. (2001) viittasivat uusliberalistiseen talouspolitiikkaan, joka Suomessa ja muualla maailmassa nosti päätään 90-luvulla. Sen seurauksena katsotaan paitsi koulutuspolitiikkaan myös muihin julkisiin palveluihin rantautuneen teknologisen-taloudellisen tiedon ja kielenkäyttötavan (Kiilakoski & Oravainen, 2010 ; Jauhiainen, Rinne & Tähtinen, 2001). Käytännössä tämä lasten ja perheiden palvelujen kohdalla on tarkoittanut yrityksille tutun sanaston, tulostavoitteiden ja tehokkuusajattelun tuloa esimerkiksi julkisten palveluiden suunnitelmien tekoon ja tavoitteiden asetteluun. Onko tämä 90-luvulla tapahtunut lapsiperhepalvelujen karsiminen tavallaan myös siis seurausta paitsi lamasta myös uusliberalististen ajatusten leviämisestä? Martha Nussbaum (2011) on esittänyt huolensa siitä, kuinka tekniikan ja talouden valta globaalisti sysää tieltään humaaneja arvoja ja sivistystä ja yksilön edun tavoittelu ja kilpailu valtaa tilaa yhteisöllisyydeltä ja empatialta. Perheessä kaikki tällaiset virtaukset ja ideologiat vaikuttavat esimerkiksi vanhempien työpaikan tehokkuusvaatimusten muodossa mutta myös esimerkiksi yleisinä kasvatusihanteina. Ja ehkäpä välillisesti juuri palvelujen huonontumisena.

Ovatko edellä mainittu tehokkuusajattelu ja globaali kilpailu ainakin osittain olleet pohja-ajatuksena myös sille, että Suomessa varhaiskasvatus siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnan alle vuoden 2013 alusta lähtien. Ääneen vaihdosta perusteltiin yhtenäisellä oppimispolulla varhaiskasvatuksesta peruskouluun ja edelleen keskiasteelta korkeasteelle. Oppimispolkuun liittyen on keskusteltu muun muassa oppivelvollisuusiän alentamisesta ja suomalaisten hyvä Pisa-menestys on ollut iso osa keskustelua.

Parhaillaan varhaiskasvatuksessa juurrutetaan käytäntöön ensimmäistä opetusministeriön alaisuudessa laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Oppiminen on siinä entistä selvemmin keskiössä. Yksi iso muutos uudessa vasussa myös on verrattuna entiseen: sana kasvatuskumppanuus on kadonnut kokonaan. Omasta mielestäni tämä on harmi, koska tiedän, että kautta maan 2000-luvulla käytettiin kunnissa valtavasti aikaa ja resursseja siihen, että varhaiskasvatuksen työntekijöitä koulutettiin THL:n formaatilla kasvatuskumppanuus-ajatteluun, jossa hienolla tavalla pyritään yhdistämään ammattilaisten ja vanhempien asiantuntijuutta. Kasvatuskumppanuus -käsitteestä luopuminen taas riitelee mielestäni lape-uudistuksen periaatteiden kanssa: kasvatuskumppanuuden periaatteissa korostui juuri samankaltainen vanhemman subjektiviteetin korostus kuin aivan uusissa lape-asiakirjoissa.

Miten lapsiperhepalveluiden uudistuksen päätavoitteeseen eli siihen, että perheen ja vanhemmuuden tuen painopiste siirtyisi korjaavasta ennaltaehkäisevään, sitten voidaan ylipäänsä päästä? Kunnissa tämä siis tarkoittaa sitä, että entistä peruspalveluissa tulee olla entistä enemmän valmiuksia tukea perhettä ja vanhemmuutta. Yksi onnistumisen edellytys on mielestäni se, että vanhemmat kaikissa lasten peruspalveluissa nähtäisiin aktiivisina toimijoina ja omien lastensa asiantuntijoina. Tämä vaatii uudenlaista, yhteisöllistä moniammatillisuutta ja entistä selvempien palvelupolkujen ja käytäntöjen rakentamista lapsi- ja perhepalveluissa. Tuen koordinoimista mietittäessä on tärkeää huomioida, miten eri ammattilaisten erilainen kieli pohjautuu heidän koulutukseensa ja sitä kautta eri tieteenaloille tai erilaisiin käytäntöihin. Voi käydä esimerkiksi niin, että puheterapeutti ja sosiaalityöntekijä ovat pohjimmiltaan ihan samaa mieltä siitä, mikä juuri tämän lapsen ja näiden vanhempien tukemisessa on tärkeää, mutta eri ammattien ja tieteenalojen ”puhekieli” on niin eri, että yhteisymmärrykseen tavoitteesta ei päästä, ennen kuin käydään syvällisemmin läpi, mitä kumpikin tarkoittaa. Juuri nyt on Suomessa nähtävillä tällaisiin uudistuksiin sekä lape-asiakirjatasolla että kuntien toimijoilla selvä halu.

Gradun tekeminen on oppimisprosessi, jos mikä. Sen aloittaminen on haasteellista ja paneutumista vaativaa. Tekemisessä voi olla monenlaisia vaiheita ja tunnelmat vaihtelevat innostuksesta turhaantumiseen, joskus jopa epätoivoon ja uskon puutteeseen. Pitäisi muistaa sen prosessin luonne ja luottaa siihen, että prosessi kantaa kyllä, jos siihen tarpeeksi panostaa ja käyttää aikaa. Minä olen ollut siinä mielessä etuoikeutetussa asemassa, että olen voinut keskittyä gradun tekoon ja käyttää siihen aikaan. Oma arkielämäni on paljon helpottunut aiempiin vuosiin verrattuna lasten kasvaessa ja työelämästä olen ollut tauolla koko graduprosessin ajan.

Olen oppinut itsekuria ja itseni johtamista gradua tehdessäni. Kukaan ei ole minua käskenyt gradun kimppuun vaan ryhtyminen on ollut aivan omaehtoista. Vaikka välillä on ollut ongelmia keskittyä ja saada aikaiseksi, olen kuitenkin todella paljon nauttinut oppimisesta ja oivaltamisesta. Myös tiedonhakutaitoni ovat kehittyneet ja tieteellisen kirjoittamisen perusteita on tietysti koko prosessin ajan täytynyt kertailla. Joitakin asioita olen huomannut ymmärtäväni pala palalta hitaasti. Mutta oivalluksen tunteen kokeminen on hienoa, vähän koukuttavaakin. Sen haluaa kokea uudelleenkin.

Sen ymmärtäminen, että itseymmärrys ja yksilön oma oppimisprosessi ja siihen yhteydessä olevat tekijät (kanssaihmiset, ympäristö ja kulttuuri) nousi keskeiseksi tulokseksi tässä tutkielmassa, tapahtui mielessäni työni loppuvaiheessa. Luulen, että näitä tuloksia voi soveltaa monen työhön eikä vain vanhempien tukeen. Vuorovaikutus kuuluu oleellisena osana ihmisten elämään jokaisella elämän näyttämöllä ja se, että yksilö saa olla oman elämänsä subjekti, toimija, täytyy muista niin toisia ihmisiä kuin itseäänkin kohdellessa.

Uusia mielenkiintoisia tutkimusaiheita on tapana gradun loppuvaiheessa pohtia. Eri ikäisten kokemuksia vanhemmuudesta tai/ja omista vanhemmistaan olisi mielenkiintoista vertailla kuten tietysti myös eri sukupuolten kokemuksia. Jos lape-uudistus toteutuu ja matalan kynnyksen tuki perhekeskusten myötä leviää Suomeen nykyistä laajamittaisemmin, olisi mielenkiintoista tutkia vanhempien kokemuksia siitä muutamien vuosien kuluttua. Totta kai myös kiinnostavaa olisi, olisiko korjaavan sosiaalityön kulut ja esimerkiksi lastensuojelun tarve vähentynyt.

Ihailamani runoilija, poliitikko, psykiatri ja ajattelija Claes Andersson kuoli pari kuukautta sitten. Viimeiseksi jääneessä haastattelussaan Andersson sanoo, että rohkea samaistuminen on avain kohtaamiseen. Voidakseen auttaa ihmistä, tulee hänenkin mielestään ymmärtää tämän kokemuksia, taustaa ja tuntemuksia. Se ei hänen mukaansa kuitenkaan tapahdu oman elämän maailmankuvan arvokehikossa tai vain oman ihmiskuvan hyvän elämän rajauksista käsin. Päinvastoin. "Empatia on semmoinen perussääntö".

*"Kesä on ohi, sydän on kohmeessa
ja temppuilee
Muistelen sitä mitä en ole vielä unohtanut
Kutakin ikääni: kolmivuotiaista, tai rakastuneen viattomuutta,
aviomiestä ja tuoretta isää
Olen oma isäni ja poikani ja tyttäreni, oma
isänisäni ja isänäitini"*
Claes Andersson

Lähteet

Alatalo, R. (2019a). Vanhempien akatemia. kolmitasoinen vanhemmuuden varhaisen tuen malli. Haettu 23.7.2019 internet-osoitteesta: <https://slideplayer.fi/slide/11953878/>

Alatalo, R. (2019b). Haastattelu sähköpostitse elokuussa 2019.

Alexandrov, Y. & Jarvilehto, T. (1993) Activity Versus Reactivity in Psychology and Neurophysiology. *Ecological Psychology*, 5:1, 85-103

Amato, P. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 1991, 110/1, 26-46.

Aula, M.-K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen M. (2016). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. (2001). Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, Raportteja 263/2001. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Barlow, J. & Stewart-Brown, S. (2001). Understanding parenting programmes: parents' views. *Primary Health Care Research and Development* 2001; 2: 117–130.

Bronfenbrenner, U. (1997). Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa: R. Vasta, toim. (suomentanut Anne Toppi)

Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the Family as a Context for Human Development. *Developmental Psychology*, 22/6, s.723-742.

Bronfenbrenner, U. 1981 a. The Ecology of human development. Experiments by nature and design. Harvard university press. England.

Bronfenbrenner, U. (1981b). Sosialisatitutkimus. (toimittanut Kurt Lusher, suomentanut Pirkko Ikonen). Weilin+ Göös kirjapaino. Espoo.

Bulling, I.S. (2016). Stepping through the door – exploring low-threshold services in Norwegian family centres. *Child and Family Social Work* 22/2017, s. 1264–1273.

Cavaleri, M.A., Olin, S., Kim, A., Hoagwood, K.E., Burns, B.J. (2011). Family Support in Prevention Programs for Children at Risk for Emotional/Behavioral Problems. *Clinical child and family psychology review* . 14/2011, 399–412.

Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry research design. Choosing among five approaches*. Sage. U.S.A.

de Goede, C & Greeff, A. (2016). Challenges couple face in managing family routines after the transition to parenthood . *Social Work/Maatskaplike Werk* , 2016:52(3), 313-331.

Dolan, P. & Holt, S. (2002). What Families Want in Family Support: An Irish Case Study. *Child Care in Practice*, 8:4, 239-250.

Dolan, P., Shannon, M. & Smyth, B. (2018). Family support in practice: voices from the field. *European journal of social work* 2018/21/5, s. 737-749.

Dreier, O. 2016. Conduct of everyday life. Implications for Critical Psychology. Teoksessa: E. Schraube, & C. Højholt, (2016). *Psychology and the conduct of everyday life*. Routledge. New York.

Duncan, K.M., MacGillivray, S. & Renfrew, M.J. (2017). Costs and savings of parenting interventions: results of a systematic review. *Child: care, health and development*, 43, 6, 797–811.

Enfield, N.J & Levinson S.C. (2006). Introduction. Human Sociality as a New Interdisciplinary field. Teoksessa: Enfield, N. J. & Levinson, S. C. (2006). *Roots of human sociality. Culture, cognition and interaction*. Berg. Oxford/ New York.

Eskola, J. (2014). *Esipuhe*. Teoksessa: J. Lammi-Taskula. & S. Karvonen (toim.), *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino. Tampere.

Flinck, A. & Rantanen, H. & Paavilainen, E. (2019). Äitien kokemuksia neuvolapalveluista ja neuvolan kyselylomakkeista. Analyysi äitien kirjoituksista sosiaalisessa mediassa. *Yhteiskuntapolitiikka*. 84 :3 /2019. S. 322-331.

Forsberg, H. (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa: H. Forsberg & R. Nätkin. *Perhe muutoksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus. Helsinki.

Gordon T. H., Leve, L.D. & Sellers, R. (2017). How Can Genetically Informed Research Help Inform the Next Generation of Interparental and Parenting Interventions? *Child Development*, 2017/88, Nro 2, sivut 446–458

Grönfors, M. (1985). *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Wsoy. Juva.

Haavisto, V. & Kekäle, J. (2017). Perheasioiden sovittelu vanhemmuuden tukena erotilanteissa. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. 2017. *Lapsi ja ero*. Kirjapaja. Helsinki.

Halme, N., Perälä, M-L., Laaksonen, C. (2010). Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Terveystyön ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 10/2010. Yliopistopaino Oy. Helsinki.

Harden, J., MacLean, A., Backett-Milburn, K. & Cunningham-Burley, S. (2012). The ‘family-work project’: children’s and parents’ experiences of working parenthood. *Families, Relationships and Societies*: 1/no 2/ 2012, 207–22.

Hektner, J.M., Schmidt, J.A., & Csikszentmihalyi, M. (2007). *Experience Sampling Method Measuring the quality of Everyday Life*. Sage Publication. London.

Helminen, J. (2006). Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa: J. Helminen (toim.), *Elämä koettelee, tuki kannattelee*. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. WS Bookwell. Juva.

Hermanns, J.M.A., Asscher, J.J., Zijlstra, B.J.H., Hoffenaar, P.J., Deković, M. (2013). Long-term changes in parenting and child behavior after the Home-Start family support program. *Children and Youth Services Review*, 2013/35, 678–684.

Hirsjärvi, S. (2016). *Tutki ja kirjoita*. Tammi. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2011). *Tutkimushaastattelu*. Gaudeamus. Tallinna.

Højholt, C., Juhl, P. & Kousholt, D. (2017). The collectivity of family conduct of life and parental self- understanding. Julkaisussa: *Nordic Dialogues on Children and Families*. Routledge. London.

Hokkanen, L. & Kinnunen, P. (2006). *Lukijalle*. Julkaisussa *Puhumattomat paikat*. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Holzkamp, K. (1995). Conduct of everyday life as a basic concept of critical psychology. Julkaistu 2016 teoksessa: E.Schraube, & C. Højholt (2016). Psychology and the conduct of everyday life. New York: Routledge.

Häggman-Laitila A. & Pietilä, A. (2007). Lapsiperheiden terveyttä edistävä tuki ja sen lähtökohdat. Katsaus kehittämiskohteisiin ja jatkotutkimusaiheisiin. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti, 44, 47–62.

Härkönen, U. (2007). Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologisen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Teoksessa: A. Niikko, I. Pellikka & E. Savolainen. Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.

Jalava, J. & Koiso-Kanttila, S. (2013). RAY-rahoitteisten järjestöorganisaatioiden haasteet ja matalan kynnyksen dilemma. Teoksessa Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. toim. Mikko Niemelä ja Juho Saari. Juvenes Print Tampere 2013.

Jallinoja, R. (2006). Perheen vastaisku: Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus. Helsinki.

Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (2014). Johdanto teoksessa: R. Jallinoja, H.Hurme & K. Jokinen, toim. Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus Oy. Tallinna.

Jauhiainen, A. Rinne, R. & Tähtinen, J. (2001). Globaalin koulutuspolitiikan hyökyaalto. Teoksessa: A. Jauhiainen, R.Rinne, & J. Tähtinen. Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit, toim. Painosalama Oy. Turku.

Kiilakoski, T. & Oravakangas, A. (2010). Koulutus tuotantokoneistona? Tulostavoitteinen koulutuspolitiikka kriittisen teorian valossa. Kasvatus & Aika 4 (1) 2010, 7-25.

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. (2009). Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä., toim. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-Kustannus. Juva.

Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. (2009). Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä, toim. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Ps-kustannus. Juva.

KKK, 2018. Kotimaisten kielten keskus. Käynti internet-sivustolla 12.6.2018: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=metodi&SearchWord=metodi&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>

Koivisto, K. (2003). Koettu hallitsematon minuus psykoottisen potilaan hoitotyön lähtökohdaksi. Väitöstutkimus. Oulun yliopisto. Oulu university press. Oulu.

Korvela, P. & Rönkä, A. (2014). Arkielämä näkökulmana perheeseen. Teoksessa: R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen, toim. Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus Oy. Tallinna.

Laasonen, V., Manu, S., Koivisto, A., Ranta, T., Jokiranta, V., Häyrynen, S., Leskelä, R.-L., Haveri, A. Jari Kolehmainen, J. (2019). Kuntien ja maakuntien yhdyspintoja koskeva selvitys. Loppuraportti. Valtionvarainministeriö. Haettu internetistä 14.9.2019 osoitteesta: https://unioulu-my.sharepoint.com/:w:/r/personal/hasuutar_student_oulu_fi/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7BC1C53451-5A65-4B3A-BB91-9FF6C6040983%7D&file=Gradu.docx&action=default&mobileredirect=true

Laine, T. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, toim. Raine Valli ja Juhani Aaltola, 2015. Bookwell, Oy. Juva.

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (2014). Johdanto. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Suomen yliopistopaino Oy. Helsinki.

Latomaa, T. (2011). Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktivisena tieteenä. Teoksessa: Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Toim. Perttula, J. & Latomaa, T. Juvenes Print. Tampere.

Leeman, L. & Hämäläinen, R.-M. (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81/2016: 5, s. 586-594.

Leeman, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.

Lehtinen, E., Vauras, M., Lerkkanen, M.K. (2016). Kasvatuspsykologia. Bookwell Oy. Juva.

- Leiman, M. (2015). Dialoginen ohjaus. Teoksessa: P. Kauppila, J. Silvonen, & M. Vanhalakka-Ruoho, (toim.), Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Kopio Niini Oy. Helsinki.
- Malinen, K. & Rönkä, A. (2009). Mihin aika riittää? Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä., toim. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-Kustannus. Juva.
- Manalo, V. (2008). Understanding practice principles and service delivery: The implementation of a community-based family support program. *Children and Youth Services Review*, 30, s. 928–941.
- McKeown, K. (2000). A guide to what works in family support services for vulnerable families. Report. Dublin. Ireland.
- McKeown, K., Haase, T., Pratschke, J. (2001). Springboard - promoting family wellbeing: through family support services. Item Type Report. Department of Health and Children. Dublin.
- Nuorten ystävät, (2018). Käynti 19.6.2018 internet-osoitteessa: <https://www.nuortenystavat.fi>.
- Paanenen, R. & Gissler, M. (2014). Hyvinvointi ulottuu sukupolvien yli. Julkaisussa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen, (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino. Tampere.
- Perttula, J. (2000). Kokemuksesta tiedoksi. Fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. *Kasvatus* 5/2000, s. 428-442.
- Peräkylä A. (2009). Mieli sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. *Sosiologia* 4/2009. s. 251-268.
- Perälä, M.-L., Salonen A., Halme N. & Nykänen S. (2011). Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Raportteja 36/2011. THL. Juvenes Print .Tampereen Yliopistopaino Oy .Tampere.
- Pulkkinen, L. (2002). Koti, koulu ja yksityinen elämäntila hyvän elämän ankkureina. Teoksessa: A. Rönkä ja U. Kinnunen (toim.), Perhe ja vanhemmuus, Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Puska, P. (2009). Saatteeksi – sanat teoksessa: J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. THL. Yliopiston kirjapaino. Helsinki.

- Pösö, T. (2017). Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraali. Teoksessa: E. Sevon & M. Notko. Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus. Tampere.
- Rautio, S. (2016). Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Väitöskirja. Jyväskylän University Printing House. Jyväskylä.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. (2002). Johdanto. Teoksessa: A. Rönkä ja U. Kinnunen (toim.), Perhe ja vanhemmuus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Rönkä, A. & Sallinen, M. (2017). Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa: E. Sevon ja M. Notko. Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus. Tampere.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (2009). Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä., toim. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa.
- Salo, S. (2011). Parisuhdeongelmat ja lasten psyykkinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. Väitöstutkimus. Jyväskylän University Printing House. Jyväskylä.
- Satka, M. (2009). Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Yhteiskuntapolitiikka 74/1. s. 17- 32.
- Sevón, E & Notko, M. (2017). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa: E. Sevon & M. Notko. Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus. Tampere.
- Sihvonen, E. (2016). Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatusta ja vastuullinen vanhemmuus. Kasvatus & Aika 10/5, 72–86.
- Sihvonen, E. (2018). Parenting Support Policy in Finland: Responsibility and Competence as Key Attributes of Good Parenting in Parenting Support Projects. Social Policy & Society 2018/ 17:3, 443–456.
- Sinkkonen, J. (2011). Kiintymyssuhdehäiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa: J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOY. Helsinki.
- Sperber, D. (2006). Why a deep understanding of cultural evolution is incompatible with shallow psychology. Teoksessa N. Enfield & S. Levinson (toim.), Roots of Human Sociality. Culture, cognition and interaction. Berg. Oxford/ New York.

STM, (2019). Käynti sosiaali-ja terveysministeriön internet –sivuilla 19.7.2019. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ray-n-avustustoiminta-siirtyy-vuoden-2017-alusta-stm-oon

Suorsa, T. (2018). Kasvatuspsykologia monitieteisessä kokemuksen tutkimuksessa: kehityksen sosiaalinen tilanne ja perusteltu osallisuus elämisen näyttämöillä. Julkaisussa: J. Toikkanen & I.A. Virtanen (toim.), Kokemuksen tutkimus V, Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapland University Press. Rovaniemi.

Suorsa, T. (2014). Todellisinta on mahdollinen: Systeeminen ja subjektitieteellinen näkökulma kasvatuspsykologiseen kokemuksen tutkimukseen. Oulun yliopisto. Oulu

THL, (2019). Äitiys-ja lasteneuvolaa koskeva lainsäädäntö. Käynti 24.7.2019 internet-osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait-ja-oppaat/neuvola/neuvolatyon-lainsaadanto>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Tammi. Helsinki.

Törmä, S. (2009). Matala kynnyks – pelkkä retorinen lupaus? Janus, 17 (2), sivut 164–169.

Vanhempien akatemia, (2018). Käynti Vanhempien akatemian internet-sivustolla 19.6.2018 osoitteessa: <https://www.nuortenystavat.fi/vanhempienakatemia>

Varhaiskasvatuslaki, (2018). Haettu 24.7.2019 internet-osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Viljamaa, M-L., (2003). Neuvola tänään ja huomenna, vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Vuorisalo, M.. (2013). Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Väitöstutkimus. Jyväskylä Printing house. Jyväskylä.

Väri, V-M. (2004). Hyvä kasvatus, kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere.

Whittaker, K.A., Cox, P. & Cocker, K. (2014). A qualitative study of parents' experiences using family support services: applying the concept of surface and depth. Social Care in the Community . 22/5, 479–487.

Liite 1

Haastattelukysymykset

1. Mistä kuult/ mitä kautta sait tietää Vanhempien Akatemian palveluista?
2. Oletko osallistunut muuhun toimintaan Vanhempien Akatemiassa?
3. Millaiset asiat olet kokenut vaikeiksi vanhemmuudessa?
4. Mikä on auttanut sinua selviämään näistä asioista?
5. Vanhempien pysäkestä toimintamuotona voidaan käyttää nimitystä matalan kynnyksen tuki. Miten se eroaa mielestäsi esimerkiksi neuvolan palveluista tai muusta julkisen sektorin palveluista?
6. Millaisia kokemuksia sinulla on Vanhempien pysäkiltä saamastasi tuesta? Kerro omin sanoin.
7. Mikä saamassasi tuessa on ollut erityisen vaikuttavaa mielestäsi?
8. Miten Pysäkeillä käynnit ovat vaikuttaneet omaan toimintaasi vanhempana ja perheenne arkeen? (Millaisia muutoksia tuoneet)